

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

VESTNIK

1
2022

SPD
1893
PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

9 770350 434008

4,20 €

TEMA MESECA

Mit o prekletstvu Lassove vrvi

Z NAMI NA POT

Turno smučanje v okolici Sappade

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – **AKCIJA**

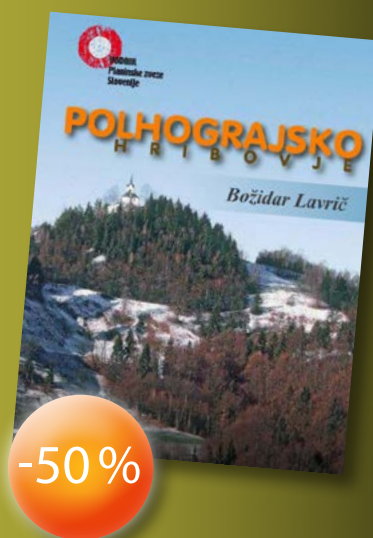
VODNIK POLHOGRAJSKO HRIBOVJE, Božidar Lavrič

V vodniku so na 144 straneh opisane poti v Polhograjskem hribovju, ki se zahodno od Ljubljane dviga nad Sorškim poljem. Poljanska Sora ga na severu loči od Škofjeloškega hribovja. Marsikdo hribovje še vedno poimenuje Polhograjski Dolomiti po kamnini, ki se zlasti v višjih delih gorstva prikaže na plan kot veliki, škrbinasti zobje. V vodniku so opisane poti iz dolin Gradaščice in Horjulščice ter iz Medvod, Poljanske doline in Ljubljane.

Format: 120 x 160 mm; 144 strani, šivano z nitjo, okrogel hrbet

CENA: V času od 15. 1. do 15. 2. 2022 lahko vodnik kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 4,95 €* (redna cena: 9,90 €*).

*DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

JULIJSKE ALPE, VZHODNO OD SOČE IN PIŠNICE, Roman Tratar in Andraž Poljanec

Vodnik vas bo prepričal z

- nazornimi opisi 45 gora in poti, primernih za otroke, bolj umirjene in najbolj našpičene hribovce,
- s kakovostnimi fotografijami in odličnimi zemljevidi – s prikazom poteka poti ter
- z odličnim pisanjem dveh izkušenih poznavalcev Julijskih Alp – Romana Tratarja (30 opisov) in Andraža Poljanca (15 opisov).

Format: 130 x 210 mm, 216 strani, integralna šivana vezava.

Cena: 29,90 €

Vabljeni k nakupu!

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 122. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI:

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

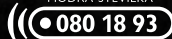
NAKLADA: 4500 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Posiljeni prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročeni prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS:
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551
SWIFT: HDLSI22
DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 42 EUR, 66 EUR za tujino, posamezna številka 4,20 EUR, poletna številka 4,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

S soncem v novo leto

Foto Otton Naglost

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Urbani miti in njihova trdoživost

Zagotovo je še danes med nami veliko ljudi, morda tudi med bralci tega uvodnika, ki se v trgovini ob pogledu na škatlo Čokolešnika spomnijo na majhno deklico iz reklame, za katero je nekoč vsa Slovenija mislila, da je preminila v letalski nesreči na Korziki. Čeprav je danes priznana umetnica to večkrat zanikala, se je mit o tistem simpatičnem otroku iz reklame, popackanem okoli ust od čokoladnih kosmičev, ohranil cela desetletja in povzročil marsikatero solzo na licu. Ljudje pač ne spremljajo vseh medijev, in ker je bila zgodbica enostavno dovolj dobra za pripovedovanje, se je razširila med ljudmi.

Urbani miti in legende so izmišljene zgodbe, predstavljene kot resnične, in praviloma vsebujejo elemente humorja, groze, smrti in neverjetnih naključij. Včasih so se prenašale prek časopisov, danes pa večinoma prek socialnih omrežij; zanje je značilno tudi to, da pripovedovalci mita nikoli ne širijo kot lastne izkušnje, temveč kot izkušnjo neke tretje, neznane osebe, ki naj bi bila verodostojna. Večine teh zgodbic niti ne prepoznamo več kot mit, ampak zgolj kot neko ljudsko resnico, ki se začne z besedami: "Pravijo, da ..."

Tudi gore niso izjema in z njimi je povezanih mnogo mitov in legend. Legendo o Zlatorogu poznamo vsi, a ji seveda ne nasedemo, ker vsebuje preveč pravljčnih elementov. Zato pa je bolj zapleten mit o tem, ali so bili leta 1778 na vrhu Triglava uradno priznani štirje prvoprstopniki ali pa le trije (brez Willomitzerja). Oziroma njegova različica, da je bil lovec Luka Korošec že en dan pred uradnim vzponom skupine na vrhu, ko so vsak zase iskali možnost pristopa in ga je odkril on. Naslednjega dne, 26. avgusta, je nanj popeljal ostale. Naročnik vzpona, veleindustrialec Žiga Zois, je tako ali tako denarno nagradil vse štiri srčne može, ki so mu potrdili vzpon.

Tokratna tema meseca opisuje dogajanje pred stoletjem, ko je nastal poseben alpinistični mit, povezan s prvimi vzponi v Severni steni Triglava in mnogimi smrtnimi nesrečami mladih alpinistov, katerih večina počiva na pokopališču v vasi Dovje.

V današnjem času bi bilo popolnoma nemogoče, da bi takšna zgodba zdržala, saj alpinizem za množice ne predstavlja več popolne neznanke, kot jo je v času nastanka mita. Sam se spomnim, kako sem se kot mladinec v začetku osemdesetih let pridružil izletu planinskega društva na Triglav. Takrat se na našo najvišjo goro ni hitelo kot danes, ampak se je iz tako pomembnega planinskega izleta naredil dogodek, ki je trajal tri dni.

Prvi dan smo se z avtobusom popoldne pripeljali v Vrata in prespali v Aljaževem domu. Zvečer smo sedeli na klopeh pred domom in gledali mogočno Steno, potem pa nam je starejši društveni vodnik povedal pretresljivo zgodbo. Z globokim basom nam je opisal neko oddaljeno, še predvojno alpinistično nesrečo, ob kateri nas je spreletavala groza. Očitno je bil gospod tudi dober pripovedovalec. Potem pa sem na to pozabil in šele pred kratkim naletel na stare časopisne članke, ki so mi razodeli, da je zgodba, ki sem se je le še bežno spomnil, dejansko naš alpinistični mit, ki je živel nekaj desetletij in ugasnil v letih proti koncu naše prejšnje države. Njegovo ime je bilo *Prekletstvo Lassove vrvi*.

Dejansko je to tudi zgodba slovenskega predvojnega alpinizma, ki se je boril za svoje poznejše mesto v svetovnem merilu. Ima vse elemente, ki jih ima spodoben urbani mit: dozo pikrega humorja, preplet groze, popolne nemoči in pretresljivo smrt mladih ljudi. Temelji na resničnih dejstvih in za povrh smo po srečnem naključju v depozu Slovenskega planinskega muzeja v Mojstrani našli celo originalna kosa odrezane Lassove vrvi, o kateri pripoveduje naša zgodba.

Dušan Škodič

UVODNIK
1 Urbani miti in njihova trdoživost

Dušan Škodič

IZ ZGODOVINE ALPINIZMA
4 Mit o prekletstvu Lassove vrvi

Dušan Škodič

ODPRAVA V HIMALAJO
16 Slovenska direktna na Tsoboje

Mitja Filipič

INTERJUJ
20 Aleš Ledinek, pilot helikopterja

Vladimir Habjan

INTERJUJ
25 Primož Škočir, tehnik letalec

Helena Škrl

ZDRAVJE
28 Oživiljanje na Triglavu

Tadej Rajgelj

OKOLICA LJUBLJANE
30 Planinska krožna pot Pentlja

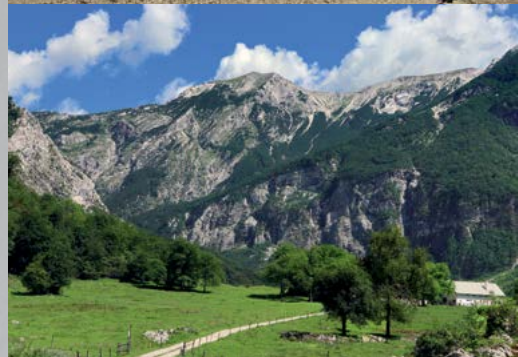
Andrej Mašera

Z NAMI NA POT
34 Monte Avanza in tri škrbine nad Sappado

Tomaž Hrovat

DOŽIVETJE
43 Alpinizem je tudi šolanje

Jurij Gorjanc

PADEC

46 **Nezabeleženi polet**

Miha Habjan

KOLUMNA

50 **Triglav: kjer tišina šepeta**

Tomaž Hrovat

UZGOJA

52 **Otroke v gorah spremljamo, ne vodimo**

Uroš Kuzman

SPOMINI

54 **Stari fotri**

Lidija Honzak

POPOTOVANJE

56 **Križ čez Nepal**

Viki Grošelj

KJER TIŠINA ŠEPETA

60 **Romantika v divjini**

Anka Rudolf

RAZMIŠLJANJE

62 **Treba je biti tam**

Jurij Ravnik

ZGODOVINA

64 **Po sledih 80 let starega članka**

Branko Dolinar

DOŽIVETJE

66 **Skrivnostni otoček**

Vid Legradič

PLANINSKA ORGANIZACIJA

68 **Poklon predanim prostovoljcem**

Zdenka Mihelič

POEZIJA

70 **Miss Slovenije**

Uroš Kuzman

71 **NOVICE IZ VERTIKALE**

74 **PISMA BRALCEU**

74 **LITERATURA**

77 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

78 **FILM**

79 **V SPOMIN**

PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.

SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUFOV DOM LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN

NOVA KBM

0400 1004 7070 066.

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

Mit o prekletstvu Lassove vrvi

Prve nesreče v Triglavski severni steni

Na prelomu dvajsetega stoletja je bil nacionalni boj za gore med Slovenci in Nemci na svojem višku. Tedaj je nastala nekakšna pat pozicija, ko sta obe nacionalni planinski organizaciji le še stali vsaka na svojem bregu in propagirali svoje planinske poti in koč.

Nemška Kranjska sekcija DÖAV je z *De-schmannhaus* (Dežmanova koča je zdaj Dom Valentina Staniča pod Triglavom) in *Maria Theresianhütte am Triglav* (Dom Planika pod Triglavom) obvladovala glavne pristope na Triglav, slovenski SPD pa s kočjo na Kredarici in Aljaževim stolpom vrh naše najvišje gore. Ravnesje moči se ni več dramatično spreminjalo.

Nemški alpinisti posežejo v nacionalni boj

V poletju 1906 so v Vrata prišli nemški plezalci. V nacionalni boj med narodoma so vstopili z dotlej neznanimi sredstvi. S pomočjo železnih klinov in konopljenih vrvi so osvajali gore tam, kjer niso zmogli niti gamsi ali divji lovci. Za Triglav je tedaj napočila doba alpinističnih pristopov na gore čez stene, ki so jo

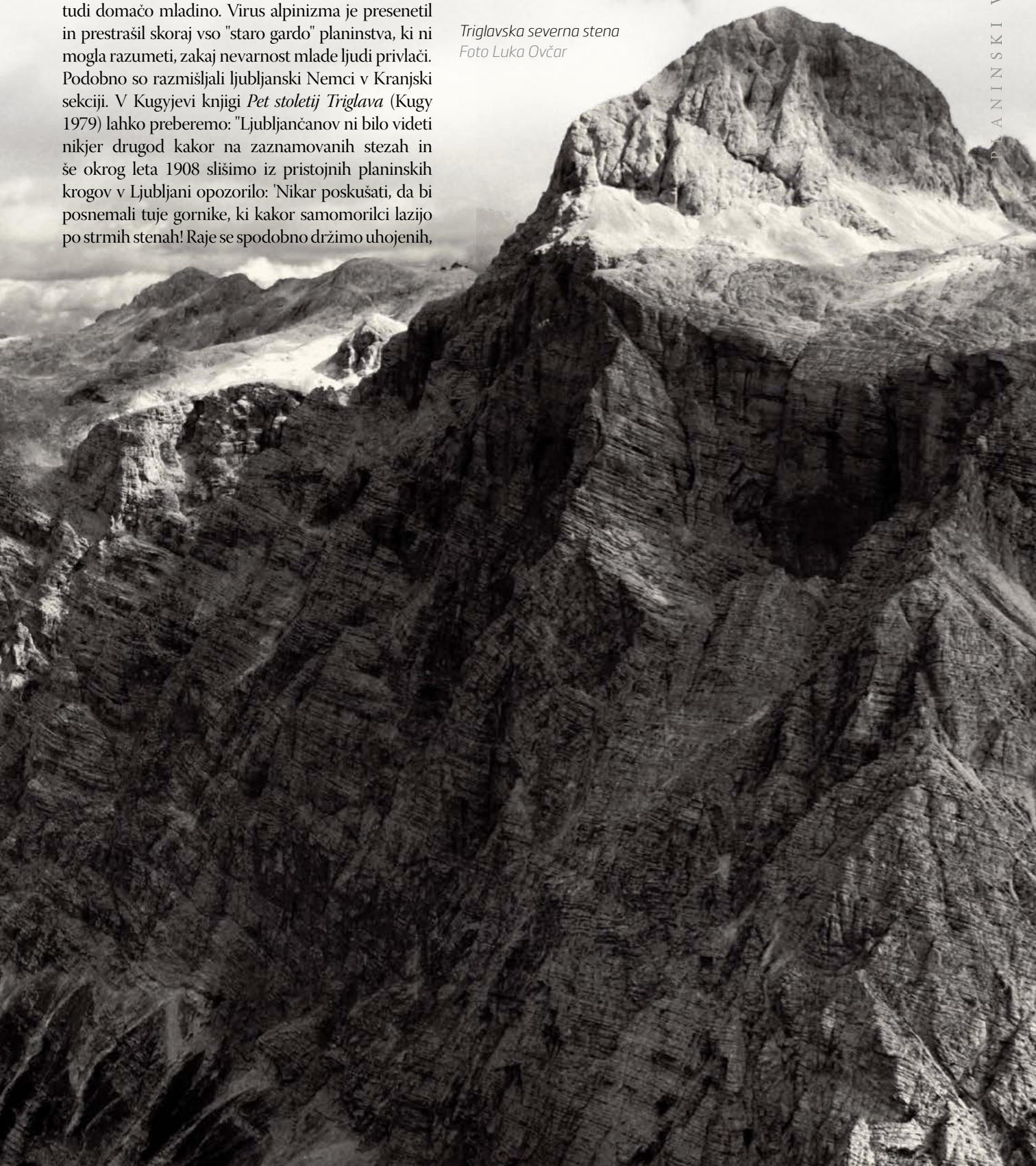

v tujini že poznali. Tedanja slovenska in nemška planinska javnost sta jo sprejeli z začudenjem in ogorčenjem. SPD je nevarno početje odklanjalo kot samomorilsko in neodgovorno. Planinske poti in planinske kočje je zgradilo zato, da bodo ljudje gojili varno "turistiko" (planinstvo). Zato so bili odločno proti "visoki turistiki" oziroma alpinizmu (izraz turistika nima povezave z današnjim pojmovanjem turizma, temveč izvira iz pojma planinska tura, tedanji planinci pa so se imenovali turisti op. a.). Bali so se, da bo okužila tudi domačo mladino. Virus alpinizma je presenetil in prestrašil skoraj vso "staro gardo" planinstva, ki ni mogla razumeti, zakaj nevarnost mlade ljudi privlači. Podobno so razmišljali ljubljanski Nemci v Kranjski sekciji. V Kugyjevi knjigi *Pet stoletij Triglava* (Kugy 1979) lahko preberemo: "Ljubljancanov ni bilo videti nikjer drugod kakor na zaznamovanih stezah in še okrog leta 1908 slišimo iz pristojnih planinskih krogov v Ljubljani opozorilo: 'Nikar poskušati, da bi posnemali tuje gornike, ki kakor samomorilci lazijo po strmih stenah! Raje se spodobno držimo uhojenih,

krepostnih steza!' Šele tik pred prvo svetovno vojno je vstal tamkaj mladi rod, katerega podjetnost je pozivila zaspano družbo krapov v ljubljanskem ribniku." Tu nepričakovano naletimo na zgodovinsko točko, ko sta se obe sprti strani v tedanjem nacionalnem boju za gore v nečem strinjali. Prav zaradi zastarelih nazorov (ker so videli le gore, ne pa tudi njihovih sten), sta obe strani prepustili osvajanje triglavske in vseh ostalih sten – tujcem.

Triglavska severna stena

Foto Luka Ovčar

Nemška smer v Steni

Prvi dokumentirani alpinistični vzpon čez Steno so 9.–10. julija 1906 zmoгли Felix König, Hans Reinl in Karl Domenigg, s čimer je nastala Dolga nemška smer, IV-/III, 1000 m. Po uspešnem vzponu je Hans Reinl ostro nacionalistično zapisal: "Naj ga le imenujejo najvišjo slovensko goro. Tokrat je nemška sila premagala njen najbolj strašni bok in se priborila skozi mrke megle ..." Resnici na ljubo moramo povedati, da je šlo za edini nacionalistično obarvan stavek v daljšem opisu vzpona, ki je bil objavljen v *Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins*, 1907, št. 33. Plezalci so tedaj že sedeli na toplem v Dežmanovi koči in čakali, da zunaj mine nevihta. Res pa je, da Reinl niti z besedo ne omeni kočice na Kredarici, mimo katere so šli, in premočeni od nevihte raje nadaljevali do nemške kočice. Nemški nacionalizem je bil v letih pred zlomom avstro-ogrske monarhije najmočnejši. Ne brez razloga, kajti to je bil čas prebujanja narodov, ki jih je monarhija utesnjevala.

"Zamisliti si je treba to trojico plezalcev, kako pred več kot stoletjem hodijo proti tri kilometre širokemu in kilometer visokemu obzidju ... /... In v vsej tej širjavi in višini ni še nobene smeri (če ne štejemo gamsom prijaznejšega obrobja na skrajni levi, vzhodno od Slovenske smeri). In kako se lotijo stene? Po sredini, v smeri vrha, tako da je 'problem stene rešen', kot se reče alpinistično. Morda je že čas, da damo tej nemški vztrajnosti in premočrnosti tudi priznanje. Bika so zagrabili za roge, ne pa ga cukali za rep." (Škarja, 2006). Tako je razmišljal ob stoletnici prvega dokumentiranega alpinističnega vzpona čez Steno Tone

Škarja, upošteva, da vzpona Trentarja Ivana Berginca - Štruklja okoli leta 1890 v športnem in tehničnem pogledu ne moremo šteti v isti razred. Trentarski divji lovci so namreč že davno pred prihodom plezalcev poznali prehod gamsov, ki so ga ti uporabljali, da so se vzpeli mimo Praga na Triglavski ledenik. Štrukelj je kot lovski gonjač preplezal Steno približno v liniji Slovenske smeri, seveda brez tehnične opreme, ko je pred seboj gnal plen proti lovski zasedi na robu ledenika.

Zapostavljen prvi alpinistični vzpon čez Steno

Prvim tujim plezalcem bi torej kljub vsemu pripadlo večje priznanje, kot so ga bili kasneje deležni. Njihov prvi in zgodovinsko najpomembnejši vzpon čez Triglavsko severno steno je dobil zaradi gorečega nacionalizma celo neposrečeno ime. Dolgo Nemško smer so namreč preplezali trije Avstrijci. Reinl in Lass sta bila Dunajčana, Domenigg pa po materi Slovenec, rojen v Ljubljani.

Medtem ko so tujci odprli novo bojno polje v slovenskih stenah, so se slovenski in nemški planinci še vedno ukvarjali z zadevami, ki so jih zaposlovale že zadnjih dvajset let. Z gradnjo koč, markiranjem poti in zapisovanjem imen gora na označevalne table v svojem jeziku. Tako je leta 1908 SPD povečalo Aljaževo kočico na Kredarici, nemške južne sekcije DÖAV pa so na zborovanju na Jesenicah denimo sklenile, da bodo pisale vsa slovenska krajevna imena v nemškem pravopisu.

Med tem so prihajali novi, a še redki plezalci. Obnavljajo se tipali v neznanem in le najboljši med njimi

Članek v Slovincu, ki je teden dni po Wisiakovi smrti pripovedoval izmišljeno zgodbo o Lassovi vrvi in poskrbel, da se je ta spremenila v mit, ki je preživel dolga desetletja. dlib.si

Praznoverje med nekaterimi planinci

Zgodba ponesrečenčeve vrvi

Ljubljana, 16. maja.

Strašna nesreča g. Sandija Wisiaka v Kamniških planinah je vzbudila povsod mnogo sočutja, pa tudi mnogo govorice. Sedaj je prišla malo bolj v javnost le malo znana stvar o nekem planinskem talismanu ali amuletu, ki v čudni luči razsvetljuje praznoverje med našimi planinci. S to zadevo so govorice spravljale v zvezo tudi pokojnega Wisiaka, izkazalo pa se je, da nesrečni Sandi ni imel pri tej zadevi nič opraviti.

Leta 1904 se je na severni steni ponesrečil monakovski turist dr. Lass. V tistih časih pri nas še ni bilo toliko plezalcev, kakor jih je dandanes, ko skoraj vsak poletni dan pleza vsaj ena skupina čez nevarno triglavsko steno. Prav redki so bili planinci, plezalci pa še bolj. Slovenske plezalce, ki bi preplezali do tedaj triglavsko steno, si seštel lahko na prste. Nekoliko bolj so plezali čez to steno nemški plezalci. Eden teh je bil tudi dr. Lass. Sredi stene pa je dr. Lass naenkrat omahnil in strmoglavil v dolino. Vendar ni padel na tla, temveč je obvisel v steni, ker ga je zadržala vrv, za katero je bil privezan okoli pasu. Vsi poskusi rešitve, ki so seveda sledili nekaj dni pozneje, so bili brezuspešni. Dr. Lass je umrl za lakoto viseč nad prepadom. Niti do trupla niso mogli priti reševalci. Truplo je viselo nad prepadom toliko časa, da je preperelo in se izmuznilo iz vrvi ter strmoglavilo v dolino. Okostje dr. Lassa so ljudje našli mnogo pozneje ter ga pokopali. V skali pa je obvisela nesrečna vrv.

Medtem je rasel zarod sedanjih drznih sloven-

skih plezalcev. Čez leta in leta so priplezali slovenski plezalci do usodne Lassove vrvi ter jo odnesli.

Med nekaterimi planinci — seveda ne med vsemi — je čudna prazna vera, da so predmeti, ki so povzročili ali ki so bili v neposredni zvezi z nesrečno smrtjo kakšnega planinca, dobri talismani, to se pravi predmeti, ki obvarujejo človeka pred nesrečo, če jih ima pri sebi. Nesrečno vrv si je razdelilo 11 slovenskih plezalcev. Od teh se jih je pa že ponesrečilo 6. Sedmi naj bi bil po ljudski govorici Wisiak. Toda prijatelji pokojnika zatrjujejo, da Wisiak ni imel nobenega koščka te vrvi.

Vseeno je nesrečna Wisiakova smrt tako prestrašila in z grozo navdala še živeče posestnike vrvi, da so sklenili znebiti se nesrečnega talismanu, o katerem verujejo sedaj, da ima prav nasproten učinek. Sklenili so dati zadoščanje spomnu dr. Lassa. Odšli bodo namreč, kakor čujemo, na kraj, kjer se je dr. Lass ponesrečil in bodo vrv sežgali.

Ne moremo razumeti, kako morejo biti mladi in izobraženi ljudje tako praznoverni. Mnogo bolje bi napravili, če bi se pred izleti v planino pripravili raje v božje varstvo, ki je neskončno bolj zanesljivo, kakor taka vrv, obenem pa bi bili malo bolj previdni ter se ne bi drzno igrali z naravo in usodo. Molitev je tudi najizvrstnejše sredstvo, da se mladi slovenski planinci spomnijo nesrečnega dr. Lassa. Primerno bi tudi bilo, če bi naši planinci postavili pod triglavsko steno primeren križ v spomin temu ponesrečenemu nemškemu planincu.

so tvegali, da bi se prebili čez neznansko, mračno Steno. Ta je bila preplezana, a še zdaleč ne premagana. Kmalu je udarila z železno pestjo.

16. avgusta 1908 je v Aljažev dom prišel odličen dunajski plezalec Karl Wagner. Bil je večinoma samohodec. V domu je počakal en dan, da se je uneslo deževno vreme, nato pa brez vrvi, cepina in suknjiča odšel v Steno. Morda je nameraval zgolj na ogled. Oskrbniku je še naročil, naj obvesti njegovo mater, če se v dveh dneh ne bo vrnil.

Prva smrtna nesreča in rojstvo vraževerja

Naključje je hotelo, da sta istega dne prispela v Vrata še dva dunajska dijaka, Sinek in Rudovsky, ki sta prav tako nameravala čez Steno. Tudi ona dva sta se namenila ponoviti Nemško smer, za katero pa nista natančno vedela, kje ima vstop. Izvedela sta, da se je že zjutraj vanjo podal Wagner, ki ga osebno nista poznala. Zvečer sta legla k počitku.

Recimo, da se prav na tej točki prvič srečamo z neko mistiko in vraževerjem, ki prepreda Steno. Mira Marko Debelak namreč v Kroniki Triglava (PV 1947–1949) omenja sanje enega od dijakov, Sineka. Verjetno mu jih je vzbudila tesnoba skrivnost z mesečino obsijane Stene, na katero sta zvečer zrla skozi okno. Nista vedela, kje bosta jutri plezala, a v sanjah se je Sineku prikazal mlad alpinist. Položil mu je roko na ramo in dejal, naj nikakor ne plezata v sredini, ker tam ni pristopa v Črni graben. Držita naj se levo, in šele v drugi polovici smeri zavijeta proti desni! Nato se je alpinist iz sanj obrnil in vrnil proti Steni.

Zjutraj je pretreseni Sinek med iskanjem vstopa razlagal svoje sanje sotovarišu. To je na koncu prevagalo, da nista zavila desno čez lahke plati, ki na videz vodijo proti Črnemu grabnu. Nemško smer sta srečno in hitro (v osmih urah) preplezala, za seboj pa pustila v smeri več znamenj z rdečo barvo, če bi se morala v primeru prevelikih težav vrniti.

V Aljaževem domu sta izvedela, da Wagnerja še ni nazaj. Oskrbniku sta naročila, naj obvesti vodnike v Mojstrani, sama pa sta se vrnila na Dunaj. Vendar v Mojstrani (niti drugje pri nas) v tistem času še ni bilo usposobljenih reševalcev. Javili so za pomoč dunajskim plezalcem.

Iskanje Wagnerja

Šest mojstranskih gorskih vodnikov je v dnevih čakanja na prihod Dunajčanov odšlo pod Steno, kjer so preiskali vstopno skalovje. Sledilo Wagnerju ni bilo.

Po štirih dneh so prišli plezalci Zimmer, Jahn, Riebe in Gerin, ki so Steno razen zadnjega že dobro poznali. Ob prvem poskusu iskanja sledi za izginulem, je znameniti alpinistični dvojec Franz Zimmer-Gustav Jahn vzela s seboj tudi mladega vodnika Janeza Koširja mlajšega in z njim preplezal Nemško smer. Uspeha z iskanjem tudi oni niso imeli. Zapeljale so jih rdeče oznake na skalah, ki sta jih za seboj pustila dijaka, ki tega nista nikomur omenila, zato so jih napačno pripisali pogre-

Janez Košir iz Mojstrane, gorski vodnik SPD od leta 1906. Dne 22. avgusta 1908 je kot soplezalec Franza Zimmra in Gustava Jahna preplezal Triglavsko severno steno po Nemški smeri. Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

šanemu Wagnerju. Druga dvojica plezalcev je med tem pregledovala Steno v območju med Nemško in Slovensko smerjo, prav tako brez uspeha. Zvečer sta se na prizorišče vrnila še dijaka, ki sta pojasnila izvor rdečih oznak.

Čeprav se je vreme poslabšalo, so iskanje nadaljevali v naslednjih dneh. SPD je vsem vključenim v reševanje za ta čas velikodušno odstopil v uporabo Aljažev dom, skupaj z oskrbo. Ponesrečenega Wagnerja so našli 25. avgusta.

Bilo je natanko tako, kot je v sanjah povedal Sineku. Prezgodaj je zavil desno, ker so ga zapeljale lahke plati in zanj je bil usoden padec v kaminu pod Črnim grabnom. Ni bil hudo poškodovan. Ker je videl, da brez vrvi ne bo zmožel gladkih plošč (tam je bila pozneje speljana Bavarska smer), se je odločil sestopiti. Varoval se je s pomožno vrvico, ki ga ob zdrsu ni mogla zadržati. Padel je okoli deset metrov. Brez vidnejših zunanjih poškodb je preminil, našli so ga sedečega na široki skalni polici. Reševalci so ga prinesli na Dovje, kjer so ga dva dni pozneje pokopali v navzočnosti staršev, ki so prispeli z Dunaja. Pogreb je opravil Jakob Aljaž.

Konec dobe osvajanja gorskih urhov

Začelo je postajati jasno, da se doba osvajanja gora v spremstvu domačih vodnikov umika drznejšemu osvajanju gorskih sten. To je na neki način simbolično potrjevala tudi prezgodnja smrt najljubšega Kugyjevca vodnika, Andreja Komaca - Mote, ki je 10. decembra 1908 umrl za srčno kapjo ... V zadnjih letih pred prvo svetovno vojno je bilo neizogibno konec neke klasične dobe v Julijskih Alpah, zavest o tem pa je v miselnost večine ljudi prihajala zelo počasi.

Konec poletja 1909 je Aljaž v spominih zapisal, da se je nekega večera vračal iz Vrat proti domu ter naletel na dunajska alpinista Zimmerja in Jahna, ki ju je

poznal že od prej, predvsem zaradi udeležbe pri reševanju Wagnerja.

"Samo ne preveč drzno," jima je svetoval po nemško gospod župnik, ko sta mu razkrila, kje bosta plezala Steno. S povzdignjenim prstom je v njunem jeziku svaril izkušena plezalca: "Sta dobro pretehtala nevarnost? Imata s seboj tudi vse potrebne pripomočke (kline, kladivo, vrv ipd.)?" Alpinista sta ga za slovo menda le prijazno in milo pogledala, še posebno ker ju je poimenoval za Todeskandidaten (kandidata smrti). Dunajčanoma se je vzpon posrečil kljub župnikove-mu žuganju in nevihti, ki ju je nekoliko zadržala pri plezanju. Imela sta srečo, je pripovedoval Aljaž še presunjen in ogorčen nad predrznimi plezalci, saj so po njegovem prepričanju zavestno kot samomorilci rinili v smrt. V njem je bil še zelo živ spomin na nesrečo dveh drugih Dunajčanov. Toda kaj storiti? Kako ustaviti predrzno mladino, da se ne bo pobijala v gorah? "Samo zaradi dokazovanja poguma in drznosti plezajo po triglavski Steni, ki je skoraj navpično visoka 1000–1200 m, le četrť ure stran pa sta napravljene dve zelo dobri poti; čez Prag in Tomiňskova." Te misli je Aljaž javno izrekel, upajoč, da bodo oblasti z odlokom prepovedale vratolomno plezanje. Pa so ga, kot je zapisal, nekateri že takoj zavrnili, češ da bi s prepovedjo le poslabšali položaj, ker bo nevarnost prepovedanega sadu mlade še bolj vabila.

Pretresljiva smrt Wilhelma Lassa

Dunajčana Karl Plaichinger in Wilhelm Lass sta prišla pod Steno julija 1909. Tudi onadva naj bi vljudnostno obiskala Aljaža, ki ju je očetovsko oštel zaradi nevarnega početja. Fanta se nista kaj dosti zmenila za opozorila in se hitro odpravila v Vrata. V naslednjih dneh sta za vajo opravila nekaj odličnih plezalnih vzponov na okoliške vrhove, 20. julija pa vstopila v Nemško smer.

V Nemškem stebri ju je zajela nevihta, zato sta bila popolnoma premočena. Po pripovedi preživelega naj bi Plaichinger okoli štirih popoldne predlagal, da se pripravita na bivakiranje, Lass pa je želel na vsak način izsiliti izstop iz Stene. Plezal je naprej, pri tem

pa na mokri skali zdrsnil in potegnil za seboj soplezalca. Konopljena vrv se je med padcem zataknila za kamnit pomolček in ustavila navezo, vendar ne brez posledic. Plaichingerja je sunek vrvi prevrnil in z glavo navzdol je obvisel okoli pet metrov nižje s poškodbami glave in nekaj zlomljenimi rebri. Lassov padec je bil mnogo daljši. Vrv ga je ustavila več kot dvajset metrov nižje. Bil je pri zavesti in z lastnimi močmi se je uspel namestiti na prodnato poličko v steni, da je delno razbremenil vrv. Plaichinger je zabil klin ter nanj pritrdil vrv in ponesrečenega Lassa. Sam se je ranjen in pretresen znašel na nevarnem mestu in se pogovarjal s sotovarišem, ki je zelo trpel zaradi vrvi, ki ga je stiskajoč držala, da ni zdrsnil v prepad. Spraševal je ali naj prereže vrv, ker ga strašno boli. Plaichinger ga je bodril in prepričeval, naj nikakor ne stori samomora, saj bo v kratkem času pripeljal pomoč. Lass se je oglašal še približno dve uri, nato pa utihnil.

Ponoči je začelo deževati in Plaichinger je prebil zelo neprijetno noč. Zjutraj je spoznal, da klicanje na pomoč nima smisla. Iz zvezanih pomožnih vrvic si je napravil daljšo vrv in se odločil za tvegan sestop, na srečo pa se je takrat dvignila megla in je nad seboj opazil izstopno polico, ki ga je pripeljala na rob Stene. Ob dveh popoldne je dosegel Dežmanovo kočo, vendar pomoči tam ni dobil, zato se je čez Prag spustil v Vrata in že ob pol petih popoldne prispel v Mojstrano, kjer je o nesreči obvestil načelnika rešilne postaje Winziga.

Spet rešujejo Dunajčani

Ta je poslal na pomoč domače vodnike, ki pa za zahtevno reševanje niso bili usposobljeni, zato niso nič opravili. Med njimi je bil tudi omenjeni Janez Košir, ki je leto pred tem med iskanjem Wagnerja v spremstvu Zimmerja in Jahna že preplezal Nemško smer. Prisotni vodniki naj bi tedaj mladega Koširja nagovarjali. "No, ti si že preplezal Steno, pojdi po Lassa." Ko pa se je Košir spustil s Kugyjeve police proti ponesrečenemu in ocenil izpostavljenost, je pretresen odšel v Mojstrano in ni več hotel nazaj.

V primeru Koširja gre za po krivici dolgo zamolčani prvi vzpon Slovenca čez osrednji del Stene (Klinar, 1997). Tudi njegovo dejanje, ko je zapustil vodnike na reševalni akciji, ni bilo strahopetno, saj naj bi v resnici izjavil, da bi šel po Lassa, če bi bil ta še živ. Le zaradi trupla pa upravičeno ni hotel tvegati življenja.

Janez Košir, slovenski vodnik, ki je preplezal Steno

Čeprav je bil pridružen član, je Koširjev vzpon po Klinarjevem mnenju ostal zgodovinsko neocenjen. Zakaj tako, lahko ugibamo. Njegovo dejanje je bilo brez dvoma pogumno dejanje. Košir je bil tedaj star šele devetnajst let, imel pa je že opravljen oblastveno potrjen tečaj za gorske vodnike. Nemško smer je splezal nenavezan in v okovankah. Zimmer in Jahn sta mu potrdilo o preplezani Steni vpisala v vodniško knjižico, za katero se dolgo ni vedelo, ker je bila spra-

Nepojasnjeno ostaja, čemu je ostal vzpon Janeza Koširja po Nemški smeri leta 1908 prezrt. Dejstvo je, da se je Košir med drugo svetovno vojno znašel na seznamu osumljenih, zaradi česar so ga 28. oktobra 1943 terenci ustrelili na njegovem domu v Mojstrani (očitki, da je sodeloval z Nemci, niso bili nikoli dokazani, op. a.). Toda to je že druga zgodba ...

Koširjev vzpon namreč ni bil ovrednoten ali omenjen že ob času dejanja, dobrih trideset let prej. Ni ga omenjal Tuma, spregledal ga je tudi Aljaž in niti s kratko vrstico se ga po vzponu ni spomnil *Planinski vestnik*. "Prav bi bilo, da si ustoličeno zgodovinopisje ne glede na razloge za Koširjevo obsodbo zanaprej ne bi zatiskalo oči pred njegovim dejanjem v Triglavski steni in da bi bilo do njega zgodovinsko pravično" (Klinar, 1997) ...

vljena v Koširjevem domu, nato pa shranjena v planinskem muzeju v Mojstrani. Ta vzpon je ostal prezrt in o njem ni poročala niti naša najstarejša revija.

"Ali je bil v *Planinskem vestniku* tedaj tako močan odpor do "strme turistike" in popolno nerazumevanje zgodovinskega trenutka ali le hlastavo novinarstvo, s tipično enostranostjo in površnostjo?" se sprašuje Klinar. V resnici je v letih med obema svetovnjima vojnama vsaj na videz obstajal razkol (ki se ga pravzaprav Slovenci še do danes nismo uspeli otresti, op. a.). Politika in dnevno časopisje sta bila pred prvo svetovno vojno razdeljena na liberalno strujo, ki je izdajala časopis *Slovenski narod*, in klerikalno strujo, ki jo je predstavljal časopis *Slovenec*, po prvi svetovni vojni pa se je prvim pridružil časopis *Jutro*. Ljubitelji gora so bili naklonjeni bodisi miselnosti planincev ali alpinistov, kar je kasneje tudi privedlo do menjave v vodstvu SPD. Dejansko je tu pravzaprav nesmiselno govoriti o pravem razkolu, saj se je ta tikal predvsem vodilnih funkcionarjev, medtem ko je bilo večini obiskovalcev gora prav malo mar za njihovo opredelitev. Dva dni po Lassovi nesreči je prišel z Dunaja plezalec Hamburger, ki je želel prisostvovati pogrebu plezalskega tovariša, pri tem pa presenečen izvedel, da trupla še niso prinesli v dolino. Telegrafiral je domov, naj pošljejo plezalno moštvo, ki bo spravilo ponesrečenega iz Stene. Pet dni po nesreči so tako odšli štirje dunajski plezalci v spremstvu osmih domačih vodnikov čez Triglavski ledenik in sestopili s Slovenskega turna v krnico pod Črno steno ter prečili do mesta nesreče. Po Nemškem stebru so splezali nad Lassa in ga po vrveh spustili 60 metrov do police, kjer so truplo sprejeli vodniki in ga odnesli čez ledenik in skozi Kot v Mojstrano. Šesti dan po nesreči je Aljaž na Dovjem pokopal novo žrtev Stene.

Nastanek govoric in mitov

To so bile prve, odmevne nesreče v Steni, ki so polnile tedanje časopisje in razburjale misli prebivalstva. To si ni znalo razlagati skušnjave, ki je mladino v rosnih letih vabila v gotovo smrt. Pa saj so v tistih časih še celo popolnoma običajni planinci na Kranjskem med večinsko populacijo veljali za čudake, ki nimajo nobene pametnejšega dela ...

O ponesrečenih plezalcih so kasneje nastale prave bajke in miti, ki so se razraščali s časovno oddaljenostjo od časa nesreče. Tako so ljudje vedeli pripovedovati, da je nesrečni Lass kar pet dni visel nad prepadom, njegovi kriki pa so nekaj noči vznemirjali planince, ki so prenočevali v Aljaževem domu. Po najbolj morbidnih pripovedih naj bi se truplo nesrečnika zibaje na svežem gorskem zraku celo posušilo, da bi kasneje kar samo zdrknilo iz zanke, reševalci pa so ga nekaj mesecev pozneje pobrali pod Steno.

Soplezalca Plaichingerja, ki je preživel, je to ustno izročilo povsem po krivici postavilo v precej čudno luč. V resnici sta si sotovariša na vrvi delila zgolj obratno usodo. Plaichinger je imel srečo v nesreči, ker je preživel. Lass na drugem koncu vrvi pa nesrečo v sreči.

Uroš Župančič (1911–1993). Predvojni skalaš in v desetletju pred drugo svetovno vojno eden najpomembnejših slovenskih plezalcev. Tudi gorski reševalec in predan zbiratelj planinske zgodovine. Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Vrv se je čudežno zataknila in rešila življenje, a mu ga s tem zgolj podaljšala za nekaj mukotrpnih ur. Trinajst let pozneje se je zabilasala tudi ta "malenkost", ko je januarja leta 1922 Plaichingerja – ki je po nesreči sklenil, da nikoli več ne bo šel v gore – vzela plaz pod Dachsteinom ...

Smrtna kazen za gorske samomorilce

Nesreča Lassa je še posebno zanimiva zaradi odpora in obsojanja alpinizma, ki se je pojavilo v tistem času. To morda najočitneje izraža kar župnik Jakob Aljaž,

Stari člani SPD so jim očitali lahkomišelnost, a jih je same že povozil čas. Zato so mladi leta 1921 ustanovili TK Skalo. Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Pretreseni župnik Jakob Aljaž in žalujoči med blagoslovom za pokoj Vladimirja Topolovca pod Triglavsko severno steno avgusta 1924. Aljaž se je zavedal, da alpinistom nihče ne more prepričati, da bi plezali. Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

ki si je na vse načine prizadeval prepričati mladino plezanje v Steni. Za mnenje je povprašal tudi dr. Frischaufa, ki mu je svetoval, naj dá na vstopu v plezalno smer za oviro zabiti nekaj dolgih železnih klinov in nariše rdeče črte, da ne bo nihče šel tam čez. Aljažu se je to zdelo mnogo premalo, mladina bi se taki "oviri za ovce" le smejala. Po svoje lahko Aljažovo stisko prav dobro razumemo, saj je v začetkih delovanja SPD praktično največ naredil za popularizacijo Triglava, ki ga je z nadelavami poti in gradnjo koč približal množicam. Na neki način se je verjetno čutil soodgovornega za tragične smrti, sicer v Dovški župnijski kroniki pod naslovom zapisa *Izvanredne nesrečne smrti umrli na Dovjem od l. 1889–1912* ne bi zapisal za župnika nenavadno ostrih besed: "Pod to steno bom nabil tablo: Das Besteigen der Triglav Nordwand ist unter Todesstrafe verboten!" (Plezanje čez Triglavsko severno steno je pod smrtno kaznijo prepovedano!). Gotovo v svoji nemoči in ogorčenosti niti ni pomislil o pomenu teh besed. Kot da bi neuspešnemu samomorilcu zagrozil, da bo ob dokazanem poskusu samomora obsojen na smrt ...

Urv v steni

Od Lassove nesreče je minilo več let. Do tedaj je zrasla nova generacija domačih plezalcev, ki so plezali v Steni, velikokrat tudi Nemško smer. Nekaj metrov pod Kugyjevo polico, na mestu, kjer se je zgodila nesreča, je še vedno visela pritrjena konopljena vrvi in posamezni plezalci so jo počasi znosili v dolino. Odrezali so kakšen meter vrvi in jo odnesli domov – za spomin ali kot dokaz, da so res preplezali Steno.

Tako je v *Planinskem vestniku* petnajst let po nesreči osemnajstletni ljubljanski alpinist Alojz de Reggi opisal vzpon po Nemški smeri, ki sta se ga avgusta 1924 lotila z devetnajstletnim Vladimirjem Topolovcem. Seznanila sta se po naključju, na vlaku. Smer sta plezala brez vrvi in popolnoma navdušeni Topolovec, ki ni imel plezalnikov, je plezal kar bos. Šlo jima je dobro, dokler se tik pod vrhom smeri ni poslabšalo vreme. Topolovec se je tedaj zresnil in dejal: "Imava enako usodo kakor Lass in Plaichinger" ... /... Tako sva, dasi je bila orientacija jako težavna, priplezala do Lassove vrvi. Vladimir je odrezal kos vrvi zame in kos zase, ki ga je zvil v klopčič in ga vtaknil meni v nahrbtnik, rekoč: "To imava v dokaz, da sva šla po Nemški smeri." Plezala sta dalje in malo višje v izstopu, v žlebu z gladkimi ploščami, je Topolovcu spodrsnilo. Padel je globoko v Črni graben.

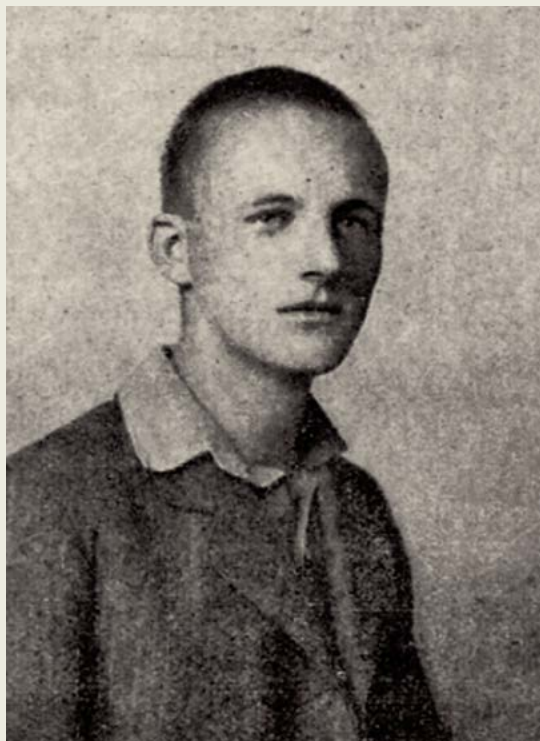
Kljub pomanjkljivi opremi je Topolovec veljal za obetajočega alpinista. De Reggi je sam izplezal iz Stene in odhitel po pomoč v dolino, a naši skalaški reševalci niso uspeli priti v Črni graben. Nekaj njegovih ostankov je bilo najdenih šele štiri leta po nesreči, ko je v Črni graben kot prva uspela priti naveza Joža Čop, Miha Potočnik in Stanko Tomineš (po letu 1953 znani kot zlata naveza).

Zelo pomenljiv je bil zaključek članka pretresenega de Reggija: "Z Vladimirom sem izgubil najboljšega tovariša plezalca. Nemila usoda, ki se ji človek ne more upirati. Odšel je v večno domovje. Kdaj pridem jaz za njim? Kmalu? Bog ve ..."

Alojz de Reggi se je smrtno ponesrečil dve leti pozneje, med treningom, ko je plezal v skalah smarngorskega Turnca. Tam ima spominsko ploščo.

Vladimir Topolovec (1905–1924). Smrtno se je ponesrečil pri plezanju Nemške smeri. Topolovec uradno ni bil skalaš, se je pa veliko družil in plezal z njimi.
Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Alojz de Reggi (1905–1926), član TK Skale. Kmalu za Topolovcem se je v Turncu smrtno ponesrečil tudi drugi član naveze, ki je odrezala kose Lassove vrvi.
Arhiv Planinskega vestnika

Opozorilo oblasti, da je plezanje prepovedano

Sledili sta reakciji lokalnih oblasti in planinskih funkcionarjev. Tacenski župan je ukrepal v slogu Jakoba Aljaža in dal ob vodnjaku v Vikrčah postaviti leseno tablo z napisom: Prepovedano je naskakovati Turnc brez polne plezalne opreme (klini, plezalke, plezalna vrv). Tabla je v nekaj letih propadla, znani planinski delavec Vilko Mazi pa je tedaj napisal javno pismo predsedniku SPD Franu Tomišku, naj mladini, ki si želi plezanja v Turncu, omogoči vsaj možnost varnega vzpenjanja. SPD je pozval, naj napravi pot, ki bo "mestoma opremljena z napravami, običajnimi na veleplaninskih strminah". Tako je šmarnogorska Grmada leta 1928 dobila svojo čisto pravo "ferato", Pogačnikovo pot. Narediti sta jo prišla znana trentarska vodnika, Ivan Vertelj - Hanza in Anton Kravanja - Kopiščar. Kljub temu se je med obema vojnoma v Turncu smrtno ponesrečilo kar sedem, večinoma neizurjenih obiskovalcev.

Prekletstvo stare vrvi

Podatka, koliko alpinistov si je za spomin vzelo dele nesrečne Lassove vrvi, se ne da preveriti. Morda je koga od kasnejših ponavljavcev smeri celo spodbudil de Reggijev članek, da si je še sam odrezal kos. Za spomin. Za nastanek mita o Lassovi vrvi in njenem prekletstvu, ki je nastalo šele dobrih dvajset let po nesreči, pa so bili zaslužni predvsem novinarji. V začetku maja 1933 se je v Kamniških Alpah smrtno ponesrečil Sandi Wisiak, štiriindvajsetletni vsestranski športnik in alpinist iz Ljubljane, potem ko ga je pod Planjavo odnesel snežni plaz. Wisiak je bil član

Sandi Wisiak (1908–1933). Vsestranski predvojni športnik, alpinist in smučar, član TK Skala. Danes bi dejali, da je imel status medijske zvezde, skoraj zagotovo pa ni bil med lastniki Lassove vrvi, kot se je natočevalo.
Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Skale, v domači javnosti pa je v začetku tridesetih let predvsem po zaslugi časopisja, ki je spremljalo drzne alpiniste, užival status pravega zvezdnika. Njegove-

Naši kraji in ljudje

4000 ljudi pri pogrebu mladega Skalaša

Protrosljivo lep je bil pogreb Sandija Wisiaka. Nad 4000 ljudi so se zbralo tam gorl pred glavnim kolodvorom, v 2000. Srca so se trgala od bolesti, ob žlteli najtrši zmagovalec alpskih sten. Je vso našo javnost presunila usoda nitoga v sreči in značaju. Vsa Ljubljana so mu je žal neusmiljeno maščevala. Ilka vsakega pravega prijatelja prirode zlasti v našem planinskem svetu. Grob, v zapri v osrčju Ljubljanskega polja,

Wisiaka. Nad 4000 ljudi so se zbralo tam gorl pred glavnim kolodvorom, v 2000. Srca so se trgala od bolesti, ob žlteli najtrši zmagovalec alpskih sten. Je vso našo javnost presunila usoda nitoga v sreči in značaju. Vsa Ljubljana so mu je žal neusmiljeno maščevala. Ilka vsakega pravega prijatelja prirode zlasti v našem planinskem svetu. Grob, v zapri v osrčju Ljubljanskega polja,

bu se je daleč naokrog zgostila črna množica ljudi. Krsto s planinskimi emblemi so pred pokopališčem zopet dvignili Skalaša in jo ponesli prav do groba. Pater dr. Tominec jo opravil pogrebno molitve. Srce trgajoč je bil trenutek, ko so spustili krsto v sveži grob, ki so ga planinci malo prej posuli z narcisami in drugim svežim pomladnim cvetjem. Ob pretrosljivem ihtenju skrušene matere ni ostalo suho nobeno oko. Mnogi naši planinci, vajeni trpljenja in borbe, ki so že opetovano gledali smrti v obraz, so glasno zajokali.

Slovo v Kamniku

V dežju in megli je šel Sandi Wisiak v gore in na svojo poslednjo pot, v dežju in megli so ga v ponedeljek mrtvega prepeljali iz Kamniške Bistrice v Stranjo. Tam šele so ga položili v dvojno krsto, tjer je ležal do davi, nakar so ga Kamničani in pa drugi v množicah spremili na kolodvor. Na Grabnu je blagoslovil krsto kaplan g. Miha Jenko, kamniški planinci so pa pritrčili nanjo cepin z odomljeni konico, plezalo vrv in dereze ter vse obložili s cvetjem, zelenjem in rencl. Po beli cesti se je razvil iz Stranj talni spreved proti kamniškemu kolodvoru. Povsod je tvorilo občinstvo gost špa- Ir in je nesrečnemu mlademu turistu iz- tazalo poslednjo čast ob povratku s pla-

so razvrstile dolge vrste sportnikov in Sandijevih prijateljev, ki jih ni imel malo. Zastopana so bila tudi zagrebška planin- ska društva po g. Jovanoviću. Za vozom z duhovniki in vozom s krsto, ob katerem so na vsaki strani stopali trije Skalaši v planinskem kroju, so šli globoko potrti starši, sestrica, bližnje in daljno sorodstvo, ki jim je sledila dolga vrsta občinstva, med katerim je bilo mnogo takih, ki so prišli iz raznih krajev Slovenije izkazat zadnje slovo.

Ob odprtem grobu

Zalni spreved se je ustavil pred viaduk- tom. Akademski zbor je zapel turobno ža- lostinko »Blagor mu«, nato je pa krenil spreved na pokopališče. Ob odprtem gro-

V imenu TK Skale je pokojnku v spom- in izpregovoril klubov podpredsednik ravnatelj g. Vilhar. S prekrasnimi beseda- mi, polnimi ljubezni in topline, je kratko očrtal zadnjo Sandijevo turo, poveličeval jo njegov plemeniti značaj in trpko obža- loval njegovo tragično usodo: »Šele 24 po- mladi si imel za seboj, v potindvajseti Te jo iztrgala smrt iz naše srede. Počivaj mir- no, dragi naš nezpozabni Sandi, pod plani- nami, ki zro na Ljubljansko polje, kjer je tvoj prežani grobl« — V imenu savinjsko Skale so je poslovil g. Tomec. V globoki tu- gi so jo razhajala množica, dan pa je bil svetel, planino so zmagovito blestelo, vse bele.

Članek v Jutru je poročal, da se je od priljubljenega skalaša Sandija Wisiaka poslovilo več kot štiri tisoč ljudi. Njegova smrt in popularnost je verjetno botrovala neutemeljenim govoricam, da je bil tudi on med lastniki kosa Lassove vrvi. dlib.si

ga pogreba na ljubljanskih Žalah se je udeležilo kar 4000 ljudi. Morda je tedaj kdo od novinarjev izkori- stil priložnost in pograbil govorice, ki so krožile med

ljudmi ali pa si jih je enostavno izmislil ter spravil v tisk zgodbo na način New York Timesa? Ta je namreč dosegel izjemno branost po objavah zelo dobro napi- sanih spekulacij o faraonovem prekletstvu, ki naj bi v nekaj letih usodno zadelo vse, ki so leta 1922 pri- sotovali odprtju grobnice mladega egipčanskega faraona Tutankamona.

V Slovincu se je nekaj dni po Wisiakovi smrti pojavi- lo ugibanje o planinskem praznovanju ter o čudnem talismanu ali amuletu, ki ga imajo nekateri naši alpi- nisti v lasti. Šlo je kajpak za staro konopljeno vrv, ki se je zataknila za skalni pomol in s tem čudežno rešila plezalca. Čeprav je od nesreče minilo že skoraj pet- indvajset let, pa naj bi šele takrat v javnost pricurjale govorice, da ima vrv, ki je ostala zataknjena v steni, nadnaravne lastnosti. Plezalca, ki ima pri sebi kos te vrvi, naj bi varovala pred nesrečo. Sodeč po članku, naj bi si vrv razdelilo enajst slovenskih plezalcev, od katerih se jih je do tedaj že šest smrtno ponesrečilo. Wisiak naj bi bil sedma žrtev, ki je imela doma kos Lassove vrvi. Dogodek naj bi na smrt prestrašil še živeče štiri posameznike, ki so spoznali, da ima ta- lisman nasproten učinek od pričakovanega. Sklenili naj bi, da se oddolžijo spominu na nesrečnega Lassa tako, da bodo ostanke vrvi odnesli na mesto nesreče in jih zažgali (*Slovenec* 1933, 112).

Pavla Jesih (1901–1976). Predvojna alpinistka, članica TK Skale, lastnica kinematografov, ki ji je konec vojne prinesel več težav kot veselja. So bili njeni strahovi glede Lassove smrti le literarna svoboda Evgena Lovšina? Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

*Pretresljiva fotografija na vrvi visečega
Tonija Kurza je nastala leta 1936 med dirko
alpinistov za prvenstvo severne stene Eigerja.
Reševalci se po strmih ledu prebijajo do
ponesrečenca, vendar prepozno.
Foto AS Verlag, Zürich*

Mit, dolg od Triglava do Eigerja

Članek v *Jutru* se je zaradi članka v *Slovenecu* norčeval, čeprav je bilo dokaj jasno, da to ni bilo resno pisanje. Praznovornim plezalcem je novinar *Jutra* priporočil, naj se v prihodnje pred izpostavljanjem nevarnosti raje priporočijo božjemu varstvu, ki je neskončno bolj zanesljivo od vrvi, še bolje pa, če nevarnosti sploh ne gredo izzivat, pokojnemu Lassu pa pod Steno postavijo križ v spomin.

V sredini tridesetih let se je dogajala tudi velika alpinistična dirka za severno steno Eigerja, enega od zadnjih treh problemov Alp, ki je s številnimi smrtnimi nesrečami dobro razburkala časopise in ježila dlake bralcem po vsem svetu.

Eiger Nordwand – Mordwand, severna stena Eigerja – je v časopisih postala Stena smrti. Uspešno se je otresala alpinističnih navez, ki so tekmovala za prestiž prvenstva. Še posebno tragično je bilo leto 1936, ko so zgroženi turisti izpred hotelov v dolini z močnimi daljnogledi spremljali dogajanje v mogočni steni. Vreme se je poslabšalo in v naslednjih dneh so zaradi izčrpanosti ali padca umrli trije od štirih alpinistov. Le še najmlajši, 23-letni Toni Kurz se je skrajno izčrpan spuščal po zmrznjeni vrvi. Švicarski vodniki so ga skušali rešiti skozi jašek železniške proge, katere predor skozi steno Eigerja doseže Jungfrauoch. Skoraj jim je uspelo. Bil je na dosegu reševalcev, a mladenič je bil že popolnoma brez moči. Le še zamrmral je, "Ich kann nicht mehr, es geht nicht" (Ne morem več, ne gre) in umrl, viseč na vrvi (Heckmair, 1952). Pretresljiva fotografija, na kateri se reševalci po strmih ledu prebijajo do mrtvega, nad prepadom visečega Kurza, je obkrožila svet. Primerjava njegove usode z Lassovo je v naših logih ponovno obudila spomin na dogodek, "ki smo ga pri nas nekoč že videli". Obakrat mladi alpinist obvisi na vrvi, obakrat brez večjih poškodb. Reševalci obakrat prispejo prepozno in obakrat, ko nemočna žrtev prizna zmago smrti nad življenjem, kot v grški tragediji, po časopisnem članku nagovori občinstvo s poslovilnimi besedami. Podobnost je bila enostavno prevelika, da bi jo lahko spregledali ...

Čopov steber ni bil izjema

Nastanek takšnih in drugačnih mitov včasih spominja na vrtni plevel, ki se z lahkoto razraste, izkoreniniti pa ga je praktično nemogoče na jezo realistov in veselje ljubiteljev teorije zarot. Včasih daljšemu sušnemu obdobju sledi kratka ploha in že vzklije iz prsti pozabe, poln posmeha udarcem motike, ki se je v preteklosti trudila, da bi mu posekala korenine.

*Mira Marko Debelak in Edo Deržaj sta bila vidna predvojnata alpinista in člana TK Skala. Po medijsko odmevni nesreči so jima po krivici očitali pompoznost in željo po popularnosti, čemur je sledila tožba. Mira Marko je zapisala, da je bila tudi sama med tistimi, ki so si vzeli kos Lassove vrvi za spomin.
Arhiv Slovenskega planinskega muzeja*

Skalaši se odpravljajo na turno smuko. Fotografija ima letnico 1924. Mladina je želela plezati in smučati, stari del SPD pa tega ni razumel, zato je v letu 1931 prišlo v vodstvu do menjave generacij. Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Lahko bi rekli, da je bil mit o vrvi res trdožive sorte, saj je preživel tudi drugo svetovno vojno.

V edinem *Planinskem vestniku*, ki je izšel leta 1945 kot planinski zbornik, zasledimo obsežen članek Evgena Lovšina o prvič preplezanem Čopovem stebri v Steni, tedaj izjemnemu alpinističnemu podvigu in herojskemu dejanju, ko je Joža Čop po treh dneh, sam in brez vrvi izplezal čez ključno mesto ter odšel po reševalce, da so pomagali iz Stene soplezalki Pavli Jesih. Lovšin je članek napisal po pogovoru z obema alpinistoma, oziroma vsaj z Jožo. Ni namreč jasno, ali je Lovšin pripoved literarno razširil ali je v resnici strah pred mitom o Lassovi vrvi ustavil Pavlo, da se je takrat odločila odnehati in čakati na reševalce.

"Dvaindvajset metrov vrvi loči Jožo od Pavle, ki jo varuje z vrha, ne da bi mogel slediti njene gibe. Sedaj je Pavla na vrsti. Po trebuhu ni mogla pod previs. S police zdrkne in obvisi v zraku. Spomnimo se, da je vsa stena doli do Vrat pod njenimi nogami in da oči samo zaradi zmedenosti ne vidijo tenkega belega traku šumeče Bistrice. Joža pritegne vrv. Ker pa jo vzboklina odriva iz stene, visi Pavla v zraku brez vsake opore in brez možnosti zgrabiti za kakršen koli oprimek. Poizkuša nazaj, pa ne gre. Nekajkrat zaniha in se požene k steni, pa brez uspeha. Vpije proti Joži, naj popusti vrv, a Joži to ni bilo mogoče. In za hip je Pavlo preblisnilo: Lass!!! Tisti Lass, ki je po padcu obvisel v Triglavski steni na vrvi in vpil: 'Ali naj prežem vrv? Strašno me boli!' Pet dni je visel kot stra-

hotna žrtev svoje mlade sile in bil potem pokopan na dovškem pokopališču."

Posledice različnih pogledov

Gredica, na kateri so dobro uspevale takšne in drugačne zgodbe, je bilo tudi slovensko planinstvo med obema vojnoma. SPD po razpadu avstro-ogrske monarhije in pridružitvi Kraljevini SHS oziroma Jugoslaviji ni več imelo nemškega nasprotnika in je nekako otopelo na prestolu zmagovalca. Veliko energije in sredstev je terjala tudi obnova po vojni izropanih in poškodovanih koč. Vodilna garnitura se je starala, mladi pa se niso poistovetili z njihovo miselnostjo. Poenostavljeno povedano, mladi bi radi plezali in smučali, stari pa hodili po markiranih poteh in posedali v kočah. Vse nevarne dejavnosti so popolnoma odklanjali, kot smo lahko videli tudi na primeru Aljaža.

Mladi so zato leta 1921 ustanovili Turistovski klub Skala, kjer so gojili alpinistiko in smučanje. Tako so se med skalaši kmalu znašli skoraj vsi najboljši plezanci medvojnega obdobja. Kljub različni miselnosti se od SPD niso popolnoma ločili. Mira Marko Debelak, Pavla Jesih, Klement Jug, Joža Čop, Miha Potočnik, Stanko Tomišek, Vinko Modec, Boris Režek in Uroš Župančič so bili le del vidnih skalašev, katerih idejni vodja je postal dr. Henrik Tuma, ki se jim je pridružil leta 1926.

Medijsko izredno odmevna nesreča Eda Deržaja in Mire Marko Debelakove v Steni leta 1927 je dvignila

ogromno prahu. Po nenavadno srečnih okoliščinah se nesreča ni končala najhujše. TK Skala je očital Miri Marko Debelakovi, da si je želela senzacije in slave. Na zahtevo Skale je predsednik SPD Fran Tominšek preprečil objavo njenega članka *Tovariši v Planinskem vestniku*, TK Skala pa je oba izključil iz svojih vrst.

Prišlo je do tožbe Mire Marko proti klevetam v časniku *Narodni dnevnik*, katerega novinar jo je na podlagi nepreverjenih govoric osebno vedno huje napadal. Na sodišču sta se kot zagovornika tedaj spoprijela dva vidna ljubitelja gora, ki sta imela različne poglede na gorsko udejstvovanje. Predstavnik novinarja je bil dr. Josip Ciril Oblak, ki je trdil, da je planinstvo "nekaj vzvišenega" nad nespametnim alpinizmom, na strani Debelakove pa je bil dr. Henrik Tuma, ki je trdil, da je alpinizem "najplemenitejši šport" in tudi dokazal krivdo toženca. Tožbo je Mira Marko po enem letu dobila in po tem se je medijski vihar na videz umiril. Mira Marko je z možem Edom in prijatelji še vedno dosegala lepe alpinistične uspehe doma in na tujem ter o tem objavljala v *Planinskem vestniku* in v tujih revijah. SPD je leta 1933 izdal njeno knjigo *Plezalna tehnika*. Z vodilnimi skalaši si je segla v roke še po vojni.

Prelom in napredek

Mladi so vztrajno nadaljevali očitke, da je SPD s hotelirsko dejavnostjo, s katero se je vedno več ukvarjalo in pridelovalo finančno izgubo (obnavljanje hotela Zlatorog ter gradnja doma na Krvavcu), postalo navadna gostilniška organizacija, ki ji ni mar

za športno in kulturno delo. Da je bila draga gradnja smučarskega doma na Krvavcu njihova zahteva, so hitro pozabili ...

Prelom se je zgodil na občnem zboru leta 1931, ko so se mladi organizirali ter presenetili staro garnituro SPD. Po dobljenih volitvah na izrednem občnem zboru, kjer so nastopili z vnaprej pripravljeno kandidatno listo, je prišlo do menjave generacij. Odtlej planinstvo ni bilo več edino "pravoverno" udejstvovanje v gorah, slovenski alpinisti pa so v naslednjih desetletjih dokazali, da sodijo v sam svetovni vrh. ●

Viri:

Debelak, Mira Marko. *Kronika Triglava*. PV 1947–1949
Heckmair, Anderl: *Trije zadnji problemi Alp*. Ljubljana: Mladinska knjiga 1952
Kajzelj, Mirko. *Naš alpinizem*. TK Skala, Ljubljana, 1932
Klinar, Stanko. *Kdo je prvi Slovenec, ki je prepezel Triglavsko severno steno – 90 let slovenskega vzpona čez Steno*. Planinski vestnik 1997, št. 12
Kugy, Julius. *Pet stoletij Triglava*. Obzorja, Maribor, 1979
Lovšin, Evgen. *V Triglavu in v njegovi soseščini*. SPD, 1944
Malešič, France. *Spomin in opomin gora*. Didakta, Radovljica, 2005
Mikša Peter. *Zgodovina slovenskega alpinizma*. Elektronski vir, 2013
Slovenec, št. 112, 17. maj 1933: *Praznoverje med nekaterimi planinci*
Spletni arhiv *Planinskega vestnika*
Strojin, Tone. *Zgodovina slovenskega planinstva*. Didakta, Radovljica, 2009
Škarja, Tone. *Stoletju Dolge Nemske na rob*, Obvestila PZS, 2006
www.dlib.si
www.osttirol.com

Originalna kosa Lassove vrvi, ki sta ju odrezala Topolovec in de Reggi, se nahajata v muzejskem depozju. Po smrti obeh alpinistov ju je shranil Uroš Župančič. Po njegovi smrti so ju sorodniki skupaj z delom njegove obsežne planinske zbirke poklonili Slovenskemu planinskemu muzeju. Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Mitja Filipič

Slovenska direktna na Tsoboje

Prvenstvena smer v Himalaji

Lani oktobra je četverica naših alpinistov skoraj mesec dni preživela v dolini Rolwaling v nepalski Himalaji in z resnim poskusom ter prvenstveno smerjo dodala še eno zgodbo v debelo knjigo slovenskega himalajizma. Zdaj zgodbe iz pogorja Rolwaling obsegajo že kar nekaj strani.

*Tsoboje
Foto Luka Stražar*

Začelo se je s celjsko prvenstveno smerjo in drugim pristopom na drugi najvišji vrh pogorja Gaurišankar, 7134 m, leta 1983. Leta 1992 sta Andrej Štremfelj in Marko Prezelj, med drugim član letošnje odprave, prva pristopila na najvišji vrh pogorja Melungtse, 7181 m, seveda v alpskem slogu. Leto pozneje je Dejan Ogrinec s tehniko telemark presnučal vzhodno steno Parchama, 6273 m, Matjaž Kandus pa preplezal novo smer v isti steni. Leta 2013 je pokojni alpinist Domen Kastelic s španskim alpinistom preplezal do takrat še nepreplezano JZ-steno gore Kang Nachugo, 6735 m, in leto pozneje z ameriškim soplezalcem ravno tako nepreplezano zahodno steno Chukyima Go, 6259 m. Slednjo je leta 2015 po prvenstveni smeri preplezal tudi vodja letošnje odprave Luka Stražar skupaj z Matejem Mučičem, pred tem so skupaj z Blažem Kramerjem in Ambrožem Bajdetom osvojili še deviški petticočak. Leta 2017 sta se z dvema prvič ponovljenima smerema na severni vrh gore Chukyima Go, 5840 m, in Omi Tso Go, 6381 m, ter prvenstveno smerjo na Kang Korob, 6705 m, iz pogorja vrnila Miha Zupin in Luka Plut. Predzadnja Slovenca v pogorju, Matej Gorenšek in Miha Močnik, sta se leta 2019 prav tako veselila prvenstvene smeri. Tam vsako leto plezajo alpinisti z različnih koncev sveta.

Priljubljenejši je trekking po dolini Rolwaling, ki med drugim pripelje do jezera Tsho Rolpa, enega največjih jezer v Nepal. Območje postaja vse manj neznano in vasice na poti se razvijajo. Kot pravi vodja lanske odprave, Luka Stražar, bo do vasi Beding kmalu vzpostavljeno stacionarno medomrežje. Kakor koli, vrhovi nad dolino Rolwaling so kljub vse večjemu obisku še vedno alpinistično skromno popisani. Dobro stran doline predstavljata priročnost in možnost izvedbe kratke odprave. To je privabilo tudi Luko Stražarja in Nejca Marčiča. Oba imata družino, zato sta morala določiti dovolj kratko obdobje, ki bi še zadostovalo za uspešen vzpon na enega izmed himalajskih vrhov. Nejc je na spletu našel sliko severozahodne stene gore Tsoboje, ki na severozahodno stran kaže strmo, trikotno steno in je v času njenega dogovarjanja bila še nepreplezana. Luka, ki je dolino Rolwaling že obiskal leta 2015 in se je stene spominjal s takratne odprave, se je brez večjih pomislekov strinjal z idejo. Njun zamišljeni cilj je bila ponovitev smeri, ki jo je že poskusila preplezati odprava pred njima in odnehala približno na polovici stene. Luka in Nejc sta dobro uigrana naveza in imata za seboj uspešne vzpone pri nas in v tujini. Med drugim sta leta 2012 prejela zlati cepin za prvenstveni vzpon na K7 West v Karakorumu. Ponovne skupne odprave sta si želela že dlje časa.

Spomladi leta 2020 sta nameravala obiskati Aljasko. Priprave na odhod so bile skoraj pri koncu, ko jima je svetovna epidemija prekržala načrte. Odpovedala in preklicala sta vse naročeno, rezervirano in načrtovano ter počakala na boljše čase. Termin za naslednjo odpravo je bil določen lansko jesen, kar je Aljasko izključilo iz izbora ciljev, v prvo vrsto pa je prišel Nepal. Odpravi se je prvi pridružil Matija Volontar, ki je v navezo povabil Marka Prezlja. Ta je brez obotavljanja že naslednji dan sprejel povabilo.

Birokracija

Lani so se običajnim birokratskim postopkom pridružili še ukrepi za omejevanje epidemije, ki po Nečevih in Lukovih besedah v Nepalju niso kaj dosti drugačni od naših: "Nepal kot država v epidemiološkem pogledu nima nekih hudih posebnosti, da bi bilo vse drugače kot pri nas, kar je dobro in osvežujoče, ker vidiš da ni samo Slovenija v tem, cel svet je v tem." Člani odprave so bili cepljeni, obenem so se morali med odpravo še trikrat testirati. Največ energije je pri vsem tem pobrala birokracija, ki je v Nepalju indijsko obarvana in že v običajnih razmerah za ljudi z drugih koncev sveta nadležna in pogosto nesmiselna. To je po besedah Luke treba vzeti v zakup in imeti nekaj energetske zaloge za tovrstna opravila.

Dostop in aklimatizacija

Dostop so začeli po dolgi vožnji iz Katmanduja v Chetchetu, 1410 m. Prvi dan hoje so v dveh urah dosegli vas Simiagun, 2000 m, naslednji dan po štiriurni hoji vas Dognang, 2790 m, tretji dan so prehodili

*Do vrha je bilo treba prehoditi dolgo razdaljo po skoraj ravnem terenu. Težavnost v tem delu je višal veter.
Foto Luka Stražar*

Luka Stražar na prvem bivaku
Foto Nejc Marčič

pot do vasi Beding, 3721 m, in zadnji dan dosegli vas na višini 4183 mrtov, ki je predstavljala njihov bazni tabor. Nejc je tabor dosegel bolan in v slabem stanju preležal nadaljnjih sedem dni. Najprej je ležal s povišano telesno temperaturo do 39 °C, sledilo je še vnetje zoba in ušesa. Tabor je bil na srečo udobnejši, kot je navadno, in namesto spalne vreče ter šotora je bila na voljo navadna postelja v čajnici. To mu je v dani situaciji res zelo koristilo. Najhuje mu je bilo zadnje tri dni bolezn, ko so se že pojavili pomisleki o nadaljevanju odprave in celo misel o morebitni evakuaciji s helikopterjem. Nazadnje so zdravila le začela učinkovati, k ozdravitvi pa je prispevala tudi visoka motivacija. Nejc v preteklosti ni imel težav z višino in tudi tokrat je bilo tako. Med Nejčevo boleznijo so drugi opravili prvi del aklimatizacije, ki je vključevala spanje na višini 4950 metrov in doseženo najvišjo točko 5250 metrov.

Odsek dobrih razmer.
Varovanje je bilo na račun tanke snežno-
ledne podlage
problematično.
Foto Luka Stažar

V času Nejčeve ozdravitve se je pojavilo krajše obdobje slabega vremena, tako da so na drugi del aklimatizacije morali počakati. Ob ponovnem izboljšanju so jo opravili na vrh Omi Tso Go, 6237 m, severni predvrh gore Kang Nachuga, 6735 m. Nanj so se vzpeli po severnem grebenu. Tako med vzponom kot med sestopom so noč preživel na sedlu pod vrhom na višini 5700 metrov. Nejcu je kljub neobetavnim dnevom na začetku odprave uspelo slediti tempu ostalih. Zaradi vnetja ga je pozneje med glavnim vzponom spremljal slab sluh, kar pa mu ni predstavljalo velike težave.

Uzpon

Glavnega cilja so lotili vsak po svoji smeri. Marko in Matija v območju jugozahodnega grebena, Luka in Nejc pa v osrednjem delu severozahodne stene. Prvih petsto metrov sta plezala nenavezana, težavnost je segala do AI4. Na prvo težavo sta naletela v prvem raztežaju z vrvjo, kjer sta zgrešila smer. Po raztežaju plezanja po tankem ledu sta ugotovila, da dalje ni prehoda in sta se morala vrniti. S tem sta izgubila uro časa in seveda nekaj energije. Tako kot na odpravi na splošno sta tudi v tem primeru ohranila osredotočenost na cilj in nadaljevala po drugi smeri. Zaplet in težavnost plezanja v nadaljevanju sta ju upočasnili, posledično sta prvi bivak uredila niže od načrtovanega. Plezati sta nehala pozno, kot je omenil Nejc, je bil že precej utrujen in nekoliko na silo sta začela iskati mesto za bivak. Na srečo sta kljub veliki strmini našla zelo ugoden prostor pod skalnim previsom, ki je že sam po sebi dajal nekaj udobja. Povečala sta ga s sidrnim platnom iz dyneme in tako sta lahko delno

ležala. To pomeni, da sta čez noč dejansko počivala, kar poveča možnosti za uspešen vzpon.

Šotora namerno nista vzela s seboj in s tem olajšala nahrbtnika. Za toploto sta poskrbela z dovolj toplimi oblaci. S seboj sta imela debelo puhovko, puhaste hlače, lahko vetrovko, hlače iz softshella, topel flis, termo perilo, dva para rokavic, kapo, *buff*, tople nogavice – Nejc je imel grelnе nogavice – in vsak svojo spalno vrečo.

Zjutraj sta iz toplega zavetja zaplezala v strmo senčno steno. Kot je omenil Nejc, je bil ta prehod iz udobja spalne vreče v plezanje zanj ključ smeri. V osrednjem delu sta preplezala najstrmejše raztežaje v celotni smeri. Težave so segale do M5 v mešanem terenu in A15 v ledu. Prvi in drugi dan sta preplezala vse tehnično zahtevnejše odseke stene in se nad razmerami nista pritoževala, je pa bilo plezanje strmo in napeto, nameščanje varovanja pa zahtevno. Od varovalne opreme jima je družbo delalo osem vijakov, pet metuljev, sedem zatičev, trije klini, sedem kompletov vponk, dve varovalni ploščici, šest vponk z matico in dve šestdesetmetrski vrvi.

Na drugem bivaku v ledeniški razpoki sta lahko ležala in udobno preživela noč. Vršni greben sta dosegla tretjega dne. Ta je, kot omenja Luka, horizontalen. Po njem sta kar nekaj časa hodila na bolj kot ne enaki višini, preden sta dosegla vrh gore. Veter ju je vseskozi opozarjal, da sta v Himalaji, a hujše ovire v smeri njunega vzpona ni predstavljal. Vsaj ne zanju. Kot omenja Luka, je v Himalaji vedno nekaj, kar povzroča težave. Z vrha sta sestopila na zahodno stran gore, kjer ju je čakalo devetsto metrov stene, po kateri sta se spuščala na abalakovih sidriščih. Pod steno sta se morala spopasti s kaotičnim terenom, ki ga je za seboj pustil talečji ledenik, a tudi s tem sta srečno opravila. V čajnici sta se srečala z Markom in Matijo, ki sta že

prej sestopila. Marko in trideset let mlajši Matija sta plezala v jugozahodnem razu gore. Prvi dan sta plezala do mraka in bivakirala na sneženem izrastku. Na bivaku sta se morala odločiti, kako nadaljevati. Marko je predlagal vzpon z vso opremo za bivakiranje, Matija pa vzpon do vrha brez nje v lahkem in hitrem slogu. Marko je nazadnje prepustil vajeti Matiji, čeprav bi na podlagi izkušenj lahko vztrajal pri svojem. Matija je po odpravi zapisal, da ceni Markovo dejanje. Nesoglasja so ob takšnem starostnem in izkustvenem razmiku seveda neizogibna, a do hude krvi in zamer ni prišlo. Naslednji dan sta nadaljevala plezanje brez bivak opreme. Snežne razmere so bile spremenljive, napredovanje počasno. Ko sta dosegla vršni greben, je veter še močneje zavijal okoli njiju, vrh je bil še daleč, bivak pa prav tako. 6100 metrov visoko sta se odločila za sestop. Še enkrat sta prespala na že urejenem bivaku in naslednji dan sestopila v vas. Ob snidenju vseh skupaj v vasi je zavladal val pozitivne energije. Luka in Nejc sta bila vesela za preplezano smer, Marko in Matija sta se veselila z njima. V domovino so se vrnili povezani in pozitivno naravnani.

Uspeh in neuspeh

Vrednotenje uspeha je v vsakdanjem življenju pogosto črno-belo, z vidika alpinista pa ni vedno tako. Vodja odprave Luka o uspešnosti ene in druge naveze meni: "V našem svetu poskušamo vrednotiti dogodke kot uspeh in neuspeh. Sam proces doživetja pa je neodvisen od tega vrednotenja. Vsi štirje udeleženci odprave smo bogatejši za izkušnjo. Vsak posebej in vsak drugače, gotovo pa ne po ključu 'uspeh je nekaj, neuspeh ni nič'."

Tisočsedemstomerska Slovenska direktna smer v severozahodni steni Tsoboje zdaj čaka na ponavljanje. Avtorja jih bosta vesela. ●

Strmo in napeto plezanje v osrednjem delu smeri
Foto Luka Stražar

Vladimir Habjan¹

Z reševalci sodelujemo skrajno profesionalno

Aleš Ledinek, pilot helikopterja

Aleš Ledinek je pilot helikopterja Slovenske vojske. Sodi med bolj izkušene, saj ima za sabo dolgo in pestro letalsko kariero. Iz domačih Slovenskih Konjic se je preselil v Ljubljano, kjer je obiskoval vojaško gimnazijo, vojaško letalsko akademijo pa je leta 1988 zaključil v Zadru. Po zaključku šolanja na akademiji je najprej opravil šolanje za učitelja letenja, nato pa do leta 1991 delal kot učitelj letenja na reaktivnih vojaških letalih. Zaposlen je v Slovenski vojski, v prostem času pa dela tudi kot učitelj letenja v domačem aeroklubu.

¹ Napisano za zbornik Gorske reševalne zveze Slovenije ob 110-letnici organiziranega gorskega reševanja v Sloveniji, ki bo izšel v letu 2022.

Ali ste šli na fakulteto z namenom postati pilot?

Tako je, namensko. Ker mi ni uspelo priti na vojaško letalsko gimnazijo v Mostarju, sem srednjo vojaško šolo opravil v Ljubljani, v četrtem letniku pa sem se odločil za nadaljevanje študija. Sem kolebal med mornarico in aviacijo, a uspelo mi je priti v letalstvo in tu sem ostal in obstal.

Vam je kaj žal za mornarico?

Ne, daleč od tega. Se pa sprašujem, kaj bi bilo, če bi se odločil drugače.

Aleš Ledinek
Arhiv Aleša Ledineka

Od kod veselje do letenja?

To kar pride. Ne vem, ali je človek rojen z neko željo. Verjetno je. Z neko predispozicijo, z željo in nekako ga pot enostavno vodi. Brez nekega posebnega razmišljanja. Enostavno se odločiš in greš v to. Nekaterim sošolcem iz gimnazije, ki so prav tako želeli na letalsko akademijo, žal ni uspelo.

Kaj ste počeli od akademije naprej?

Od leta 1991 sem bil tri leta v kontroli letenja v Mariboru, tako da sem bil tudi na drugi strani mikrofona. Licenco kontrolorja letenja sem vzdrževal do leta 2010. Leta 1996 sem se zaposlil v Slovenski vojski z namenom, da postanem pilot helikopterja. Takrat sem začel šolanje na novo, vse od začetka, saj se upravljanje helikopterja razlikuje od upravljanja letala. Bil sem na različnih funkcijah, od pilota pripravnika, drugega pilota na helikopterju, kapitana vodje zrakoplova in inštruktorja – večinoma vse na helikopterju bell 412, ki ga tudi v glavnem uporabljamo za reševanje v gorah. Za osnovno šolanje pa uporabljamo bell 206. Kot pilot in inštruktor sem bil na različnih funkcijah, od pomočnika za usposabljanje do načelnika odseka, pa spet pomočnika za usposabljanje v drugi enoti, ker so se enote transformirale. Zdaj sem načelnik operativnega odseka v helikopterski eskadrilji in sem odgovoren tudi za področje usposabljanja. Tako kot moji kolegi imam civilno in vojaško licenco s posebnimi pooblastili, ki so zahtevana za naše delo, npr. prenos tovorov, gašenje požarov, delo z reševalnim vitlom. Velik del našega posla predstavlja prav reševanje v gorah in delo z reševalnim vitlom.

Ali so kakšne posebne zahteve za pilota helikopterja, ki rešuje v gorah?

Ni posebnih zahtev. Proces izbire in šolanja pilotov ves čas poteka na način, ki omogoča pravočasno odločitev, ali je kandidat primeren za pilota ali ni. Imam občutek, da zanimanje za poklic pilota upada. Ne vem sicer, zakaj. Primerni se vsi šolajo in usposablajo

na način, da so ob zaključku sposobni opravljati vse naloge. Lahko rečem, da je vrhunec pilotiranja reševanje v zahtevnih situacijah na velikih višinah v neugodnih vremenskih pogojih. Proces poteka vedno tako, da delamo v tričlanski posadki, dva pilota in tehnik letalec. Vsak pilot, ki ga usposobimo za delo, je sposoben za vse vrste nalog, seveda pa veliko pridobi z izkušnjami. Več kot ima naleta, več kot ima reševanj in izkušenj, višji je prag tolerance, višje lahko postavi mejo. V praksi to pomeni, da greš v zahtevnejši situaciji dlje, kot bi šel začetnik.

Nam lahko opišete, kako poteka vaš delovnik? Ali vnaprej veste, kaj boste delali?

Če seveda govorimo o normalnemu delovniku, ko v glavnem letimo za podporo enotam Slovenske vojske, potem je le-ta poznan. To je naš osnovni namen in poslanstvo. Znan je tudi delovnik, ko letimo za vzdrževanje lastne usposobljenosti.

Potem je tu stalna dežurna posadka za reševanje v hribih, za nujno medicinsko pomoč, za medbolnišnične prevoze in prevoz novorojenčkov v inkubatorjih. Prevoze izvajata posadki na Brniku in Mariboru, tista na Brniku pa tudi reševanje v gorah. Za obe veljata 15-minutna pripravljenost. V poletnih mesecih delujeta dve stalni ekipi, ena za nujno medicinsko pomoč, druga za gorsko reševanje, junija in septembra pa sta dve ekipi dežurni za konec tedna. V preostalih mesecih deluje tako imenovana združena ekipa, ko ekipa nujne medicinske pomoči izvaja tudi gorsko reševanje ob pomoči letalca reševalca.

Če izvajamo dežurstvo nujne medicinske pomoči ali gorskega reševanja, potem ne vemo, kaj bomo delali. Naša naloga je le, da smo v 15-minutni pripravljenosti za vzlet.

Ali ste kako omejeni glede na ure letenja na dan, teden ali mesec?

Dnevno ne, letno pa. Toliko nalog ni, da bi vsak dan leteli. Predvsem skrbimo za trenažo na mesečnem in letnem nivoju. Tukaj mislim na vzdrževanje osnovne usposobljenosti za primere izrednih dogodkov, in-

*V notranjosti
helikopterja
Arhiv Aleša Ledineka*

*Reševanje na Doliču
leta 2015
Arhiv Aleša Ledineka*

*V bližini bivaka pod Skuto leta 2021
Arhiv Aleša Ledineka*

strumentalno in nočno letenje, da ne prekoračimo dovoljenih prekinitiv v letenju. Nalet pilotov na letnem nivoju znaša med 100 do 150 ur.

Bili so dnevi, ko smo imeli čez deset akcij dnevno. Običajno gre za poletno sezono, za kake udarne konce tednov, ko zna biti precej pestro. Je pa glavnina akcij v hribih popoldan, takrat ljudje obnemorejo, se poškodujejo ob sestopu in tako naprej. Ni pa pravila, saj se včasih začne že zgodaj, tudi pred osmo, ko sicer običajno pripravljamo helikopter in ekipo za delovni dan. A kot sem rekel, ni nobenega pravila. Lahko je za konec tedna ogromno ljudi v hribih, ko bi pričakoval celo vrsto akcij, a jih ni. Pa si videl planince na vseh poteh od Stola pa do Julijcev. Kot mravlje. Potem pa na delovni dan, med tednom, ko so ljudje v službah, nismo imeli časa niti malice pojesti in kozarca vode spiti ...

Verjetno se z zdravniki in dežurnimi letalci poznate. Kako sodelujete?

Ja, seveda. Sodelujemo v redu, predvsem skrajno profesionalno. V bistvu začnemo z njimi delati od njihovega začetnega usposabljanja. Včasih skupaj spijemo kako kavo, imamo kratke sestanke. Zgodi se, da se s kom dlje časa ne vidiš, ker se precej menjamo, z večino pa se poznamo vsaj na videz. Če ne drugače, se srečamo na rednih letnih usposabljanjih. Mi se trudimo, da rotiramo ljudi na vajah, ki jih imamo na društvih GRS, na usposabljanjih letalcev reševalcev in zdravnikov letalcev.

Kakšne so specifikke letenja oziroma reševanja ponoči?

Ponoči za zdaj ne rešujemo. Rešujemo v vidnem delu dneva, kar je polet 12 ur. Lani smo imeli tak sistem,

da je ena posadka začela ob sedmih, druga pa ob devetih. Tako smo pokrili čas od sedmih zjutraj do devetih zvečer, torej 14 ur, in v tem času imeli dve posadki. Drugače načeloma pokrivamo 12 ur, ker nas pri tem omejujejo pravila letenja. Imamo pa posadko v pripravljenosti tudi ponoči, a ne gre za reševanje v hribih. Začeli smo usposabljanje pilotov za delo z zunanjim tovorom in reševalnim vitlom ponoči s pomočjo očal za nočno letenje (NVG). Vendar je specifična tega dela tudi in predvsem usposobitev reševalcev za delo na reševalnem vitlu. Smo pa imeli nekaj reševanj, ki so se potegnili v noč, ko smo si pri delu pomagali z navadnimi lučmi. Lahko govorim samo o nekaterih mojih; reševanje na Mrzlem vrhu (ta posnetek je tudi na youtube), trije zaplezani pod Prisankom pozimi, drvar na idrijskem koncu ... Zagotovo so tudi moji sodelavci imeli kar nekaj podobnih izkušenj.

Kako se odločate, kako reševati? Kaj odloči pilot, kaj reševalec letalec?

Ve se, kdaj in za koga, mislim na vrsto poškodbe, uporabiti helikopter in kdaj ne. O tem odločata Center za obveščanje oziroma vodja gorskih reševalcev, ki je na licu mesta in vodi reševalno intervencijo. Oni se odločijo, ali je smiselno poklicati helikopter ali ne. Potem za nas, ko smo dežurni in je helikopter odobren, ni več vprašanje, da ali ne. Vprašanje pa je, če se pojavita dve akciji istočasno, kar ni redkost. Takrat je zdravnik letalec tisti, ki odloči z medicinskega vidika. Odločitve torej sprejemamo paralelno. Mi pa ves čas skozi ves dan spremljamo vremensko situacijo in tako vemo, ali je nalogo možno izvesti ali ne. Če kaže na hudo zahtevne razmere, ko

vneprej vemo, da vreme ni primerno, takrat, čeprav neradi, moramo reči, da naloge ne bo možno izvesti. Problem je predvsem oblačnost. Veter je moteč dejavnik, ampak ga težko oceniš na daljavo, ker so naše Alpe tako specifične, tako da lahko šele na licu mesta ocenimo, ali bo šlo ali ne. Kajti veter piha, piha okoli hriba, čez hrib, pa za hribom ... Pogosto se zgodi, da pričakuješ hudo zapletene razmere in greš z velikim spoštovanjem na nalogo, potem pa je izvedba reševanja enostavna, kot bi bil na kakšni vaji. Včasih pa si misliš, da ne bo nič posebnega, bomo prišli gor in povitlali, prepeljali v bolnišnico ... pa se situacija zaplete. Vremenski pogoji naenkrat postanejo čudni. Ali pa se od nekod privlečejo oblaki in se moraš na licu mesta odločiti, kaj in kako naprej. Seveda je vedno prva varnost.

Torej je vreme tisto, ki v največji meri pomeni zaplet?

Ja, v glavnem megla. V zapletenih situacijah, ko letimo na meji, z omejeno razpoložljivo močjo, izkrcamo del reševalne posadke in pustimo v helikopterju minimalno reševalno ekipo in opremo ali jih odpeljemo v dveh izmenah, reševalca letalca, zdravnika, dodatne reševalce ... Ampak to so rešljive zadeve. Na vreme pa nimamo vpliva. Tako pač poskušamo leteti med oblaki, tudi skozi oblake ... Pod Prisankom so nas, medtem ko smo vitlali, oblaki povsem pokrili, vendar sva s sopolitom vedela, da bomo lahko "pobegnili" skozi tanek sloj oblaka proti Trenti.

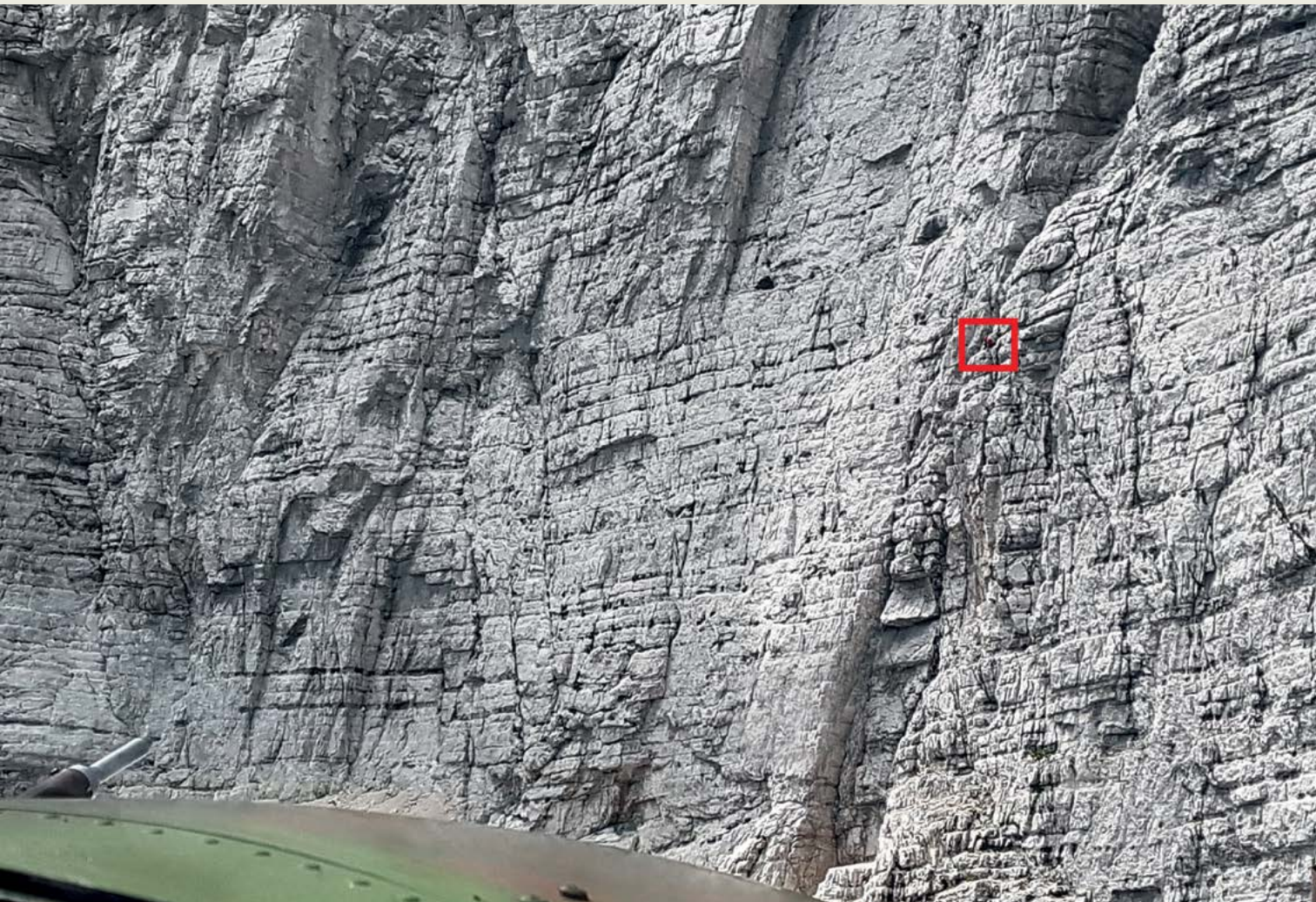
Kako se odločate, na kakšen način bo potekalo reševanje?

Kot pilot se odločim, na kakšen način bomo prileteli nad mesto nesreče, na kratko se posvetujemo in se vsi pripravimo v reševalnem helikopterju. Če ima kdo boljši predlog, ki upošteva še kakšen dodaten dejavnik, ga pač upoštevam. Vsi se namreč zavedamo, kako pomembna je varnost. Pri reševanju je kapitan helikopterja tisti, ki je odgovoren za varnost reševalne ekipe, letalske posadke, helikopterja, ponesrečenca ... Običajno na kraj nesreče najprej spustimo reševalca letalca. Ta zavaruje mesto nesreče, potem spustimo zdravnika. Vsi se zavedamo, da je osnovna naloga zdravnika letalca in njegovo poslanstvo skrb za ponesrečenca, kako mu pomagati. Pred leti sem reševal v Špiku, ko je alpinistu v navezi amputiralo nogo, ali ko je planinec pozimi padel z Malega Triglava. Ali pa, ko so kolegi reševali našega pilota, ki se ukvarja z alpinizmom. Izredno zahtevno, slabo vreme, bližala se je noč ... To so zahtevna posredovanja, to so mejne situacije, ko je življenje resno ogroženo. Po drugi strani smo letos reševali planinca, ki mu je odpadel podplat čevlja. Tudi sam sem bil skeptičen, a dejstvo je, da brez podplata od tam, kjer je bil, ne bi mogel sestopiti.

Ali imate sploh kaj stika s poškodovanim?

Niti ne. Se pa tu in tam kdo javi in kaj napiše. Spomnim se planinca z Velega polja, ki je imel izpah obeh ram in nam je poslal sliko z zahvalo. Baj je bila v tem paketu tudi salama, a ta me ni počakala ...

*V severni steni
Triglava leta 2017
Arhiv Aleša Ledineka*

Verjetno lahko rečete, da so stenska reševanja najtežja.

Zagotovo. Na mojem prvem dežurstvu kot mlad kapitan leta 2001 se dobro spomnim težavnega reševanja na Pragu, močan veter, težko dostopno mesto nesreče, dolga jeklenica, helikopter na zgornji meji zmogljivosti, od helikopterja do mesta reševanja pa nekaj deset metrov jeklenice ... Tu ne smemo pozabiti dela tehnika. Midva s kobilotom gledava instrumente, vzdržujemo pozicijo, ne vidiva pa repa. On je tisti, ki vidi rep, on vidi ovire, ki so za nami in on je tisti, ki z reševalnim vitlom kompenzira nenadne spremembe položaja helikopterja.

Na Rodici leta 2010
Arhiv Aleša Ledineka

Lahko pa so prva reševanja tudi psihično naporna. Ko sem dežural z mladim kobilotom in operaterjem na vitlu na njunem prvem dežurstvu, smo imeli kar pet intervencij, od tega tri mrtve in je bilo reševanje zanj po njunih besedah kar šokantno. Ampak takšni dnevi so izjeme in večina reševanj je prijetnejših.

Kaj se vam takrat plete v glavi?

Nič. Samo varnost letenja. Kako bomo 100-odstotno varni. Ko si enkrat na licu mesta, ko si sredi dogajanja, se ti po glavi mota le to, da boš zadevo izpeljal tako, kot si načrtoval. Običajno so intervencije take, da prideš, odložiš, se umakneš, pa spet prideš,

pobereš in greš. Če so manjše poškodbe, običajno spustimo kar reševalca z reševalnim sedežem, če pa imajo plezalne pasove, je pa še lažje, ko jih reševalec samo vpne in jih dvignemo. Ko ugotoviš, da si uspel prebrati vse dejavnike, se sprostiš. Dela le eden, pilot ali kobilot, tisti, ki ima boljše pogoje za lebdenje in za oceno položaja. Če se le da, prepustim letenje kobilotu, ki bolj kot jaz potrebuje izkušnje, sam pa le toliko, da je za mojo trenajo, da vidim, če še znam. Vendar, tudi če ne delam, moram biti ves čas prisoten, da popravim kako anomalijo ali napako, gledam elemente leta in instrumente. Poskušam razmišljati na 110 odstotkih, saj le tako lahko nalogo izvedemo 100-odstotno; saj manj od 100 si ne moremo privoščiti.

Kako lahko ocenite razdaljo do stene?

Le vizualno. Seveda se vidi rob rotorja, ker je malo obarvan in se vidi, kje je rob kroga, ki ga riše rotor. Če pa je kaka vlaga, se ta na koncih rotorja kondenzira in se vidi kar cel krog. Pa še tehnik veliko pomaga.

Omenili ste nekaj najzahtevnejših reševanj. Se spomnite še katerih drugih?

Vsako je po svoje zahtevno. Takšno je bilo reševanje pod Češko koč, ko je bilo treba leteti pod jeklenicami tovarne žičnice. Pa že omenjena Špik in Prisank v oblaku. Ampak če veš, s kom delaš in koga imaš na sosednjem sedežu, ko mu lahko polno zaupaš, potem gre. Nismo vsi enaki, to je dejstvo. Ne bom rekel, da enemu bolj zaupam, drugemu manj, daleč od tega. V vse pilote imam popolno zaupanje. Ampak z nekom se bolj ujameš kot pa s kom drugim. Spomnim se tudi reševanja pod Viševnikom, ko je pripadnik Slovenske vojske visel na vrvi in si poškodbo noge že kar sam oskrbel. Tudi pod Škrlatico smo bili z rotorjem čisto noter v hribu. Težko sicer oceniš, koliko blizu, a veš, da je na tesno. Pa reševanje v močni turbulenci na Nanosu. Težko bi rekel, to je bilo zahtevnejše, ono manj. Vsa so po svoje specifična, zahtevna, a vsa dajo na koncu veliko zadovoljstvo.

Ste imeli kdaj kakšne nezgode?

Nesreč ne, zaplete pa ja. Tista pod Malim Triglavom je bila takšna. Zapleteno je bilo, ker je bilo slabo vreme.

Kaj vam pomeni pomagati ljudem v stiski?

Poslanstvo. Dober občutek. Predvsem, ko ti uspe. Ko nekoga rešiš, ki bi težko preživel. Drugače pa, naj mi bo oproščeno, to je moja služba. Ne gre za pomanjkanje empatije, ampak nekako to postane služba. Jaz sem se že na začetku službe v Slovenski vojski odločil za pilota helikopterja, po duši pa sem še vedno pilot letala. Čeprav imam petkrat več ur letenja na helikopterju.

Ali tudi sami hodite v hribe?

Ja, ampak na take, ki jih obvladam. Nisem ljubitelj visokih hribov ali sten. Viševnik, Svinjak, Stol, Debela peč ... to je moja meja. ○

Vemo, kaj moramo narediti

Primož Skočir, tehnik letalec

Lepega sobotnega jutra smo se pred nekaj leti zbrali na letališču v Zagorju, vsi rdeče-rumeni, v pričakovanju helikopterske vaje. Tri leta mine med eno in drugo vajo za modul A, ki jo moramo opraviti vsi gorski reševalci, in vedno smo veseli, ko je spet na vrsti. Tisti hrumeči ptič nam vedno dvigne srčni utrip.

Najprej ponovimo postopke "na suho", nato gre zares. Motor zahrumi, elisa seka zrak, tehnik letalec pregleduje sivozelenega ptiča in letalec reševalec nam da znak, da se helikopterju lahko približamo s prednje strani. Nikoli z zadnje, pilot nas mora vedno videti. Eno nogo na sanko, po kolenih v notranjost in že smo pripeti na vravno ograjo, ki je napeljana v vponkah na tleh. "Pisarna" tehnika letalca je ob vratih helikopterja in ko smo že visoko v zraku, so ta še vedno odprta. V plovilo sem vstopila zadnja, gledam še vedno odprta vrata in tehnika, ki se mi smeje in pomigne, naj se jim približam. Varno pripeta na vravno ograjo se premaknem bližje in položim noge skozi vrata na sanko. Letim v helikopterju z odprtimi vrati in sedim na njihovem pragu. Smeje se mi do neba, s tehnikom letalcem se spet pogledava in tudi on se smeje. Očitno je, da uživa v svojem delu in takrat je en delček tega v obliki posebnega trenutka svobode v zraku podaril tudi meni.

Primož Skočir je višji podčastnik tehnik letalec 151. helikopterske eskadrilje na helikopterju bell 412, zaposlen v Slovenski vojski. Na delovno mesto na Brnik ali Cerklje ob Krki se vsak dan vozi s Tolminskega. Med naloge tehnika letalca, ki jih, mimogrede, imamo v Sloveniji samo 18, spadajo reševanje v gorah, medbolnišnični prevozi, prevozi inkubatorjev, gašenje požarov, prevoz tovorov in potnikov ter seveda vojaške naloge.

Dobila sva se nekega mrzlega novembrskega popoldneva in upošteva vse pravila za covid naredila tale intervju. Name je naredil velik vtis s profesionalnostjo, skromnostjo in nasmehom. Povedal mi je tudi eno odlično šalo o prihodnosti posadke plovil, a kaj, ko je ne smem zapisati ... Ali ga je pri svojem delu kdaj strah, sem ga pa pozabila vprašati. Ko sem mu to kasneje omenila, mi je poslal neki svoj intervju, kjer je na to že odgovoril: "Predvsem gre za strahospoštovanje," je povedal. Do helikopterja, do nalog, ki so mu zaupane in do ljudi, sklepam. Tehniki letalci so res nekaj posebnega.

Kakšno izobrazbo mora imeti človek, da lahko pristane v vašem poklicu?

Srednja šola tehnične smeri je pogoj, da si lahko tehnik letalec, V. stopnja izobrazbe. V svojih vrstah si želimo novih sodelavcev, vendar je pot do našega

poklica dokaj zahtevna, traja približno pet let, saj ne prideš kar v enoto in začneš leteti. Tako kot vsi pripadniki Slovenske vojske moramo tudi mi skozi začetna vojaška usposabljanja, nato zasedeš delovno mesto v letalski enoti, kjer opraviš tri leta prakse za vzdrževanje, in potem lahko začneš leteti. Pet let je hitro naokrog. Da postaneš del dežurne helikopterske posadke, ki rešuje v gorah, potrebuješ za pridobitev ustreznih licenc še dodatno usposabljanje, ki traja dve do tri leta, da postaneš suveren na svojem področju dela. Ko prideš do te stopnje usposobljenosti, je ves trud poplačan, saj veš, da si ti tisti, ki pomaga pri reševanju življenj.

*Višji štabni vodnik
Primož Skočir
Foto Tadej Krese*

Reševanje iz brezna
na Kaninu
Foto Jure Črnič
(GRS Bovec)

Kakšne morajo biti osebne značilnosti človeka, da mu leži tako delo?

Da prideš k nam, moraš biti vztrajen, poleg tega moraš biti malo adrenalinski tip in moraš biti zanesljiv.

V prispevku o neki tuji letalski družbi, ki sem ga nedavno gledala, je tehnik letalec rekel, da pilot skrbi za plovilo in potnike, tehnik ima skrbi še za eno osebo več, in sicer za pilota. To drži?

Tehnik je v bistvu v pomoč pilotu, njemu je dodaten par oči, kar zadeva letenje, in dodaten par rok. Tehnik letalec mora biti v stalnem kontaktu s pilotom in ostalimi, ki so predvideni za nalogo – z zdravnikom, gorskim reševalcem, policistom. Naše delo je timsko, vsak opravlja svoj del. Med samo operacijo pilot upravlja helikopter; on je tisti, ki odloča, kako bomo naredili zadevo, potem jo skupaj izpeljemo. Ko gremo v nalet, pilot upravlja helikopter do točke, kjer vidi mesto nesreče; ampak če vitlamo, je takrat pilot toliko višje, da nima nobenega pregleda. Pilot vidi samo objekt pred sabo in na desno stran, ker je na desnem sedežu plovila. Levo stran pokriva kopilot, rep pokriva tehnik letalec. To je videti približno tako, da tehnik letalec poroča pilotu, koliko je še do mesta in to odšteva. Pilotu torej govoriš višino nad mestom, ali koliko je do ovire, na primer: naprej toliko, desno toliko, rotor čist,

rep čist ... dokler ne prideš na mesto pristanka. Tam se postavimo glede na veter, vsak še vedno pokriva svojo stran. Nato tehnik pripravi reševalce v plovilu. Imamo točno določen postopek: najprej se reševalec, ki je med letom vedno vpet v vravno ograjo, postavi pod notranji vitel, se vpne, preverim njegovo vpetje, tako da ga zategnem navzgor, spustim nazaj dol, reševalec preveri zvezo in če je le-ta v redu, potem reševalca zapeljem ven. Z reševalcem se o tem sporazumeva z gestami. Nato povem pilotu, da je reševalec na smučki, nadalje pilotu ves čas poročam, ali bo šlo ali ne, smo v stalnem stiku. Ko reševalec reče, da je pripravljen za spust, ga začnem spuščati. Med tem časom tehnik letalec vedno nadzira helikopter, koliko je do ovir, ali je rep čist; pravzaprav bi potrebovali še več oči, kot jih imamo. Potem spustiš reševalce dol in jih dvigneš. To je delo tehnika.

Kako pa poteka lebdenje?

Če gledamo helikopter od daleč, je videti, kot da je pribit oziroma da je pri miru, ampak ni. Helikopter se premika meter levo in desno, tudi dva, celo do tri metre, sploh če je veter. To je odvisno tudi od tega, kakšen orientir ima pilot; če je orientir predaleč, se pilot težje orientira na točko in "drži" helikopter. Bliže ko je orientir, bolj nevarno je, ker smo z rotorjem bližje oviri, vendar je točka – orientir – dosti boljša.

Kaj vse obsega vaše delo na helikopterju pred vzletom, med poletom in po pristanku?

Tehnik letalec je prvi na helikopterju in gre zadnja stran z njega. Že eno uro, preden začnemo dežurstvo, je tehnik letalec pri helikopterju, da ga pregleda. Vizualno pregledaš vse komponente, najbolj glavne, pogledaš stvari, ki se dajo prižgati, ali delujejo, kot je treba, na primer vitel. Pogledaš tudi, koliko imamo goriva, če delajo črpalke in podobno. Potem pridejo še piloti, naredijo hiter vizualni pregled in to je vse. Helikopter je pripravljen. Le še gorivo je treba natočiti. Potem čakamo. Po pristanku je enako, ugasnemo helikopter, natočimo gorivo in spet pregled.

Tehnik letalec je tudi letalski tehnik, kar pomeni, da dela, oziroma pregleduje helikopter. Ampak samo manjše stvari, medtem ko večje vzdrževanje opravlja druge enota, 153. letalska tehnična eskadrilja. Letalski tehniki pregledujemo do vključno polletnega pregleda. Najprej je na vrsti manjši pregled, določen je na en mesec oziroma 25 ur, kar pride prej. Če naletiš 25 ur v desetih dneh, boš ta pregled naredil prej, sicer na en mesec. Tak pregled polovila traja približno en dan. Nato se izvajajo polletni pregledi, za katere potrebujemo tri dni, in letni pregledi.

Kolikšen del vaše službe obsega helikoptersko reševanje v gorah?

Zadnjih nekaj let zajemata helikoptersko reševanje v gorah z gorsko reševalno službo in helikopterska nujna medicinska pomoč sedemdeset do osemdeset odstotkov mojega naleta. V zadnjih letih je vedno več reševanj v gorah, kar posledično zahteva vedno večjo kadrovsko in tehnično zagotavljanje resursov za izvedbo teh nalog. Reševanja se pretežno izvajajo s helikopterji bell 412. Z drugim tipom helikopterja, AS532 cougar, dežurajo v glavnem za potrebe helikopterske njune medicinske pomoči, največkrat na letališču Maribor. Te posadke imajo dosti več prevozov tovora, ker je ta helikopter večji in močnejši, precej več dela tudi za vojaške namene.

Helikoptersko reševanje v gorah je verjetno eno od najtežjih reševanj. Ko ste ob steni, ali pilot leti tako, kot mu vi rečete? Kako ocenite npr. oddaljenost elise od stene? Kako veste, da je približevanje nekemu terenu varno, da se ne bo npr. zaradi talnega efekta odlomila kakšna suha veja drevesa in poškodovala helikopter?

Tveganje je treba oceniti. Gre za izkušnje. Zato tega ne more delati nekdo, ki komaj pride v enoto. Gre vedno tudi za sodelovanje posadke. Pilot je vedno izkušen, tehniki letalci smo zadnje čase tudi vsi izkušeni, zato ker nam primanjkuje novih sodelavcev, mlade delovne sile. *(Se zasmeje.)* Sam nisem ravno privrženec, da se preveč tvegano dela, to je prišlo z leti. Vedno bolj sem *ziheraš*.

Kako oceniš razdaljo do stene? Najprej, ko narediš nalet, že vidiš, ali bi se dalo dovolj približati mestu nesreče ali se ne bi, oziroma ali je treba iti višje ali greš lahko nižje ... To se oceni, ko se naredi prvi krog. Dostikrat se ne ve, ali bo reševanje mogoče ali ne. Takrat gremo poskusit in se šele nato, na koncu, ko smo čisto zraven, vidi, ali se bo dalo. Včasih ni možno in takrat pustimo reševalce ven nekje v bližini, da po tleh spravijo ponesrečenca do točke, kjer ga lahko poberemo. Elisa ima sedem metrov, tako da nekaj prostora potrebujemo, a ne.

Vi najbolj neposredno komunicirate z reševalcem letalcem oz. zdravnikom reševalcem letalcem, ki ju spustite k ponesrečencu z vitlom. Vemo, da so postopki pri tem standardizirani, vendar gre še vedno za veliko mero nepredvidljivih situacij. Kako poteka reševanje, če se zgodi kaj nepredvidenega, in kako lahko pomagate pri odpravljanju težav?

Pravzaprav so se te nepredvidene zadeve v veliki meri odpravile s tem, ko se je vpeljalo standardizirane postopke. Sploh z izkušenimi reševalci ni kakšnih problemov. Oni vedo, kaj morajo narediti, in mi vemo, kaj moramo narediti. Mlajši začetniki imajo včasih kakšne

Reševanje
26. julija 2020, sedem reševalnih akcij v enem dnevu. Od leve: Primož Skočir, Nejc Kurinčič, dr. med., Blaž Svetlin, Primož Kuhar, Damjan Bevk, Urban Ulčar
Foto Egon Cokan

Tadej Rajgelj

težave, ampak če je človek za to, jih zna rešiti. Največkrat je problem rešiti tistega, ki je na tleh. Mi imamo svoj postopek v zraku razdelan. V zraku se bo naredilo tako, če to ni mogoče in je pri tem ogrožena varnost, se ne leti. Konec. Na tleh pa je vse živo, od tega – ali je bilo lani ali letos? – ko je žensko stisnila skala in je bilo treba tisto skalo dvigniti, za kar je bilo treba še aktivirati gasilce, da so prinesli gor posebne blazine.

Tehnik letalec
med iskanjem
ponesrečenca v
gorah
Foto Tadej Krese

Kako sprejemate, da se vse reševalne intervencije ne zaključijo srečno?

Ne vem, verjetno z leti dobiš malo tršo kožo, edino, kar mi še "ostane", je, če so zraven otroci. Takrat me stisne, priznam. Glede odraslih pa ... se navadiš, čeprav verjetno v podzavesti vseeno nekaj ostane. Narediš svoj del posla in prepričan moraš biti, da si naredil vse. Če nekoga nisi mogel rešiti, ga pač nisi mogel. To ni to tvoja krivda, komu se je zgodila nesreča. Če to lahko sprejmeš, mislim, da ni težav. Vseh pa ne moremo rešiti.

Vendar se nekatera reševanja zaključijo srečno ravno zaradi vašega posredovanja. Kakšni so vaši občutki potem?

Ja, to je najlepši del našega posredovanja, predvsem v kakšni težki akciji. Vedno čutiš neko zadovoljstvo. Saj zaradi tega to vsi tako radi delamo. Dobro, včasih smo tudi malo jezni na zaplezane, če so se sami spravili v kakšno bedarijo in posledično v nevarnost, ker je dostikrat tudi helikoptersko reševanje zelo tvegano, še posebej če gre za stensko reševanje. ○

Oživljanje na Triglavu

Širjenje znanja o TPO¹

Skupina petih študentov medicine se je 12. septembra lani odpravila na Triglav z nenavadnim namenom – da bi širili znanje temeljnih postopkov oživljanja, ki lahko tudi v planinah nekemu rešijo življenje. S seboj nismo vzeli le palic in malice, temveč tudi pravo lutko za oživljanje z imenom Hugo. Njegova glava je ves čas gledala iz nahrbtnika in tako pritegovala poglede mimoidočih planincev. Zainteresirani so dobili kartico, na kateri so napisani koraki oživljanja.

*Ekipa študentov medicine, ki je na vrhu Triglava ozaveščala planince o temeljnih postopkih oživljanja
Foto naključni mimoidoči*

Pot nas je peljala skozi dolino Krme in mimo Doma Planika. Huga smo nesli do vrha Triglava, kjer smo pred Aljaževim stolpom prikazali, kako se izvajajo stisi prsnega koša. Tudi drugi planinci so se preizkusili v oživljanju na lutki.

Širjenje znanja oživljanja se nam zdi pomembno, ker nesreča nikoli ne počiva. Žal tudi v gorah srčni zastoj ni redek pojav. Zaradi daljšega časa do prihoda reševalcev je izjemnega pomena, da znamo pravilno izvajati stise prsnega koša. Postopek nujenja pomoči je tako v gorah kot v dolini enak. Na prvem mestu je vedno naša varnost, kar pomeni, da najprej zavarujemo sebe, preden sestopimo do poškodovanca, ki je na primer padel s poti. Poškodovancu zvrnemo glavo nazaj, da mu sprostimo dihalno pot in preverimo dihanje. Če ne diha, takoj pokličemo 112 in začnemo s stisi prsnega koša. Če poškodovanca poznamo oz. nimamo zadržkov za izvajanje umetnega dihanja, delamo po principu 30 : 2, kar pomeni da na vsakih 30 stisov prsnega koša ponovno zvrnemo glavo in naredimo dva vpiha. To delamo vse do prihoda reševalcev. Osebi v srčnem zastoj, ki ne dobi takojšnje pomoči, vsako minuto pade možnost za preživetje za približno 10 %. S kvalitetnimi stisi ta čas lahko podaljšamo tudi na več kot eno uro. Če je le mogoče, pošljemo nekoga do najbližje kočice po avtomatski defibrilator (AED), če je ta seveda opremljena z njim.¹ Uporaba defibrilatorja je varna in enostavna, saj so zanj podana jasna zvočna ter slikovna navodila. Akcija je potekala v sklopu dogodka Svetovni dan oživljanja, ki ga obeležujemo 16. oktobra. Na ta dan študenti medicine, člani Zveze študentov medicine

¹ Glej okvirček za seznam koč z AED.

Demonstracija zunanje masaže srca na vrhu Triglava
Foto Veronika Vogrin

Slovenije, skupaj z Rdečim križem Slovenije, Slovenskim reanimacijskim svetom in številnimi drugimi prostovoljci izvajamo prikaze postopkov oživljanja po vsej Sloveniji. Več o akciji si lahko preberete na spletni strani www.zsms.si/slovenijaozivlja.

Med pomembnejše organizatorje dogodka spada projekt Za življenje, ki deluje pod okriljem Društva študentov medicine Slovenije. V okviru projekta izvajamo tudi brezplačne delavnice oživljanja za posameznike in organizirane skupine. Več o nas lahko izveste na spletni strani <https://www.zazivljenje.org/lj/>, v stik z nami pa lahko stopite prek e-pošte lj.prijave@gmail.com.

Hugova glava v nahrbtniku je vzbujala precej pozornosti.
Foto Veronika Vogrin

¹ TPO – temeljni postopki oživljanja.

Trenutno (stanje november 2021) je z avtomatskimi defibrilatorji (AED) opremljenih 32 koč od skupno 179 koč, zavetišč in bivakov PZS.

Severovzhodna Slovenija: Ruška kočica (1250 m)

Posavsko hribovje: Tončkov dom na Lisci (927 m), Planinski dom v Gorah (762 m), Planinski dom na Kalu (946 m), Koča na Kopitniku (865 m), Koča na Bohorju (896 m)

Dolenjska in Bela krajina: Planinski dom na Mirni gori (1000 m), Planinski dom pri Gospodični na Gorjancih (828 m)

Notranjska in Primorska: Vojkova kočica na Nanosu (1240 m), Tumova kočica na Slavniku (1018 m), Planinska kočica na Krimu (1107 m), Koča na Kokoši (674 m)

Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje s Trnovskim gozdom: Pirnatova kočica na Javorniku (1156 m), Mihelčičev dom na Govejku (727 m), Koča na Hleviški planini (818 m), Koča na Blegošu (1391 m), Dom na Lubniku (1024 m)

Karavanke: Valvasorjev dom pod Stolom (1181 m), Planinski dom na Zelenici (1536 m), Dom pri izviru Završnice (1425 m), Dom na Uršlji gori (1680 m)

Kamniške in Savinjske Alpe: Planinski dom na Gori Oljki (725 m), Planinski dom Čemšenik (840 m), Koča na Kriški gori (1471 m), Domžalski dom na Mali planini (1534 m), Cojzova kočica na Kokrskem sedlu (1793 m), Andrejev dom na Slemenu (1096 m)

Julijske Alpe: Dom Planika pod Triglavom (2401 m), Koča na Doliču (2151 m), Pogačnikov dom na Kriških podih (2050 m), Triglavski dom na Kredarici (2515 m), Zasavska kočica na Prehodavcih (2071 m)

Aktualne podatke o opremljenosti koč z napravami AED lahko spremljate na spletni strani PZS, zavihek Planinske kočice (<https://www.pzs.si/koce.php>).

M. P.

Andrej Mašera

Čez gričevje in barje nazaj v Brezovico

Planinska krožna pot Pentlja

Krožne planinske poti (obhodnice) so na Slovenskem zelo priljubljene in jih je v zadnjih desetletjih nastala cela vrsta. Tako je nedavno na pragu glavnega mesta PD Podpeč-Preserje trasiralo zelo zanimivo obhodnico, ki so ji graditelji zaradi oblike poteka na zemljevidu dali ime Pentlja. Poteka večinoma po ozemlju občine Brezovica pri Ljubljani, ki je zelo razpotegnjena in sega proti jugu tja do reke Zale. Znano klimatsko zdravišče Rakitna z lepo okolico v celoti spada v občino Brezovica, prav tako večji del Krima in vrhov med Rakitno in Borovnico.

Obhodnica Pentlja je zasnovana tako, da jo pokrajinsko lahko razdelimo na tri dele. Začetni del pelje po gozdnatem gričevju na severnem obrobju občine Brezovica, drugi del preči širono Ljubljansko barje, tega prehodimo v smeri sever-jug in v obratni smeri pri vrnitvi. Tretji, največji in verjetno tudi najzanimivejši del krožne poti pa nas čaka, ko se pri Podpeči potopimo v svet obsežnih gozdov Krima, strmih pobočij ob reki Zali in malo znanih vrhov v okolici Rakitne.

Začetno ogrevanje nad Brezovico in čez Ljubljansko barje

Gozdnato gričevje severno od Brezovice je začetni del Pentlje, kjer se bomo proti prvi vzpetini – Gradi-

šču toliko ogreli, da bo nadaljnje prečenje valovitega grebena prav prijetno. Kar prehitro se bomo zopet znašli v "civilizaciji", saj bomo morali prekoračiti najprej staro cesto do Vrhnike, nato pa po nadvozu še primorsko avtocesto. Potovanje čez širono ravan Ljubljanskega barja proti Podpeči bo vse prej kot dolgočasna stvar. Zame ima Barje poseben čar novembra ali decembra, v sivih meglenih dnevih, ko daje vtis neke neopredeljive skrivnostnosti in naravne veličine. Če bomo srečali še kakega štirinožnega barjana, pa najsi bo to nežna srnica, hitri zajec ali celo plašni šakal, bo mera zlitja z naravo popolna. In Ljubljanska, ta naša ljuba reka, ki nas spremlja skozi celo življenje, bo vzbudila v nas prav nežna občutja, ko se bo pred Podpečjo zgubljala v megli. Sprehod čez Barje bo

*Strm sestop do
Vrbice, sotočja
Iške in Zale*

Foto Jelena Justin

Knjižica za žige. Prvi je odtisnjen.
Foto Jelena Justin

Cerkev sv. Ane nad Podpečjo je odličen razglednik čez Ljubljansko barje in njegovo okolico. Foto Jelena Justin

prav primeren za poglobljena razmišljanja o nedoumljivih stvareh našega bivanja in nehanja.

U kraljestvu Krma

V Podpeči je osrednji "vozel" Pentlje, kar nakazuje tudi šop smernih tabel pred trgovino Mercator sredi vasi. Samo skok po cesti do vasi Jezero nas pripelje do Jezera pri Podpeči, ki je drugo najgloblje jezero v Sloveniji, takoj za Divjim jezerom pri Idriji. Od tu naprej bomo šli v domovanje medveda in obsežni gozdovi nas bodo prijazno sprejeli v svoj objem. Ko se povzpemo do cerkvice sv. Ane, se odpre širen razgled čez Barje tja do Julijcev, Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp na obzorju. Nadaljnji vzpon na Krim gre skozi samotni zaselek Planinico; če malo zapustimo našo Pentljo, se lahko po markirani poti spustimo do zelo zanimive Ledene jame (prav do vhoda v mračno podzemlje lahko sestopimo po lesenih stopnicah in ob jeklenici), nato pa se vrnemo do Planinice in po dokaj strmem vzponu stopimo na vrh Krma, najvišje točke naše obhodnice. Ne vem, zakaj se mi je Krim tako usedel v srce in je verjetno hrib, ki sem ga v življenju največkrat obiskal. Bil sem v koči na vrhu, še preden je JLA zaprla celotno vršno območje hriba s kočo vred. Koliko poti pelje na ta vrh! Zgodi pa se tudi, da me včasih nekaj prime in se pozno popoldne zapeljem gor z avtom ter z balkona kočice čakam na pravilni sončni zahod.

Od Rakitne do Rakitne

S Krma sestopimo do Rakitne, kjer nas čaka morda najzanimivejši del Pentlje. Gre za krožno pot, ki nas bo vodila okrog soteske reke Zale, divje rečice z zasluženo lepim imenom. Po severnem obrobju soteske bomo korakali po cesti do Ustja, nato pa se po zelo strmi poti spustili do Vrbice, kjer se Zala združi z Iško. Sledi strm vzpon skozi gozd do vasi Osredka, zame ene najslikovitejših na Notranjskem. Morda sem tu nekoliko subjektiven, a do Vrbice in Osredka tlijo v meni še živi spomini, ko sem kot otrok z mamom in očetom hodil po teh krajih. Cesta, ki pelje z Osredka

proti Sv. Vidu, je najjužnejši odsek Pentlje; z nje zopet sestopimo v sotesko Zale in jo tu prekoračimo po zanimivi brvi, ki se pri prehodu nekoliko maje, a je sicer povsem varna. Ko se vrnemo v Rakitno, obiščemo jezero, v bližini katerega so leta 1893 odsekali 64 m dolg jambor in ga v enem kosu prepeljali v Trst.

Od vrtca do Doma upokojencev

Sledi samotno prečenje Novaške gore, Smrekovca in zahodnih pobočij Krma do majhnega kraškega polja Ponikve pri Prešerjah, kjer leži tudi najmanjše presihajoče jezero v Sloveniji. Pogosto v Ponikvah ni vode, včasih po močnem deževju pa moramo jezerce obiti po cesti. Po vrnitvi v Podpeč gremo zopet čez Ljubljansko barje, tokrat vzhodno od magistralne ceste, skozi redek gozdček do potoka Drobinka in naprej bolj ali manj po cestah nazaj do Brezovice.

Spotoma lahko razmišljamo o prehojeni poti, ki je zelo privlačna, ima pa tudi nekaj "lepotnih napak", ki se jim vrlji markacisti verjetno niso mogli izogniti. Čeprav se obhodnica cestam izogiba, kar se le da, je korakanje po cestah, posebno tistih z večjim prometom, nekoliko nadležno. To velja predvsem za odsek

Prečenje Zale na sotočju z Iško. Če je voda visoka, je tu prehod nemogoč.
Foto Jelena Justin

Ponikve, najmanjše presihajoče jezero v Sloveniji. Po močnem deževju je območje neprehodno. Foto Jelena Justin

Informacije

Krožna pot Pentlja poteka po obrobju občine Brezovica, ponekod malo zavije tudi v nekaj sosednjih občin. Pot je odlično markirana in označena z ležečo osmico, razdeljena je na 18 odsekov (toliko je tudi kontrolnih žigov), dolga je dobrih 83 km, v svojem poteku pa premaga kar okoli 3000 višinskih metrov. Pohodnik, ki zbere vseh 18 žigov, dobi na PD Podpeč-Preserje značko.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot, na nekaj strmih odsekih moramo paziti, da nam ne zdrsne.

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: Pribl. 3000 m

Koče: Hotel Rakitna, pribl. 800 m, telefon +386 (0)41 761 756, spletna stran <http://hotelrakitna.com/>, 4 zvezdice; Dom na Krimu, 1107 m, telefon +386 (0)1 433 50 81, <http://domkrim.si/>, 30 skupnih ležišč, odprt vsak dan razen ob ponedeljkih; Zavetišče na Kavcu, 750 m, zaprtega tipa z možnostjo najema.

Časi: Izhodišče–izhodišče 24–25 h

Sezona: Prehodna je v vseh letnih časih, razen pozimi, če je veliko snega.

Spletna stran: www.brezovica.si/krozna-planinska-pot-pentlja/

Zemljevida: *Ljubljana in okolica*, PZS, 1: 50.000; *Sprehodi po Krimu*, Geodetski zavod Slovenije, 1: 25.000.

Opis: Začetek poti je pri vrtcu Brezovica v Radni. Prvi del obhodnice poteka po gričevnatih obronkih severnega dela občine. Najprej se precej strmo povzpne do vrha Gradišča, 530 m, (žig 1), nato pa prečimo gozdnata slemena proti zahodu do Debelega hriba, 540 m, (žig 2).

Od tu sledimo poti proti Dragomeru, ko pa se ta usmeri v desno, gremo naravnost v Lukovico. Prečimo po nadvozu primorsko avtocesto, za njo pa se začne ravninski del obhodnice, prečenje širnega Ljubljanskega barja. Kak kilometer sledimo cesti Pot na Plešivico, nato nas oznake usmerijo desno na kolovoz, po katerem pridemo do ceste Žabnica–Podplešivica, ki nas skozi gozd pripelje do vasi Plešivica. Gremo skozi vas do označenega odcepa poti, po kateri se povzpne na najvišjo vzpetino Ljubljanskega barja, Plešivico, 360 m, (žig 3).

Vrnemo se na cesto in strmo spustimo v Notranje Gorice, do ceste Brezovica–Podpeč. Čez Kušljanov graben na ovinku cesto zapustimo in nadaljujemo po makadamski cesti ob železnici do podhoda pod njo. Skozenj in nato desno po poti do Ljubljanice ter levo do mostu čez njo v Podpeči. V Podpeči je pri Mercatorju "vozel" Pentlje in vstop v svet slovenskih Dinaridov.

Od cestnega krožišča gremo levo do vasi Jezero, kjer zavijemo desno do Podpeškega jezera (žig 4 na tabli pri gostilni Jezero). Od zahodnega brega jezera nas oznake usmerijo dokaj strmo navzgor do sedla pod cerkvico sv. Ane (žig 5). Od tu skoraj obvezno zavijemo desno in se povzpne do cerkvice, od koder se ponuja širen razgled skoraj na celoten osrednji del Slovenije. Sestopimo do parkirišča južno od sv. Ane, od tam pa se napotimo vzhodno do zaselka Planinica, kjer je "živa" le še ena domačija. Tu zavijemo desno, mimo cerkvice sv. Tomaža in se zagrizemo v krimske strmine. Malo pod vrhom stopimo na cesto iz Rakitne in se po njej kmalu povzpne do Doma na Krimu, 1107 m, ki stoji na samem vrhu (žig 6); dosegli smo najvišjo točko Pentlje. Naj opozorimo, da smo že od

Slikovita brv čez Zala, tik pred vzponom nazaj do Rakitne
Foto Jelena Justin

Pentlje od železniške postaje Preserje do Podpeči in zadnji del od Vnanjih Goric do Brezovice. Če je veliko vode, nam lahko zagode Zala, ki je pri Vrbici ne moremo prebresti, prav tako nam lahko obilica vode prepreči prehod čez Ponikve. Na možnost povodnji pa ne smemo pozabiti niti pri začetnem prečanju Ljubljanskega barja ob železniški progi.

Ker je skupni čas pohoda po Pentlji kar dobrih 24 do 25 ur, nas bo večina opravila turo po delih, ki jih lahko po dolžini poljubno izberemo. Pri tem si lahko pomagamo tudi z dvema avtomobiloma, da se nam ni treba vračati po isti poti nazaj. Nekateri so jo prehodili (pretekli?) tudi v enem zamahu, a tu gre pač izključno za športni moment.

Ko pri pisarni Društva upokojencev v Brezovici, ki je v stavbi vrtca, kjer smo pot začeli, odtisnemo še zadnji – 18. žig, ugotovimo, da smo po Pentlji prehodili eno celo življenje! ●

Pot proti potoku Drobinka na Ljubljanskem barju
Foto Jelena Justin

Podpeškega jezera naprej stopili v območje medveda, po katerem bo kar dolgo potekala naša nadaljnja pot!

S Krima sestopamo po makadamski cesti proti Rakitni, po 4 km jo v Lepi dolini zapustimo in se povzpemo na Rotovc, 964 m, (žig 7), s katerega se širi lep pogled na Rakitno in okoliške hribe. Od tod sestopimo v zaselek Boršt, ki je pravzaprav že del Rakitne. Pred nami je najjužneje ležeči lok Pentlje, ki je morda pokrajinsko najzanimivejši.

Sprva gremo po cesti zložno do Ustja, nato pa po zelo strmih, ponekod tudi nekoliko izpostavljeni poti navzdol do Vrbice, slikovitega sotočja Iške in Zale (žig 8). Tu se staknejo meje štirih občin – Brezovice, Iga, Velikih Lašč in Cerknice. Čaka nas bređenje čez Zala, saj mosta ali brvi tu ni: če je malo vode, gre tudi s čevlji, v visoki vodi pa sploh ne gre! Na drugem bregu se pot skozi gozd strmo povzpne do prelepe vasi Osredok (žig 9 je v kmetiji odprtih vrat Pri Sterletovih). Z Osredka gremo mimo farme jelenov po cesti, ki pelje v Cerknico, do odcepa naše obhodnice, ki zavije desno v gozd in se strmo spusti v sotesko Zale, ki pa jo tokrat lahko prekoračimo po dobro zgrajeni brvi. Onstran brvi se dvignemo po strmem kolovozu do ceste, ki nas pripelje mimo otroškega zdravilišča na Rakitno (žig 10 je pred vhodom v bife Krimček).

Od velikega parkirišča pri cerkvi v središču Rakitne se odpravimo do Jezera ter ob njem po Poti jambora do regionalne ceste Rakitna–Cerknica. Čez njo, nato pa po lepi poti v zmerni strmini na vrh Novaške gore, 998 m, (žig 11). Z vrha sestopimo do sedla, kjer prekoračimo pot Borovnica–Rakitna in se strmeje povzpemo na vrh Smrekovca, 959 m, (žig 12). Sledi zložnejši sestop do ceste Podpeč–Rakitna, ki jo prečkamo, nato pa gremo tudi čez bližnjo

cesto, ki vodi na Krim, in nadaljujemo po stezi do ceste, ki pelje do Podkraja pri Tomišlju. Po njej hodimo kake 3 km do steze, ki vodi s Plehanovega laza na Krim. Po njej zavijemo levo navzdol do Zavetišča na Kavcu (žig 13).

Od zavetišča sestopimo do makadamske ceste, zavijemo desno po njej in ji dolgo sledimo do glavne ceste Podpeč–Rakitna. Cesto samo prečimo in sestopimo do vasi Dolenja Brezovica (pri hiši Pri Tujcu je žig 14). Pred nami je zanimiv odsek poti čez majhno kraško polje Ponikve z najmanjšim presihajočim jezerom v Sloveniji. Iz Ponikve se povzpemo do Preserij, kjer mimo cerkve zavijemo proti Kamniku pod Krimom. Cesti sledimo navzgor do Žalostne gore, na kateri stoji cerkev Žalostne Matere Božje (žig 15). Od tod gremo malo nazaj do lipovega drevoreda in levo do železniške postaje Preserje. Nadaljnja pot po prometni cesti do Podpeči je ena največjih lepotnih napak obhodnice. Žig 16 v Podpeči je nad Padarjevem studencem pri gasilskem domu. Iz Podpeči se Pentlja nadaljuje po mostu čez Ljubljanico in se vrne na Ljubljansko barje. Pri nekdanji lesni tovarni za mostom se pot usmeri desno ob Ljubljanici, čez 1 km pa zavije levo proti Notranjim Goricam. Skozi lep, redek gozd nas oznake usmerijo proti potoku Drobinka, ki ga prekoračimo do makadamske ceste. Po njej pridemo do križišča na vznožju Velikega vrha, 373 m, drugega najvišjega "velikana" Ljubljanskega barja. Do vrha (žig 17) nas pripelje strma pot, ki se nadaljuje proti severu in se spusti do ceste, po kateri prečkamo železniško progo. Sledi spet ena od lepotnih hib obhodnice: krevsanje po ravni cesti do Brezovice, kjer se pri vrtcu naša pot konča. Na zgradbi vrtca, pri vходу v pisarno Društva upokojencev, dobimo še zadnji žig 18.

Turnosmučarski presežek pri izviru reke Piave

Monte Avanza in tri škrbine nad Sappado za povrh

Leta 2017 sem v reviji avstrijskega planinskega društva v zapisu o turnem smučanju v Zahodnih Julijskih Alpah z naslovom Gorniški "multi-kulti" na stičišču štirih kultur (Ein Bergsteiger-Multikulti am Schnittpunkt von vier Kulturen, Bergauf, 1/2017) sestavek zaključil s skorajda preroškimi besedami: ...

Podobno se topi državna meja v Ratečah; pri opuščnem mejnem prehodu na povratku domov le zmanjšamo vozno hitrost in že smo čez. Nobene vrste, preverjanja potnih listov, preiskovanja prtljažnikov in carinjenja v tujini kupljenih izdelkov. Ti neljubi časi so (ne tako davno) mimo. Morda kot vse dobro je tudi prosto prehajanje meja znotraj EU postalo nekako samoumevno ... (konec citata).

O prostem prehajanju meja v schengenskem prostoru za uvod

Bralec mi bo, če ni ravno goreč privrženec teorije virusnih zarot, verjel na besedo, da si ob pisanju niti približno nisem predstavljal, kaj se bo zgodilo v naslednjih letih in kaj bo to pomenilo med drugim za naše obiskovanje gora zunaj državnih meja. Tako smo v

letu 2020 turni smučarji povečini osvežili domače turnosmučarske klasike, izpopolnili kakšno vrzel iz lastnega seznama večnih želja in se pridušali: povsod je lepo, doma je najlepše!

Toda, srce je popotnik ... in odisejska hrepenjenja nas kličejo v nova in nova raziskovanja. V upanju, da po dežju spet posije sonce in da bo prehajanje meja EU

Idilična Sappada
Foto Tanja Jankovič

ponovno samoumevno (brez PCR, PCT, digitalnega potrdila in kajvembkajševsega) sledi v nadaljevanju povabilo na prestižni turnosmučarski cilj v Karnijskih Alpah.

Sappada/Plodn

Naše tokratno izhodišče, ki je več kot zanimivo, zasluži nekaj besed. Gre namreč za največji nemško govoreči jezikovni otok na južni strani Karnijskih Alp. Smo sicer v Italiji, vendar nas arhitektura, običaji, govornica in splošni utrip vasi nezgredljivo napeljuje na germansko kulturo. Pogosti so tudi nemški priimki, pri čemer je Kratter eden od najpogostejših. Eden od množice Kratterjev je tudi avtor odličnega turnosmučarskega vodnika in obenem lastnik priporočljive sladoledarne v vasi. Originalna plodarska nemščina je seveda arhaična (na primer: "an guitn tok" je slovnični "Guten Tag" oziroma naš "dober dan"). Za nas kot turiste pa je dvojezičnost večine prebivalcev Sappade tudi sicer zelo praktična.

Sappada s svojimi 1300 prebivalci leži na sončni polici pod Karnijskimi Alpami na nadmorski višini 1200 metrov. Razpotegnjena vas, ki jo sestavlja več manjših zaselkov, je turistično priljubljena tako pozimi kot poleti. Glede velikosti smučišč v vasi je nekako primerljiva z našo Kranjsko Goro. Drugo ime vasi, Plodn, pa izhaja iz nemškega imena za reko Piavo, ki izvira nad vasjo. Prebivalci so na svoje korenine zelo navezani in se med drugim vsak božič podajo na smučeh na severno stran Karnijskih Alp

v znano romarsko središče Maria Luggau, kar je spoštljiva tura sama po sebi.

Osrednja gora nad Sappado je Monte Peralba (Hochweisstein oz. Jochkouvl). Z višino 2694 metrov je druga najvišja gora Karnijskih Alp. Njena neposredna soseda, nekaj nižja Monte Avanza, je naš tokratni osrednji turnosmučarski cilj. Dodatno bomo opisali še tri turne smuke s treh dolomitskih škrbin v bližnji okolici (vse tri v Pesarinskih Dolomitih, ki z juga obrobajo Sappado), tako da si lahko organiziramo bogat podaljšan turnosmučarski vikend. Ker je Sappada pravo turistično gnezdo, z možnostmi za prenočevanje in kulinariko ne bomo imeli težav. Kot običajno se na spodaj navedenih povezavah nahaja nekaj filmskega materiala, ki pove več kot tisoč besed.

Monte Avanza, 2489 m

Smučanje z Monte Avanze je eden tistih presežnih turnih smukov, ki jih je vredno podrobno načrtovati in se nanje vsestransko dobro pripraviti. Tura na Avanzo je vsestransko zahtevna. Je tipična pozno-pomladanska tura. Potrebujemo namreč stabilne in varne snežne razmere, pa tudi kopen dovoz po asfaltirani cesti, ki vodi iz zaselka Forni Avoltri ob reki Piavi proti njenemu izviru. Če cesta vsaj v spodnjem delu še ni kopna, bo tura namreč znatno daljša. Za izvedbo vzpona moramo biti večji hoje z derezami in cepinom. Značilni del ture poteka namreč po osenčenem, proti zahodu usmerjenemu žlebu, ki ga obdajajo prepadne dolomitske stene.

Predstavlja si, da bi Jalovčev ozebnik velikanova roka stisnila na sredini in ustvarila vmesno ožino, nad katero bi se žleb vzpenjal še strmeje. To je Monte Avanza. Tudi čelada je zelo priporočljiv kos opreme na turi. Te uvodne oznake naj služijo kot opozorilo proti lahkomiselnosti. Niso namenjena strašenju, pač pa prav nasprotno, kličejo k resnemu pristopu k turi, ki nam bo dala presežno zadovoljstvo po opravlje-

*Drzni severni ozebnik Monte Siere v liniji vaškega zvonika
Foto Tanja Jankovič*

nem delu. Delo?, bi se morda namrščil koristolovec. Da, premagovanje sile na poti, bi stoično odvrnil fizik. Mi smo svoj veliki dan na Avanzi doživeli v začetku aprila leta 2015. Zima ni bila prav bogata s snežno odejo, ga je pa nekaj dni prej v gorah nasulo 20 centimetrov, kar je malce pobelilo in zabelilo naš vzpon. V Cimi Sappadi smo se pozanimali o prevoznosti ceste proti izviru Piave. Do koder bo šlo, so nam povedali. K sreči so bili prvi kilometri, ki imajo nekaj zoprno strmih ovinkov, kopni. Pripeljali smo se do Koče Baita del Rododendro na 1474 metrih nadmorske višine. Približno tisoč jih je še do vrha, ravno prav bo. Prva ura vzpona je minila v sproščenem klepetu po položni zasneženi cesti do sedla Passo Avanza. Razen nas ni bilo nikjer žive duše, nad nami so bili modro nebo in dolomitski vršaci vsenaokrog. Našega ozebnika še ni videti, skrit je bil v ostenju. Po občutku smo se napotili proti desni skozi vedno redkejši smrekov gozd. Markirane poti št. 173 nismo našli, ko pa smo prišli na melišča nad gozdno mejo, je tudi nismo več potrebovali. Še nekaj prečenja naprej proti desni pod stenami je bilo potrebnega in pred nami je zazijala mrakobna grapa, ki se oži proti vrhu. Prehoda ni bilo videti in vzdušje je postalo resnobno. Nadeli smo si srenače in začeli vzpon. Na približno 2000 metrih nadmorske višine smo dosegli na naši desni strani izrazit skalni čok. Obsijalo nas je sonce in trenutek je bil pravi za kratek počitek pred zaključnim vzponom.

Nekaj časa je šlo dalje še na smučeh. Ko smo zagledali zloglasno ožino, je bila naklonina že tolikšna, da

smo namestili smučī na nahrbtnik. Tako oprtani smo le s težavo gazili v strmino. V novi sneg se je krepko udiralo, kar tudi ni bilo ravno v pomoč. Pršni plaziči, ki so se vsake toliko časa vsipali z ostenja, so poskrbeli za občutek dramatičnosti in nas priganjali pri gaženju. Čez ožino se je treba kar potruditi. Nekaj metrov je strmih in v globokem sipkem snegu sitnih. Na najožjem mestu je širina prehoda morda kakšen meter. Ko smo bili čez, je sledilo še nekaj strmega gaženja. Nato smo dosegli položnejši svet in si pod previsnim skalnim zatočiščem udobno nataknili smučī. Do vrha je bil zdaj le še udoben sprehod, jasno nam je bilo, da so težave za nami. Na vrhu malo čaja, obvezno fotografiranje in razgledovanje po dolomitski okolici. Severno je koroška Lesna dolina/Lesachtal, zahodno pred nami je dominirala Monte Peralba, proti jugu so vabile špice Pesarinskih Dolomitov.

Vendar nam veter ni dovolil dolgega posedanja. Na hitro smo odsmučali nazaj do skalnega spodmola, kjer smo se pripravili za resen spust. Ko je prvi odsmučal v temno žrelo, je zaradi strmine hitro izgubil pred očmi in slišalo se je le rezanje snega pod robniki smučī. Sledili smo si drug za drugim, malce tipajoče in spoštljivo do strmine in do nehomogenih snežnih razmer. Skozi ožino se je bilo treba nekako prebiti: ali s pogumnim spustom ali z malce prestopanja. Pod njo se je sveži sneg plazil pod smučmi in oddahnili smo si šele nekaj nižje, ko se svet razširi in strmina popusti. Sledilo je sproščeno in uživaško vijuganje od melišča, kjer pa je grušč že silil izpod snega in mestoma je bilo treba smučī nesti, a kaj bi to na taki turi!

*Sproščeno
smučanje pod
ožino Monte
Avanze
Foto Tanja Jankovič*

Nazaj smo prehode skozi gozdič našli lažje kot navzgor in v nadaljevanju je bil spust po cesti do Koče Rododendron prežet s tistim občutkom izpolnjenosti, ki nas prevzame po dolgo načrtovanem in željenem vzponu na goro. Pri avtu smo posedli v suho in toplo resje, sneli smučarske čevlje in se nasmihali drug drugemu od čistega zadovoljstva. S požirkom domačega orehovca smo simbolno okronali Monte Avanzo.

Prva škrbina – škrbina Forcella Rinsen

Na škrbino Rinsen vodi priljubljen turni smuk, ki pa je za naše pojmovanje še vedno daleč od množičnega obiska, kot ga poznamo v Sloveniji. Njegovi atributi so orientacijska nezahtevnost, zmerna težavnost smučanja in praviloma dobre snežne razmere. Možna nevšečnost je grudasta podlaga kot posledica plazovine v širokih kanalih, ki vodijo s škrbine. Tura je smiselna pozno spomladi, ko žičniške naprave v spodnjem delu ne obratujejo več. Na sami škrbini je prostora za namestitev smuči zelo malo in to je edina neudobnost, ki ostane v spominu. S škrbine imamo lep razgled v sosednjo dolinico Vallone della Creta Forata in na istoimenskih vrh, na katerega vodi precej zahteven in izpostavljen turni smuk. Povzeto, škrbina Forcella Rinsen je tista "druga tura" za konec tedna, na kateri se bomo naužili dobre smuke.

V spodnjem delu spusta s škrbine Rinsen se teren razširi in položi.

Foto Tanja Jankovič

Sledeč letni poti pri dostopu na Monte Avanzo Foto Tanja Jankovič

Pogled na krnico pod sedlom Entralais Foto Tanja Jankovič

Zaključni del vzpona
na sedlo Entralais
Foto Tanja Jankovič

Druga škrbina – Forca Alta della Monte Siera, Canalone Nord

Severni ozebnik Monte Siere je pravzaprav zahtevnejša različica škrbine Rinsen. Prvi del ture po smučišču je skupen, v nadaljevanju pa je ozebnik za tiste, ki potrebujejo zahtevnejši izziv alpinističnega smu-

čanja. Naklonina v ozebniku dosega 40–45 stopinj, pri čemer se strmina proti vrhu stopnjuje. Obvezna oprema so dereze, cepin in čelada. Skozi ozebnik je smuči treba nositi. Z vrha ozebnika je mogoče v lažjem plezanju doseči tudi vrh Piccole Siere. Če v ozebniku ni zadosti snega ali pa je preveč nasut z zapadnim kamenjem, se enostavno preusmerimo v prvo škrbino. Canalone Nord terja več živcev, boljšo kondicijo in boljše smučarsko znanje od predhodnice. Orientacija pa je tako kot pri škrbini Rinsen otročje lahka.

Informacije

Kako v Sappado: Iz osrednje Slovenije se pripeljemo po cestni povezavi Ljubljana–Kranjska Gora–Trbiž/Tarvisio–Tolmeč/Tolmezzo, kjer na izvozu Carnia avtocesto zapustimo (oznaka za Ampezzo) in se po lokalni/magistralni cesti peljemo do kraja Villa Santina, kjer zavijemo desno (oznaka za Sappado) in nadaljujemo rahlo navzgor po dolini potoka Torrente Degano. Vozimo se skozi vasi Ovaro, Comeglians, da dosežemo zaselek Forni Avoltri in nekaj naprej po približno sedmih kilometrih še Cimo Sappado.

Literatura: Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo Cirillo Florenani (cur.): *Scialpinismo in Carnia. Itinerari scelti nelle Alpi Carniche*. Edizioni in Mont, 2009.

Gianni Kratter, Thomas Mariacher Nicola Rossato, Francesco Vascellari: *Skitouren in den Dolomiten - Band 2*. AthesiaTappeiner Verlag, 2014.

Spletne povezave:

<http://www.regione.fvg.it/asp/valanghe/welcome.asp>
http://www.meteomin.it/WebCam/webcam_Montagna.asp
<https://de.wikipedia.org/wiki/Sappada>
<https://www.youtube.com/watch?v=fzVaYDPUArQ>
<https://www.youtube.com/watch?v=pBUfMJFgtd8>
<https://vimeo.com/132599060>

Zemljevid: Sappada - S. Stefano, Forni Avoltri, Tabacco 01, 1: 25.000

Tretja škrbina – sedlo Passo di Entralais

Turni smuk s sedla Entralais (ki je v resnici tudi škrbina in ne udobno sedlo) ima sicer lepotno napako. Običajno se zaključí namreč na polici nekaj metrov pred škrbino, saj jo zapira strma in izpostavljena stopnja, ki jo brez resnega plezanja ni mogoče premagati. Kljub temu je ta turni smuk v čudovitem ambientu precej priljubljen in naj pripravijo tudi hitrostno tekmovanje. Izhodišče za sedlo Entralais je biatlonsko središče, ki leži nekaj kilometrov pred Sappado in spada dejansko že pod zaselek Forni Avoltri. Orientacijsko je ta tretja škrbina zahtevnejša od prvih dveh, vendar nam bodo sledi predhodnikov zagotovo olajšale vzpon. Odlične snežne razmere so skorajda zagotovljene tako v visoki zimi kot v spomladanskem času. Razen če nam sreča ponagaja in naletimo na tisto vmesno stanje med pršičem in firnom, ki ga imenujemo tudi skorja. Približno na polovici ture leži na sončni legi planina Tuglia, ki je za manj pripravljene lahko lep samostojen cilj turnosmučarskega izleta. ●

Monte Avanza, 2489 m

Karnijske
Alpe

Ključno mesto vzpona v ozkem žlebu na Monte Avanzo Foto Tanja Jankovič

Smučanje z Monte Avanze je eden tistih presežnih turnih smukov, ki jih je vredno podrobno načrtovati in se nanje vsestransko dobro pripraviti. Priporočljiva je izvedba ture v sezoni z veliko snega. Tedaj je ožina bolj zalita in smučljiva.

Zahtevnost: Zelo zahteven turni smuk

Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, cepin, dereze, čelada, plazovni trojček

Višinska razlika: Pribl. 1000 m, odvisno, kje pustimo avto

Izhodišče: Cima Sappada, 1277 m, oziroma cesta, ki vodi do izvira Piave (pozimi nepluženo). Če uspemo priti do Baite Rododendrona, 1457 m, se vzpon znatno skrajša.

Do izhodišča se pripeljemo iz Ljubljane skozi Kranjsko Goro do Tolmeča/Tolmezzo. Na obvoznici pred mestom smo pozorni na smerne table in sledimo oznakam za Forni Avoltri in Sappado. Iz Ljubljane je skupaj dobre tri ure.

WGS84: N 46,572406°, E 12,722658°

Čas vzpona: 4 h

Sedlo Passo di Entralais, 2190 m

Karnijske
Alpe

Turni smuk s sedla Entralais (ki je v resnici tudi škrbina in ne udobno sedlo) ima sicer lepotno napako. Običajno se zaključijo

namreč na polici nekaj metrov pred škrbino, saj jo zapira strma in izpostavljena stopnja, ki jo brez resnega plezanja ni mogo-

če premagati. Kljub temu je ta turni smuk v čudovitem ambientu precej priljubljen in naj pripravijo tudi hitrostno tekmovanje.

Senčna krnica pod sedlom Passo Entralais Foto Tanja Jankovič

Zahtevnost: Zahteven turni smuk

Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, cepin, dereze, čelada, plazovni trojček

Višinska razlika: 1149 m

Izhodišče: Forni Avoltri, 1041 m, parkirišče biatlonškega središča. Do izhodišča se pripeljemo iz Ljubljane skozi Kranjsko Goro do Tolmeča/Tolmezzo. Na obvoznici pred mestom smo pozorni na smerne table in sledimo oznakam za Forni Avoltri in Sappado. Iz Ljubljane je skupaj dobre tri ure.

WGS84: N 46,571797°, E 12,747176°

Čas vzpona: 3.30 h

Sezona: Februar-april

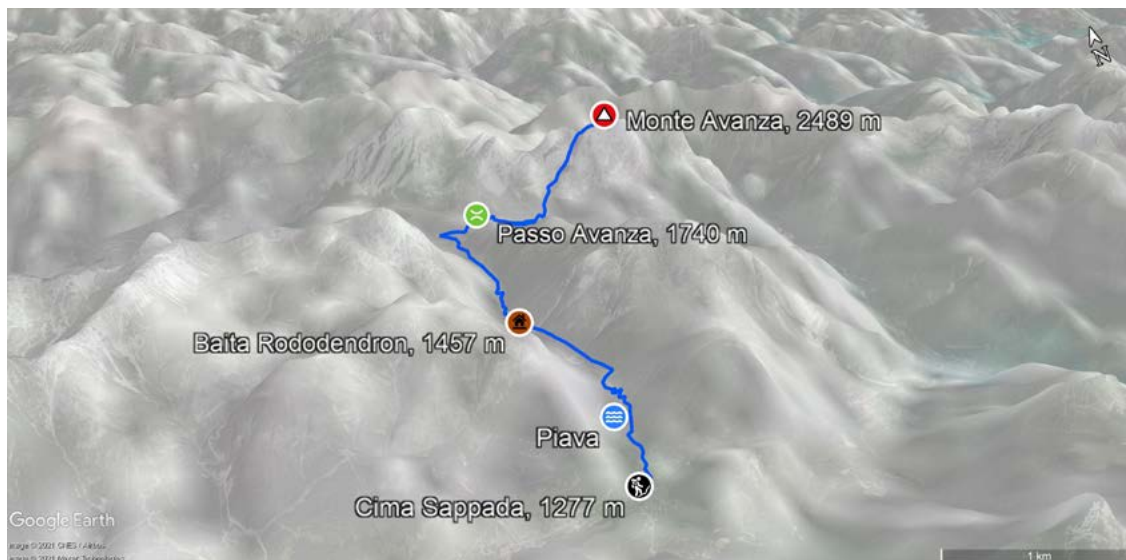
Vodnika: Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo Cirillo Floreanini (cur.): *Scialpinismo in Carnia. Itinerari scelti nelle Alpi Carniche*. Edizioni in Mont, 2009; Gianni Kratter, Thomas Mariacher Nicola Rossato, Francesco

Monte Avanza, 2489 m

Karnijske
Alpe

PLANINSKI VESTNIK | januar 2022

Sezona: April

Vodnika: Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo Cirillo Floreanini (cur.): *Scialpinismo in Carnia. Itinerari scelti nelle Alpi Carniche*. Edizioni in Mont, 2009; Gianni Kratter, Thomas Mariacher Nicola Rossato, Francesco Vascellari: *Skitouren in den*

Dolomiten - Band 2. AthesiaTappeiner Verlag, 2014.

Zemljevid: *Sappada - S. Stefano, Forni Avoltri*, Tabacco 01, 1: 25.000

Vzpon: Po asfaltirani in nepluženi cesti ob reki Piavi pridemo do sedla Passo Avanza, 1740 m. Desno navzgor skozi smrekov gozd sledimo letni poti št.

173. Dosežemo dno grape, ki se dviga vedno strmeje (do 40 stopinj) in oži med prepadnimi ostenji. Ko dosežemo najožjo točko v grapi (navadno peš!), kmalu dosežemo položnejši svet. Proti desni dosežemo planotast vrh.

Spust: Spust poteka v smeri vzpona.

Tomaž Hrovat

Sedlo Passo di Entralais, 2190 m

Karnijske
Alpe

PLANINSKI VESTNIK | januar 2022

Vascellari: *Skitouren in den Dolomiten - Band 2*. AthesiaTappeiner Verlag, 2014.

Zemljevid: *Sappada - S. Stefano, Forni Avoltri*, Tabacco 01, 1: 25.000

Vzpon: Iz biatlonskega središča se

napotimo desno v gozd in ujamemo dostopno pot št. 227 na planino Tuglia, 1590 m. Pot skozi gozd se vije v mnogo okljukih, po uri in pol pa planino dosežemo z daljšo prečnico proti levi. Še pred planino pridemo do nadstreška,

pri katerem se usmerimo navzgor v pobočje. Vedno strmeje se neugrešljivo bližamo proti škrbini. Navadno zaključimo vzpon na udobni polici nekaj metrov pred škrbino.

Spust: Spust poteka v smeri vzpona.

Tomaž Hrovat

Škrbina Forcella Rinsen, 2180 m

Karnijske Alpe

Na škrbino Rinsen vodi priljubljen turni smuk. Njegovi atributi so orientacijska nezahtevnost, zmerna težavnost smučanja in praviloma dobre snežne razmere.

Zahtevnost: Zahteven turni smuk

Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, cepin, dereze, čelada, plazovni trojček
Višinska razlika: Pribl. 900 m
Izhodišče: Cima Sappada, 1277 m, spodnja postaja sedežnice. Do izhodišča se pripeljemo iz Ljubljane skozi Kranjsko

Goro do Tolmeča/Tolmezzo. Na obvoznici pred mestom smo pozorni na smerne table in sledimo oznakam za Forni Avoltri in Sappado. Iz Ljubljane je skupaj dobre tri ure.
WGS84: N 46,56655°, E 12,719364°

Škrbina Rinsen – ni tako težko, kot je videti. Foto Tanja Jankovič

Škrbina Forca Alta della Monte Siera, Canalone Nord, 2390 m

Karnijske Alpe

Severni ozebnik Monte Siera se dviga neposredno nad smučiščem. Foto Tanja Jankovič

Smučanje po severnem ozebniku Canalone Nord je za tiste, ki potrebujejo zahtevnejši izziv alpinističnega smučanja. Naklonina v ozebniku dosega 40–45 stopinj, pri čemer se strmina proti vrhu stopnjuje.

Zahtevnost: Zelo zahteven turni smuk (alpinistični spust)

Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, cepin, dereze, čelada, plazovni trojček

Višinska razlika: 1030 m

Izhodišče: Cima Sappada, 1277 m, spodnja postaja sedežnice. Do izhodišča se pripeljemo iz Ljubljane skozi Kranjsko Goro do Tolmeča/Tolmezzo. Na obvoznici pred mestom smo pozorni na smerne table in sledimo oznakam za Forni Avoltri in Sappado. Iz Ljubljane je skupaj dobre tri ure.

WGS84: N 46,56655°, E 12,719364°

Čas vzpona: 3–3.30 h

Sezona: April

Vodnika: Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo Cirillo Floreanini

Škrbina Forcella Rinsen, 2180 m

Karnijske
Alpe

PLA NINSKI VESTNIK \ januar 2022

Čas vzpona: 3 h

Sezona: April

Vodnika: Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo Cirillo Floreanini (cur.): *Scialpinismo in Carnia. Itinerari scelti nelle Alpi Carniche*. Edizioni in Mont, 2009; Gianni Kratter, Thomas Mariacher Nicola Rossato, Francesco Vascellari:

Skitouren in den Dolomiten - Band 2. AthesiaTappeiner Verlag, 2014.

Zemljevid: *Sappada - S. Stefano, Forni Avoltri*, Tabacco 01, 1 : 25.000

Vzpon: Z izhodišča gremo po progi smučišča do Koče Monte Siera, 1606 m. Nadaljujemo južno proti piramidasti glavi Piccolo Siera, 2430 m, (desno),

nato se po logičnih prehodnih levo od nje dvigujemo proti dobro vidni škrbini. Pri tem prečimo več širokih grap in izbiramo najboljše prehode. Proti škrbini je vedno strmeje, vendar smo lahko ves čas na smučeh.

Spust: Spust poteka v smeri vzpona.

Tomaž Hrovat

Škrbina Forca Alta della Monte Siera, Canalone Nord, 2390 m

Karnijske
Alpe

PLA NINSKI VESTNIK \ januar 2022

(cur.): *Scialpinismo in Carnia. Itinerari scelti nelle Alpi Carniche*. Edizioni in Mont, 2009; Gianni Kratter, Thomas Mariacher Nicola Rossato, Francesco Vascellari: *Skitouren in den Dolomiten - Band 2.* AthesiaTappeiner Verlag, 2014.

Zemljevid: *Sappada - S. Stefano, Forni Avoltri*, Tabacco 01, 1 : 25.000

Vzpon: Z izhodišča gremo po progi smučišča do Koče Monte Siera, 1606 m. Ozebnik imamo neposredno pred nami, tako da lahko ocenimo snežne razmere v njem. Sprva se

dvigamo v okljukih na smučeh, dokler lahko, nato se vzpenjamo s smučmi na nahrbtniku. Nevarnost zapadnega kamenja je velika, zato je čelada obvezna!

Spust: Spust poteka v smeri vzpona.

Tomaž Hrovat

Alpinizem je tudi šolanje

Pik Lenin malo drugače

Tabor 2, 5400 m
Foto Aleš Česen

Uspehe alpinistov večinoma presojava po osvojenih vrhovih ali preplezanih stenah. Malokdo pa ve, koliko imajo za seboj t. i. neuspehov, ko se ni izšlo po načrtih. Ko so se v steni na vse kriplje trudili, ko so se prezebli vrnili, ko ni bilo pravih razmer. Zakaj presojava uspešnost vzpona zgolj po doseženem vrhu, po preplezani steni? Kaj je v gorah sploh uspeh?

Na to je morda najbolje odgovoril Reinhold Messner v nekem intervjuju, ko je dejal, da ima še tako vrhunski alpinist za sabo številne neuspehe. Še več, Messner trdi, da se je več naučil takrat, ko mu ni uspelo, kot pa takrat, ko je dosegel vrh in se vrnil. Skozi neuspehe, ko je dal vse od sebe, ko se je močno približal meji svojih zmogljivosti, se je z eksperimentiranjem s samim sabo šele zares spoznal. Rekel je celo, da želi, da se ga spominjajo kot alpinista, ki je doživel največ neuspehov na osemtisočakah – menda kar trinajst. Še posebej je izpostavil dogajanja na Makaluju, Daulagiriju in Lotseju. Če se na njih ne bi obrnil, ga ne bi bilo več med nami.¹

Po logiki opisanega "neuspeha" se je odvil tudi koroški Pik Lenin leta 2016.² Na vrh nismo prišli, čeprav je vključno z vremenom do predzadnjega dne *štimalo*

vse. V dobro pripravljene trojne navezi z Andrejem Ježem in Stanetom Lodrantom je bila samozavest visoka. Kondicijsko nam ni manjkalo nič, kvečjemu nasprotno. Sami smo nosili vse tovore, sami postavljali šotore, aklimatizirani smo bili vzorno, za sabo smo imeli lepo bero vzponov, sam sem bil še vedno vznesen zaradi uspeha s prijatelji na Broad Peaku štiri leta pred tem. Neki sedemtisočak pa menda ne bo ovira ...

Tako je vse teklo gladko, dokler ni prišel dan vzpona proti vrhu. Budilka v taboru 3 na 6100 metrov višine ni bila potrebna, saj je šotor v močnem severovzhodnem vetru oddajal podobne zvoke kot čreda divjih konj v galopu. Nase smo navlekli vso obleko, ki smo jo premogli, a ne spomnim se, da bi me kdaj prej tako zeblo ali v vetru premetavalo sem in tja. Podobno je bilo morda na Elbrusu leto prej. Bo že nekaj pomenilo, da je Pik Lenin poleg Pika Pobe (Jengish Chokusu, 7439 m) eden najsevernejših sedemtisočakov. Boj na grebenu je imel do višine 6400 metrov še smisel, nato pa smo se odločili za umik, sicer bi tvegali omrzline. Razočaranje je bilo veliko, vsaj pri meni, soplezalca sta vse prenesla bolj stoično. Že prej sem vedel, da na vrh pride le petindvajset odstotkov alpinistov, a tudi upal, da bomo med njimi. Pozneje sem doumel, da moram tudi ta neuspeh vtakati v vsakdanje življenje in se iz dogajanja kaj naučiti. In gore so res dobre učiteljice. Imeli smo se dobro, kar zelo šteje.

¹ Vir Planet mountain, <https://www.planetmountain.com/en/news/interviews/reinhold-messner-interview.html>.

² Gora (7134 m) se v Kirgiziji in širše v alpinističnem svetu še vedno imenuje Pik Lenin, a ima pestro zgodovino poimenovanja. Do leta prvega pristopa (1928) se je po upravitelju območja imenovala Mount Kaufman. Nekdanji predsednik Kirgizije Atambayev ga je poskušal preimenovali v Pik Manas, po legendarnem kirgiškem bojevniku. Lokalna imena za Pik Lenin so še Jel-Aidar (bog vetra), Achyk-Tash (odprta skala) ter Pik Kaman (merjasec). V Tadžikistanu, od koder je gora težko pristopna, jo imenujejo Avicenna peak ali Peak Ibn Sina – po starodavnem perzijskem učenjaku in zdravniku Avicenni. (Vir Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Lenin_Peak).

Sestopanje po sveže zapadlem snegu s tabora 3 med aklimatizacijo. V ozadju severna stena in zahodni greben, ki vodi proti vrhu gore.
Foto Aleš Česen

Nisem si predstavljal, da bom čez pet let spet v Kirgiziji. Trije tedni dopusta so prišli kot darilo. V delovnem kolektivu imamo pravilo, da lahko "v paketu" izkoristimo največ deset dopustniških dni (dva tedna skupaj). Koronačas je odločitev za odpravo še otežil. A pokazala se je možnost, da se odpravim v Kirgizijo v družbi še dveh alpinistov ter z gorskim vodnikom iz Slovenije, ki bi pomagal predvsem najmlajšemu, najstniku. Morda se je kdo tej odločitvi čudil, a želel sem varno odpravo, na kateri bomo zvišali možnost, da pridemo na vrh. Kondicija za odpravo je pri meni izvirala zgolj iz nekajmesečnega kolesarjenja v službo (50 km), za prave hribe razen odlične izkušnje na Mt. Blancu ni bilo časa. Še pred morebitnimi skupnimi pripravami pa sta morala preostala kandidata odpovedati udeležbo. Ostal sem sam z Alešem. K sreči Aleš Česen ni le gorski vodnik. Je alpinist svetovnega formata in predvsem prijeten človek, ki bi si ga marsikdo želel imeti za družbo. A naj greva sama? *Pa ja!* Ker vem, da se aklimatiziram počasi, je bila odločitev, da nekaj noči pred poletom z Brnika prebivaja v višinski sobi v Planici, odlična. Ko sem ponoči na navidezni pet tisoč metrih hlastal za zrakom v prijetno ogrevani sobici, v pižami in pod prešito odejo, sem razmišljal, kako bo šele na mrazu in na resnični višini, ki naju čaka, in postajal sem ponižnejši. Odhod se je še dodatno zapletel zaradi Aleševe poškodbe gležnja. Marsikdo bi zaradi nje odpovedal udeležbo. Zdravniki smo menili, da se lahko odloči sam. On pa je menil, da bo poskusil s fizioterapevtom ter da je dobro to, da ga pri vzpenjanju boli veliko manj kot pri sestopanju in da bi on šel ... "Bova pač gor več hodila," sem rekel, "proti vrhu gre tako in tako navzgor, meni je prav!" Sledil je polet do Biškeka in še eden do Osha, neposredne povezave med Istanbulom in Oshem ni bilo. Če se je kdo v resnici trudil, da prepreči najino odpravo, še preden se je v resnici začela, je imel tudi v nadaljevanju dobro domišljijo. Pokvarjen hladilnik terenskega kombija na dostopu do avtobaze. Popravilo ni bilo mogoče. A se le najde nadomestno vozilo, sicer s pogonom le na zadnji kolesi, in počasno premikanje se nadaljuje. Med nadaljnjo vožnjo opazim, da nad vrhovi ni snežnih zastav in da je vreme dobro. Zakaj že

nisva končno v bazi ali celo v višinskih taborih, govori moja nepotrpežljivost, ki jo že poznam. Na prelazu 3500 metrov visoko se čez celotno cestišče zagozdi kamion. Kot nalašč. Medtem ko čakamo in šoferji iščejo rešitev, se do ušes nasmejani Aleš vrne z bližnjega griča, kjer je ujel signal na svojem telefonu: "Roglič je na olimpijadi zlat!" Če je tako, potem se boj nadaljuje tudi tukaj. Lopate, nasipavanje, obvozi čez travnik. V temi prispeva v avtobazo in padeva na ležišče. Naslednji dan se povzpneva do tabora 1, ki ga prekrstiva v podaljšano bazo, saj se niže ne bova več vračala. Bilo bi predaleč in vsako sestopanje na 3800 metrov bi bilo nepotrebno, računajoč, da se lahko dovolj regenerirava tudi na 4400 metrov. Čeprav predvidene dostopne čase skoraj razpolavljava, sem previdno zadržan – vrh je oddaljen še skoraj dvanajst kilometrov in nekaj manj kot tri tisoč višinskih metrov. Sledi enodnevna aklimatizacija z vzponom na vrh Yukhin, 5130 m, nad bazo. Aleš gre kar v *teniskah* in kratkih rokavih. Še mene v dobrovoljnosti skoraj prepriča, da je to pač "ena taka Šmarna gora". Za *psiho* vsekakor dobrodošlo. Sledi aklimatizacija do tabora 2, 5400 m, in 3, 6100 m, kjer pa hrib pokaže, zakaj se na njem pripravljajo himalajci. Zrak je vedno redkejši, skalno sivino zamenja bleščeča belina, mraz ne popusti in veter ne pojenja. Noč je glasna in ponoči ugotoviva, da težko dihava tudi zato, ker je šotor skoraj popolnoma zasut z napihanim snegom. Med odkopavanjem šotora se prikrade misel, da bi lahko dopust preživel tudi na plaži v Piranu. V nadaljevanju noči kar naprej otesava šotorsko platno in jo že navsezgodaj ucvreva v dolino. Regeneracija na 4400 metrov je še uspešnejša, ko nama kuharica postreže s pravo pico. Ker so gostitelji v našem majhnem baznem taboru muslimani, nazdravljava s kokakolo. Sploh se z njimi dobro razumeva. Pogovarjamo se o marsičem. Ko me vidijo, da molim rožni venec, steče tudi beseda o duhovnosti. Vsak od najinih muslimanskih prijateljev je molivec, to je pri njih samoumevno. Sprašujem se, zakaj ni tako tudi pri nas kristjanih. Vsekakor so bile letos, za razliko od leta 2016, vremenske molitve uslišane. To potrdi tudi Alešev brat Nejc, ki dan za dnem zvesto pošilja SMS-e z detajlno vremensko napovedjo na Alešev satelitski sprejemnik (Garmin inReach Mini). Dobro dene, ko reče, da bi lahko bil 8. ali 9. avgust dan za vrh. Ne bo brez oblaka, ampak veter bo znosen. Kljub temu vztrajam pri postavljanju tabora 4, 6400 m. Še predobro se spomnim šestkilometerskega grebena med taborom 3 in vrhom z višinsko razliko več kot tisoč metrov. Morava si skrajšati naskok na vrh! Tudi Irena Mrak z ekipo je pred štirinajstimi dnevi ravnala podobno in se jim je obrestovalo. Vreme tudi nama dopušča to možnost. Če piha, je postavljanje šotora na grebenu praktično nemogoče. Poleg tega se mi ob nošenju nahrbtnika pojavi še zdravstvena težava, ki je res nisem pričakoval. Aleš se javi, da vzame kilogram ali dva iz mojega nahrbtnika. Ne protestiram, le hvaležno priklimam. Greva in bova videla, kako bo.

Ob prvem poskusu na Pik Lenin leta 2016 je Stanetov oče, prof. Stanko Lodrant s Prevalj z lesorezom ovekovečil naše napore.
Foto Stanko Lodrant

Nejčeva vremenska napoved se uresničuje le počasi: vedno bolj jasno je, mraz pritiska, a še vedno piha. Tri dni potrebujeva od *enke* do tabora 4. Dalo bi se hitreje, ampak varčujeva z močmi. Pozna se aklimatizacija, pozna se regeneracija. Nosim le najnujnejše. Dobro napredujeva, zdravstvene težave so znosne in na trenutke postajam hvaležen, da sem tukaj.

V taboru 4 se Aleš takoj loti priprave čaja. Njegov *reaktor* porabi zelo malo plina, ker ga je predelal tako, da lahko kuha v visečem položaju.³ Izkušnja iz strmih sten. Družbo nama dela Rus Maks. Dobro je, da je tukaj, že večkrat je bil na gori v preteklih letih. Na izpostavljenem grebenu smo, zameti pripovedujejo o pogostem vetru, a danes ga ni, tudi jutri bo znosn. Vidimo Pik Korženevska, 7105 m, pa Pik Ismoil Somoni (prej imenovan Pik Komunizma, 7495 m), na vzhodnem obzorju je kulisa Tien Šana, za njim slutimo Karakorum. Noč je brez spanca, pozna se višina. Tišino prekinjata suh kašelj ter pogosto praznjenje mehurja.

Ob petih je tema še trda, a za nami je že vsaj ura hoda. Blizu zloglasnega "noža" smo.⁴ Aleš gazi napihan sneg. Ponekod se krepko udara. Pod nožem se brez pomislekov vpnem v fiksno vrv in izplezam štirideset metrov više. Brez nahrbtnika gre hitro. Ko že misliva, da je vrh pred nama, mineta vsaj še dve uri enoličnega in lahnega vzpenjanja ter vijuganja, vse se dogaja nad sedem tisoč metrov nadmorske višine. Menda je bilo na kopastem vrhu težko določiti absolutno najvišjo točko. Končno se v jutranjem soncu zasveti pravoslavni križ, ki stoji tam šele štirinajst dni. Pod njim je Marijin kipec in seveda znamenita Leninaova glava. Križ objamem, Marije se hvaležno dotaknem, Lenina pa malo pobožam po pleši. Ura je devet zjutraj. Pod minus dvajset stopinj je, a veter ne preseže dvajset kilometrov na uro. Razgledi so enkratni, zahvalim se, da je tako. Vem, da bi v takih razmerah na vrhu stala tudi Andrej in Stane.

Kljub puhasti obleki začutim mraz in ne čudim se, da je samo tri tedne pred tem na Pik Leninu hudo omrznil slovenski alpinist. Na sestopu z vrha jih je ujel vihar in jih nekaj dni zadrževal v višinskem taboru. Ko so do njih prispeli reševalci, je bilo že jasno, da mu vseh prstov na rokah ne bomo mogli rešiti.

Sestop spet požene kri po žilah. Z vsakim metrom gre hitreje. Srečujeva posameznike, ki se borijo na poti navzgor. Pozni so, jim bo uspelo? Skleneva, da danes sestopiva do *trojke* in tam presodiva utrujenost. A tam sva kot bi mignil in isti načrt ponoviva v *dvójki*. Spet ugotoviva, da je *enka* danes realna možnost, zato nadaljujeva sestop. Ob šestnajsti uri sediva pri poznem kosilu in naročiva še pico.

Sledijo dnevi za branje knjig, urejanje misli in pogovore s prijatelji v bazi. Znova in znova ugotovim, da smo ljudje res bratje in sestre. Slovo od muslimanskih

Z Alešem Česnom na vrhu Pik Lenina, 7134 m (v ozadju desno Pik Ismoil Somoni, 7495 m, in Pik Korženevska, 7105 m) Foto Max Cherkasov

prijatelj ni lahko. Konji odnesejo tovor, midva pa sva v treh urah v avtobazi, kjer nama bazni gospodar John postreže z rdečo torto, menda jo poleg jeklenega stiska roke dobi vsak *summiter*.⁵ Od naju jo dobi tudi Danec, s katerim sediva pri mizi. Gora ga je zavrnila, zbolel je, a morda bo spet poskusil.

Še isti večer sva v hotelu v Oshu ter dan za tem v Biškeku. Dva tedna sva bila na gori, čez manj kot tri tedne bova spet na Brniku. Hvaležen sem Alešu, ki je poleg dela na gori urejal zavarovanja, letalske vozovnice in še marsikaj, ko sem bil jaz z glavo še pri svojih bolnikih. Drugače se tak urnik ne bi izšel.

Tokrat se je izšlo z vrhom, morda se spet kdaj ne bo. Nič hudega. Doživljam, kako veliko mi je podarjenega, in hkrati čutim potrebo, da tudi sam pomagam drugim na takšen ali drugačen način. Morda se motim, a alpinizem vedno bolj dojemam kot priložnost, da vsakršna dogajanja na vzponih – tako uspešna kot tudi neuspešna – vtkem v vsakdan, v medsebojne odnose. Je morda to tisti pravi smisel, zaradi katerega me še vedno vleče v gore? ●

Osamljen šotor tabora 4 na 6400 m, od koder se sluti pot po grebenu proti vrhu. Foto Jurij Gorjanc

³ Reaktor – tip višinskega plinskega kuhalnika.

⁴ Strm odsek v normalni smeri (zahodni greben) na Pik Leninu na višini 6800 m.

⁵ Posameznik, ki je stal na vrhu.

Nezabeleženi polet

Uč sreče kot pameti

Čeprav smo že nekaj let športno plezali, še kar nismo *skapirali*, da sta julij in avgust na Primorskem izjemno vroča. Mi se sicer nismo pustili motiti. Z Gašperjem *aka*² Gapijem sva se v zadnjih letih zelo zblížala. Pridružila se nama je še njegova dobra prijateljica Anja, s katero sta pozneje "prišla skupaj" in sta tudi še danes srečno zaljubljena. Vsi trije pa smo bili veliki navdušenci nad *frikanjem* in smo nemalo dni preživeli skupaj v naših slovenskih plezališčih.

Plezalni sektor Tri votline v Vipavi, kjer se je zgodil padec.

Foto Vladimir Habjan

Vročini primerno sva z Gapijem v sektorju Tri votline v Vipavi *fleširala* brez majice, v jpankah in s sončnimi očali. Anja pa naju je bolj spodobno napravljena zraven grela s svojimi neskončnimi nasmeški. S plezarijo smo začeli v sektorju od desne proti levi. Na desni strani plezališča je nižja, platasta stena z veliko prostora in klopami pod njo. Na tej stenci sem nekaj let pozneje opravljal izpit vrvene tehnike za alpinista.

Do večera smo se v sproščenem tempu premaknili po smereh vse bolj proti levi, kjer pa se teren spremeni. Police pod steno postanejo ožje, bolj izpostavljene in potrebnega je nekaj poplezavanja za prehajanje med njimi. Približno dvajset metrov pod policami, pod strmimi platami in zaraščeno steno je gozd.

Na skrajni levi strani celotnega sektorja se prikaže skalna struktura, po kateri ima cel sektor ime – jame oz. vdolbine v steni ter okno, ki ločuje skrajni levi del sektorja od osrednjega. V tem delu pa imajo smeri drugačen značaj. So daljše, bolj "hribovske".

Z Gapijem sva v tem obdobju zaključevala najino tečajniško dobo v alpinistični šoli AO Rašica, generacija 2016/2017. Nalezla sva se tudi navdušenja nad alpinizmom, zato so nama manj frikovske in bolj hribovske smeri še toliko bolj dišale. In smo se je lotili. Smeri z izpostavljenim vstopom ob stebri ob oknu. 25 metrov dolge štirice in petice, v katerih imaš pri prvem svedrovcu že kakih 25 metrov *lufta* pod sabo.

¹ Napisano za zbornik Gorske reševalne zveze Slovenije ob 110-letnici organizirane-ga gorskega reševanja v Sloveniji, ki bo izšel v letu 2022.

² Also Known As.

Spomnim se, da je bila ura okrog sedmih zvečer. Sonce se je že precej spustilo in vročina je začela povenjati, lažje se je dihala. Tudi svetloba je bila že malo drugačna, temnejše rumene in oranžne, in tudi rdeča barva se je pojavila. Na svetlobo sem bil pozoren, ker sem imel tisti dan s sabo svoj fotoaparater DSLR in sem ves dan klikal.

Od ostrega, vipavskega apnenca nas je koža na dlaneh že pekla in na obzorju je bilo pivo v dolini. Z Anjo sva splezala dolgo štirico na levi strani stebra. "Ajde, dajmo še tisto dolgo smer na drugi strani stebra, pa smo *gut* za danes," sem predlagal. Gapi je imel dovolj plezanja, zato je počakal pri ruzakih. Z Anjo pa sva se premaknila proti začetku najine nagledane smeri, da bi me ona varovala in da jaz potegnem naprej.

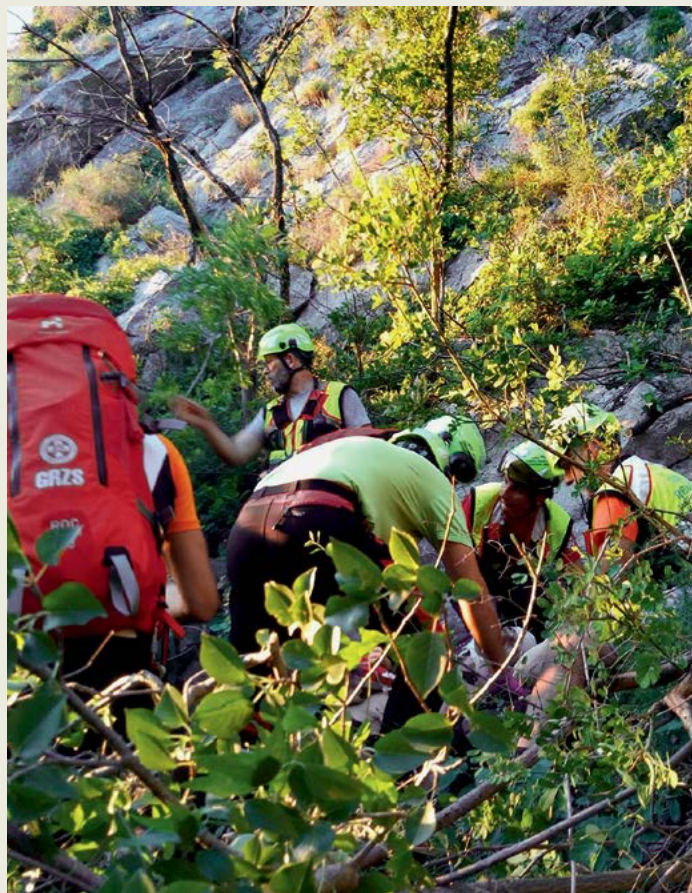
procesu? Odgovoril sem mu: "Moja glavna želja je, da se teh mojih 24 tečajnikov po 14 mesecih alpinistične šole zna varno gibati v šodrastem terenu v naših razbitih in krusljivih hribih".

Na moj odgovor Samu je brez dvoma vplival potek naslednjih desetih sekund po tem, ko sva prvega julija 2017 ob sedmih zvečer z Anjo zagledala prvi sveder v Smeri 80 (25 m, 4c).

V temnem prostoru sem. Začnem gledati okrog sebe, da bi ugotovil, kje sem in kaj se dogaja. Čeprav sem se začel zavedati, nimam občutka, kot da sem se ravno zbudil. Vidim, da sem na postelji, sem pokrit. Ko pogledam mimo postelje, vidim kopico naprav in cevi. Hitro mi postane jasno, da sem v neki zdravstveni

Naključni plezanci so izvedli prvo pomoč.
Arhiv Mihe Habjana

Posredovanje reševalne skupine Postojna
Arhiv Mihe Habjana

Letos (2021) zaključuje alpinistično šolo moja generacija tečajnikov. Proti koncu šole sem se pogovarjal s Samom – našim alpinistom, ki bo vodil naslednjo generacijo alpinistične šole. Vprašal me je, kaj sem si zadal kot cilj, ki ga želim doseči pri svojih tečajnikih. Ali to, da vzgojimo oz. najdemo naslednje izjemne plezalce v rangu SMAR-a ali gorskega vodništva? Ali sem se osredotočil na to, da skozi šolo spravim čim več ljudi, ki bodo vključeni in aktivni v *ferajnu*? Taki, ki bodo sodelovali na akcijah, izpitih, eventualno prišli do statusa alpinista in mogoče alpinističnega inštruktorja in bodo prispevali k pedagoškemu

ustanovi. Ko pogledam še za vso mašinerijo, vidim medicinske sestre v belih uniformah, kako hitijo sem in tja po hodniku. Vse skupaj je zmeda in deluje surrealno. Počutim se, kot da gledam film. Neki nivo oddaljenosti in odtujenosti se je pojavil in niti nisem bil pozoren na kakršno koli bolečino ali neudobje, ki sem ga občutil. Ne vem, koliko časa je minilo, potem ko sem se začel zavedati, preden so mojega očeta in Ireno spustili v sobo.

Čuden občutek je, ko ti nekdo razloži, kaj se ti je zgodilo, vse, kar pa ti veš, je, da si še pred nekaj minutami užival s prijatelji na sončku.

*Steber, ki se je odkrušil.
Foto Vladimir Habjan*

Pet ur je minilo od trenutka, ko sva z Anjo zagledala prvi sveder v najini smeri. Pri svoji neizkušenosti in brezglavosti sem pristopil k smeri s popolnoma napačne strani. Z Anjo sva iskala začetek smeri na zunanji strani stebra. Zunanja stran stebra pa ni del plezališča, skala ni očiščena rastlin in krusljivih in naloženih blokov ter kamenja.

Pozneje sem izvedel od Anje (ki je bila dva metra za mano) in ostalih v plezališču, kako se je moja nesreča odvila. V neprimerni opremi, s tečajniško neizkušenostjo in nezasluženo samozavestjo sem se z obema rokama obesil na blok v steni, ki se je odlomil. Anja je opisala, da sem refleksivno porinil blok skale pod sebe. Tako, da nisva letela v poden drug ob drugem, ampak je priletel blok v tla pred mano. Hkrati pa sem se obrnil za 180 stopinj, tako da sem bil obrnjen s hrbtom proti steni in sem gledal, kako in kam letim. Prvih sedem metrov sem "drsel" po strmi, ampak ne navpični polici. Očividci iz sosednjih sektorjev so komentirali, da je bilo videti, kot da bi surfal po skali. Po sedmih metrih strme police pa je bilo kakih 15 metrov popolnoma vertikalne stene. V tem trenutku sem vsem izginil iz vidnega polja. Gapi je rekel, da me v hipu ni bilo več.

Podob, čustev in svojega razmišljanja ne morem opisati, ker se dogodka ne spomnim. Iz mojih poškodb pa je bilo razvidno, da sem pred trkom dvignil noge, tako da sem priletel na stegno in na rit. Glavnino sile padca so tako prevzele največje in najmočnejše mišice in kosti v mojem telesu (stegenske mišice in stegenica). Ob udarcu v tla sem se od tal odbil ter se še nekaj metrov kotalil po strmem gozdu, preden sem se ustavil. Ne vem, na kateri točki med padanjem ali kotaljenjem sem se udaril še v glavo. Zaradi tega udarca in pretresa se mi nadaljnjih pet

ur kratkotrajni spomin ni zapisoval v dolgotrajnega. Med celotnim reševanjem nisem izgubil zavesti, sem pa vsake dve minuti ponovil naslednji dialog: "Ej, a sem imel čelado?"

"Ne, nisi imel".

"Fak, fotr me bo ubil".

Dve uri pozneje, po več komunikacijskih in koordinacijskih težavah in po zahtevni akciji GRS, ki je terjala kar številčno moštvo, naju je z reševalcem letalcem vitel potegnil v helikopter in odleteli smo proti UKC-ju. Iz helikopterja imam utrinek spomina, zamegljen kot v kakšni sanjski sekvenci iz kakega filma, kjer me je zdravnik pregledoval in se obrnil k reševalcu za seboj in rekel: "Zelo nizek pritisk, sum na notranje krvavitve."

V sobici z vso zdravstveno opremo, mimo katere so tekale medicinske sestre in zdravniki, mi je oče razložil, da sem na reanimaciji. Povedal mi je, kako ga je Gapi klical in mu povedal, da sem imel nesrečo. Kako je že vedel, čim je videl Gapijev klic, da se je nekaj zgodilo, in kako se je že obuval, še preden se je sploh oglasil na telefon.

Kako težko mu je bilo, ko je moral dve uri čakati v čakalnici in mu nihče ni znal povedati, v kakšnem stanju sem ..., če bom sploh preživel. Težko si predstavljam, kakšne občutke je imel, ko me je končno lahko videl.

Povedal mi je, da moram iti še na rentgen, CT in ultrazvok. Še vedno je bil sum na notranje krvavitve. Pritisk sem imel zelo nizek, izgubil sem veliko krvi. Ko sem prišel malo k sebi, sem pregledal svoje telo. Pas in hlače so mi razrezali, glavo sem imel povito ter v rokah in stopalih tri kanale. Potem pa je začelo telesu zmanjkovati adrenalina in vseh drugih sub-

stanc, ki jih *napumpa* v sistem v taki situaciji. Naslednjih nekaj ur sem alterniral med energično eforijo (kot da bi bil malo pijan) in popolno izčrpanostjo in spanjem. V tem času se nam je vsem odkotalil kamen s srca, ko so CT, rentgen in ultrazvok pokazali, da nimam notranjih poškodb in krvavitev. Tudi glava, vrat in hrbtenica so bili nepoškodovani. Je pa bila sila udarca tako močna in mi stegensko mišico in desno ritnico tako poškodovala, da mi je v tkivo steklo več kot dva litra krvi. Zato sem imel tako nizek pritisk in sem potreboval celi dve transfuziji.

Po eni uri šivanja (celo desno stran telesa sem imel popraskano, natrgano, *nacufano* in še vse drugo) sem bil na poti na intenzivno, kjer sem preživel naslednje tri dni. Minute, ko so protibolečinske tablete popustile, so bile grozovite. Na srečo jih ni bilo veliko.

En teden pozneje so me odpustili s travmatološke. V tem tednu sem *zborbal*, da sem lahko spet hodil, ter po nekaj dneh, da sem lahko hodil brez pripo-

Dvig v helikopter
Arhiv Mihe Habjana

močkov. Preklop na normalno lulanje po katetru je bil tudi vse prej kot prijeten.

Pred nesrečo sem za celoten oddelek na firmi ob petkih naročil burgerje za malico. Ko so sodelavci izvedeli, da so me odpustili na petek, je šef zbobnal ekipo in so me peljali na burger.

Pred tem me je oče peljal k frizerju, da so me (malo šokirane) punce zabrile. Po šivanju na glavi sem imel namreč veliko luknjo v sredi nad čelom, kjer so bili šivi. Vse okoli pa so štrleli dolgi lasje.

Preostanek julija sem bil na bolniški. Od poškodb se je izkazalo, da sem imel eno počeno koščico v stopalu, počeno piščal in napokano križnico. Napokana križnica je bila neskončen vir zabave za vse moje prijatelje in sodelavce, saj naslednjih nekaj mesecev nisem mogel normalno sedeti in sem s sabo nosil otroški, napihljiv šlaufek, ki sem si ga vsakič nastavil pod zadnjico.

V tem mesecu sem se dobil z ostalimi, ki so tistega dne plezali v sosednjih sektorjih in so bili priča moji nesreči. Zahvalil sem se jim za vso pomoč, klicanje in koordiniranje reševalcev in za vse zgodbe, komentarje, slike in filmčke, ki so mi jih predali o tem prvem juliju.

Z očetom in Ireno smo se zapeljali še v Ajdovščino do sedeža GRS v Ajdovščini, kjer smo se dobili z njihovim načelnikom in koordinatorjem moje reševalne akcije. Ob pivu sem slišal še o dogodku iz njihove perspektive in sem se jim zahvalil za njihovo trdo in zahtevno delo, da so mi rešili življenje.

Po enem mesecu bolniške sva se z očetom vrnila v Vipavo, v sektor Tri votline in sem splezal Smer 80. Smer, ki me je "vrgla" dol.

Od takrat sva šla na prvi julij z očetom ponovit Smer 80, ali splezat kaj v hribe, ali pa si natočila kozarec dobrega viskija v spomin na mojo nesrečo.

Eno leto po nesreči sem imel kontrolo na polikliniki. Sestra je listala po moji kartoteki in me vmes vprašala, ali imam še kakšne posledice, kakšne težave. Omenil sem ji, da težko sedim. Da me boli rit, ko sem na trdi podlagi. Pogledala me je še enkrat in nato ponovno prelistala kartoteko, kjer je bila opisana moja nesreča.

Ko je vse prebrala, je komentirala: "Po taki nesreči, kot ste jo imeli ..., če je edina posledica po enem letu to, da vas pri sedenju boli zadnjica ..., naj vam bo to v opomin, da ne delate več takih neumnosti."

Štiri leta po nesreči so mi ostale še brazgotine na roki, glavi in na stegnu. Križnica se je zacelila in na desni roki imam vtetovirano I-VII v opomin na to, kar sem preživel.

Istega dne, ko sem imel nesrečo, sta imela dva delavca nesreči, ki sta bili na žalost smrtni. Eden je padel 6 metrov, drugi pa 7. Jaz sem padel 26 metrov. Nesreča me ni odvrnila od alpinizma in od takrat sem opravil veliko lepih vzponov v naših in tujih hribih in upam, da jih bom opravil še veliko več.

Hvaležen sem vsem, ki so bili zraven, vsem reševalcem in predvsem sem hvaležen, da sem še živ. ●

Triglav: kjer tišina šepeta¹

Če bi prof. France Avčin, pisec planinske literature, alpinist generacije prvega povojnega obdobja in vsestranska osebnost nasploh, dandanes imel možnost stopiti v "skrita svetišča, kjer tišina šepeta", bi se mu milo storilo. Tako je namreč naslovil in opisoval svoja srečanja z Julijskimi Alpami (in gorami nasploh) v svoji knjigi zbranih planinskih spisov, ki je izšla leta 1964. Knjigo je možno dobiti v kakšnem antikvariatu, priporočljivo in zanosno pisanje. In neverjeten uvid po prebranem: kako neskončno so se stvari spremenile v šestdesetih letih silnega tehnološkega napredka od tedaj dalje. Tudi o duhovnem in kulturnem napredku bo mogoče kaj povedati.

Kaj bi zašepetalo prof. Avčinu v osrčju Julijskih Alp danes? Namesto Beethovnovе komaj slišne uverture bi v njegova ušesa butnili uvodni zvoki filma *Platoon (Vod smrti)*.² Grozeče brnenje elis helikopterjev se namreč začne že zjutraj (v filmu se sicer nadaljuje s pulzirajočim basom skupine Pink Floyd, ki dodatno poskrbi za grozeče ozračje). Redna oskrba visokogorskih koč pod Triglavom. Daleč so časi lokalnih nosačev s konji. Prešteviline množice romajočih na simbol je treba nahraniti in napojiti. Čez dan se helikoptersko brnenje nadaljuje z reševalnimi akcijami; tam en omagani planinec, pa drugi z zvinom gležnja, in težje poškodovan plezalec ... o prepeljanih veljakah pa samo šepetaje. Morda bi bila prva misel osuplega partizana Franceta: "Vojna, spet!" Ne, ne, samo oskrbna flota za ves doživljajski park, pardon, narodni park. Edini narodni park v državi Sloveniji. Sleherniki seveda ne prihajajo v park s helikopterjem, temveč ga oblegajo, kako ljubek izraz, z jeklenimi konjički. Jekleni konjički so nič drugega kot tisoče osebnih avtomobilov s pogonom na fosilna goriva, ki drvijo v sveže jutro, še pred zoro in čim dlje gre. Pomembna ni pot, pomemben je cilj! (Pa tako radi citiramo že ponarodelo misel drugega velikana planinskega leposlovja Nejca Zaplotnika, katera pa trdi sicer ravno nasprotno.) Tisoče avtov na lep poletni sončni dan, njihov hrup odmeva med ostenji alpskih dolin. Nujno zlo? Morda. O problematiki in možnih alternativah avtomobilskega prometa v naših gorah na drugem mestu. Tukaj bomo nadaljevali s hrupom. Po zdravi pameti bi hkrati že končali. Avtomobil je namreč ugasnjen, kaj torej lahko še sledi? Za nadaljevanje (beri: drugi stavek simfoniji hrupa) glasba iz avtomobilskega predvajalnika glasbe. Avdio naprave so danes v avtomobilih tako dovršene, da bi jih že dolgo pokojni profesor elektrotehnike Avčin

zagotovo z zanimanjem občudoval. Kako pa bi obracunal z neotesanci, ki gorsko naravo in njene obiskovalce posiljujejo ali s frenetičnimi frazami diatonične harmonike ali pa z udarjajočimi sintetičnimi afrobeat basi, ki tresejo avtomobilska vrata in ušesne opne, si ne predstavljam. Le klasike, profesor Avčin, te pa na visokogorskih parkiriščih v srčici parka še nisem uspel slišati. Schumann in Chopin sta iz te konkurence pobegnila. Tudi jazza, ki ste mu bili, profesor, gorki v svojih spisih, ni slišati. To, kar ste vi pred pol stoletja označili za plehko glasbo, bi bilo v današnji konkurenci vrhunska omika duha.

O okusih se ne razpravlja, kdo poreče. Prav, pustimo glasbeno onesnaževanje pri miru. Tehniko na stran in ostane le človek; človek, zreduciran sam nase. Pardon, prej je še mobilni telefon, ta podaljšek človekovega telesa. Vanj je, kot da obvezno, vpiti na primer: "*Zdaj smo parkirali, ful je lep vreme, zdaj štartamo, pol verjetni ni signala, ob sedmih bom doma ...*" in podobne pomembnosti. Mobilni operaterji, zbudite se in uredite, očitno je slišnost telefona v gorah slabša kot v mestu!

Zdaj pa končno k Človeku. Sodobnemu človeku 21. stoletja tišina ne šepeta. Gre v Triglavski narodni park in ne sliši ne laježa srnjaka, ne ščebetanja ptic, ne skovika ujede in ne gamsovega žvižga. Lahko bi slišal, če bi utihnil in prisluhnil. Upam si trditi še več: sodobni človek tišine niti ne prenese. Če ni zunanjih virov hrupa, tedaj ga povzroča on sam. S svojo družbo se pogovarja bistveno glasneje, kot to počne v hrupu mesta. Naravnost povedano: vpije. Zakaj je tako, pravzaprav ne vem. Ali gre res za nadomeščanje v naravi izostalnih decibelov, morda za vzhičenost v naravnem okolju (ki se sicer izkazuje zelo nenavadno) ali pa le za motiviranje sebe in drugih. V slednjem oziru sem sam opazil tudi nenavadno prakso, ki mi do zdaj ni bila poznana z gora, temveč bolj s kakšne moštvene dvoranske tekme: skupina mladih se pred zaključnim vzponom na Triglav postavi v krog, vanj

¹ *Kjer tišina šepeta*. France Avčin, 1964.

² *Platoon*. Oliver Stone, 1986.

iztegnejo roke, ki se sklenejo in se motivirajo s huronskim: "OoooOOOOOPPPPAaaa!" Kjer tišina šepeta (tega niso dodali, zapišem izključno zaradi rime). Nedvomno legendarni Mlakarjev¹ planinski vriskač (*Homo alpinus ululans*) dobiva sčasoma nove in nove podvrste. Skrajni čas je, da bi jih zoologija ustrezno sistematizirala. Sicer pa se z osnovno Mlakarjevo označbo planinskega vriskača ni mogoče bolj strinjati: "... če leze čez pečine in skalovje, si dela z vpitjem pogum. To opazuješ lahko zlasti na Kredarici. V vročih mesecih leze po Malem in velikem Triglavu vse polno vriskačev, ki se derejo na vse pretege, da se sliši ure in ure daleč. To kričanje jih dela odurne in neprijetne ..." Natančen opis, kajne? Toplo priporočam branje celotnega spisa, ki ga je avtor duhovito naslovil *Iz morfologije in biologije planincev*. Bogoslovec Mlakar, rojen leta 1874 v Železnikih, je oblezel zavirljiv del evropskih Alp in bil pronicljiv opazovalec in kronist. Težavo planinskega vriskača, ki je očitno slovenski endemit, je zaznal dolgo nazaj. Od takrat je ta podvrsta (sev, bi se reklo moderno) *Homo alpinusa* očitno prevladala nad drugimi. Tako kot kaplja črnila onesnaži bistri čeber studenčnice in tako kot en kadilec med nekadilci zakadi celoten prostor. Evolucija je slepa, kruta in močnejša od kulture, pridig in načel. Za veliki zaključek (crescendo, finale) te male razprave o hrupu pa folklorna posebnost, ki izhaja, domnevam, iz časov, ko je bilo obiskovanje gora na-

menjeno delovnemu človeku, da si okreпча telo in duha za delovne skupne zmage, pravzaprav še več, da po zmagovitem vzponu na nacionalni simbol izživi pravo dionizično katarzo z nebrzdanim pijančevanjem in spremljajočim prepevanjem, ki z vsako uro in novo dozo zaužitega alkohola prehaja v neartikulirano kruljenje in se izčrpano konča šele v zgodnjih jutranjih urah. Na tem mestu je nujno potrebno razkritje. Ta in vse nadaljnje trditve na temo kaljenja nočnega miru v planinskih kočah so iz druge roke. Sam se zaradi slabih izkušenj poskusa spanja v slovenskih planinskih kočah tem na daleč ogibam. Dovolj mi je prebrati kakšen spletni zapis ali slišati obupno osebno izkušnjo znanca. Navedba iz hišnega reda planinskih koč, ki pravi Od 22. do 5. ure mora v koči vladati popoln mir, v marsikateri postojanki zveni kot slaba šala. Čast dobro poznanim izjemam, od Češke kočice z legendarnim Karničarjem starejšim dalje. Želim verjeti, da je tovrstnih izjem vedno več. Kaj pa se dogaja v kateri od najbolj obiskanih in prenapoljenih kočah pod očakom, bi bilo zanimivo izvedeti. Nemoč oskrbnikov, da bi preprečili to divjanje ali le lov za dodatnim nečednim zaslužkom od prodanega helikoptersko dostavljenega alkohola, ki tepta lastna pravila PZS, predvsem pa nenapisana večna pravila gorskega sveta? Kjer tišina šepeta. ○

Kaj bi zašepetalo prof. Avčnu v osrčju Julijskih Alp danes? Namesto Beethovnovе komaj slišne uverture bi v njegova ušesa butnili uvodni zvoki filma *Platoon* in še marsikaj drugega ...
Karikatura
Lorella Fermo

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

¹ Iz mojega nahrbtnika. Janko Mlakar, 1968.

Sekcija Zlatorog
na Zelenici
Arhiv Uroša Kuzmana

Otroke v gorah spremljamo, ne vodimo

Priložnosti družinskega gornišтва

Planinstvo je ena tistih dejavnosti, pri katerih se krog življenja sklene. Kot otrok svoje prve korake v gorskem svetu narediš v družbi staršev. Nato začneš trmariti, postaneš samostojen in se na poti podajaš sam. Nazadnje dobiš svoje otroke. Takrat spet hodiš v krogu družine. Le da si zdaj ti tisti tečni oče, ki ostale vleče s seboj ...

"Vse se vrača, vse se plača!" To je misel, ki mi pogosto šine v glavo, ko me sinova v soboto zjutraj obkladata z enakimi očitki, kot sem jaz svoje starše, ko so me vlekli iz postelje. Priznam, ni vedno lahko! Vseeno pa me vsakič znova hrabri dejstvo, da v tem primeru velja tudi: "Kar se plača, se tudi spleča!" In se res! Družinsko gornišтво je z leti postalo del našega vsakdana in z doživetji napolnjuje naš skupni čas. Zato bom v tem članku zanj poskušal navdušiti tudi vas in vam dal nekaj nasvetov, ki naj bi zmanjšali vaše "trpljenje" pri uvajanju vanj. Vendar opozarjam! Ti nikakor niso absolutno pravilni, zato si vzemite k srcu le tiste, ki so vam všeč, ostale pa brez slabe vesti zavržite. Ker, saj veste, kaj pravijo: "Vzgojnih nasvetov človek ne potrebuje, razen ko jih!"

Kako se lotiti družinskega gornišтва?

V slovenskih gorah, tudi v visokogorju, pogosto srečamo starše z zelo majhnimi otroki, morda celo dojenčki. Izraz na otroških obrazih je različen. Pri enih lahko razbereš željo po izzivu, pri drugih ane-

mičnost. Spet tretji starše komaj dohajajo ali se jim celo upirajo. Verjemite, oboje sem občutil tudi na svoji koži. Najtežje je voditi svoje otroke! Kakor koli, ne bom sodil, ali je to početje pravilno ali ne, dejal pa bom, da je za kontinuiteto planinskega udejstvovanja pomembna postopnost.

Vodnik ali ne, z vlogo staršev pride tudi vloga pedagoga, ki naj bi znal ljubezen do gora prenesti na svoje bližnje, čeprav izkušenj s tega področja nima. To ni vedno lahko! Katere cilje izbrati? Kam se podati? Čigavim potrebam pri tem slediti? Naj bo v ospredju motiv staršev ali otroka? Je prav, da otroka vlečem s seboj na vrhove, ki bi jih v resnici rad osvojil jaz? Vsa ta vprašanja seveda nimajo enoznačnega odgovora. Obstaja pa cela vrsta priporočil, ki jih najbolje zaobjame fraza: "Otrok v gore ne vodimo, otroke v gorah spremljamo!"

Vzemimo si nekaj trenutkov in na kratko razložimo njen pomen. Za razliko od odraslih otroci v hoji ne čutijo pretiranega užitka. Gibanje navkreber je zanje dolgočasno in mukotrpno. Posledično jih

veliko bolj kot notranja motivacija v gore privabijo zunanji spremljevalci izleta – prijatelji, družabne aktivnosti, doživetja. Pred dobrim desetletjem sem sodeloval pri prenovi programov Mladi planinec in Ciciban planinec. Vodilna ideja prenove je tedaj bila, naj planinski izlet ne bo le gibanje od izhodišča do cilja, temveč pedagoški proces, katerega učilnica je narava, temeljni cilj pa – vsaj v primeru mladih planincev – usposabljanje za samostojno varnejše gibanje v gorah. Planinski izlet naj se torej ne začne ob prihodu na izhodišče, temveč že s predpripravo. Če otrokom že prej predstavimo znamenitosti ob poti, jih navdušimo nad posebnostmi okolja, v katerega se podajamo, in jih vključimo v pripravo izleta, bodo hojo morda sprejeli kot nujno zlo, ki pa jih vodi do lepih doživetij. Morda bodo v izletu našli izziv in ga želeli sooblikovati.

Nadalje je ključna tudi izbira cilja. Priznam, osebno nisem v najboljši telesni kondiciji, vendar prav zaradi tega zelo dobro razumem, kako zelo mučna je lahko aktivnost, katere intenzivnost je prezahtevna. Že pri odraslem človeku občutena nemoč skoraj vedno vodi v opustitev dejavnosti, pri otroku je to še izraziteje. Seveda to ne pomeni, da starši ne smejo tu in tam izbrati kakšnega cilja zase in se poživigati na otroško negotovanje, vendar je prav, da se ob tem zavedajo, da tak izlet najverjetneje ni naložba za otrokovo prihodnje udejstvovanje v planinstvu. Gre namreč za aktivnost, ki temelji na vztrajnosti, te pa nikoli ne vzljubimo čez noč.

Kam torej zahajati? Za začetek zagotovo v sredogorje. Iz praktično vsakega slovenskega naselja je mogoče oditi na kakšen grič ali hrib. Nobene potrebe torej ni, da so začetki povezani z dolgo vožnjo. Osebno se celo držim mota: "Družina naj na poti preživi vsaj dvakrat več časa kot v avtu." Kljub tej omejitvi nam novih ciljev še ni zmanjkalo, nekoliko daljše izlete pa po navadi povežemo s spanjem v kateri izmed družinam prijaznih planinskih koč.

Nazadnje ne pozabite tudi na sklepni del procesa – podoživljanje. Ta je najpogosteje zanemarjen. Učiti bi se morali od vzgojiteljic v vrtcih in učiteljev v šolah, ki po ogledu predstave ali obisku gozda vse videno nadgradijo še v obliki ustvarjalnih delavnic ali literarnih prispevkov in ki doživeto izkoristijo za nadaljnje aktivnosti. Mnogi med njimi so tudi mentorji planinskih skupin in tako odličen naslov za nasvet o zanimivih aktivnostih na izletu. Vem, malo verjetno se zdi, da bi otroka navdušili za to, da bo v soboto popoldne po izletu narisal še risbico, vendar je mogoče ta element izleta izvajati tudi mehkeje. Lahko vam na primer pomaga urediti fotografije in jim dodati podpise. Lahko svoje vtise zbere v dnevnik Mladega planinca ali Cicibana planinca oziroma v koči kupi razglednico, ki jo doma izpolni in pošlje svojim starim staršem. Vse to vodi k močnejšemu doživetju izleta kot doživetja in povečuje možnost, da se bo tudi naslednjič z veseljem udeležil izleta.

Od planinskega do družinskega vodnika

Sem prostovoljec! Kot vodnik PZS in animator delujem že dve desetletji in lahko bi rekel, da je namenjanje prostega časa za dobrobit družbe stalni del mojega življenja. Vseeno priznam, da je zadnje čase prisotno v manjši meri kot nekoč. Zaradi službe in družine je vedno manj časa, ki mu lahko rečem "prosti". Če sem kot študent na planinskih taborih lahko prebil tudi polovico poletja, sem bil ob rojstvu svojega drugega otroka primoran vodniško dejavnost skorajda opustiti oziroma bolje, poenostaviti svoj moto: "Vodim le izlete, ki se jih lahko udeležijo tudi moji otroci."

Vem, sliši se precej klišejsko, a tovrstne misli verjetno obhajajo sleherne starše z majhnimi otroki. Na eni strani poplava krožkov in dodatnih dejavnosti, ki starše razbremenjujejo skrbi za svojega otroka, po drugi strani pa dejstvo, da vse manj časa preživljamo skupaj. Vse to me je vodilo v iskanje oblik prostovoljstva in planinske dejavnosti, ki bi jih lahko udeležil v okviru družine. Našel sem jo v družinski planinski sekciji in družinskih planinskih taborih. Koncept je preprost, gre za zaključene gorniške programe, katerih osnovna celica je družina. Vse dejavnosti iz-

hajajo iz družine, jo povezujejo in seveda prepletajo s preostalimi udeleženci. Gre torej za družinski čas, ki pa ga preživiš v družbi somišljenikov in z njihovimi družinami.

Kaj so prednosti tovrstnega obiska gora? Prva in najpomembnejša sta čas, ki ga družina preživi skupaj, in dejstvo, da domači fotelj zamenja obisk narave. Obojega je v mestnem svetu premalo, četudi ni vedno krivo pomanjkanje časa. Pogosto zmanjka volje in motivacije za pripravo, zaradi česar je vključitev v neko skupinsko dejavnost še toliko bolj dobrodošla. Nadalje so tu tudi sekundarni vzgibi. Otroci ob vrstniških veliko lažje prenašajo breme hoje, hkrati pa zaradi

*Družinska planinska pustolovščina na Pikinem festivalu
Arhiv Uroša Kuzmana*

prisotnosti staršev čutijo, da planinstvo ni neka vsiljena vrednota, ki jo starši želijo prenesti nanje. Po drugi strani ima družinsko gorništvu pozitivne vplive tudi na socialno življenje staršev. Četudi gre za družinski dopust, lahko večere preživiš v družbi ostalih staršev, čez dan pa si deležen tudi medsebojne starševske pomoči, ki vedno preseže okvire zgolj planinske dejavnosti. Skratka, to je aktivnost, ki lahko blagodejno vpliva tudi na družinsko in partnersko življenje.

V okviru planinskih društev Šoštanj in Velenje že dalj časa deluje družinska sekcija Zlatorog, ki obsega med deset in dvajset aktivnih družin. Naš stalni termin je vsaka prva nedelja v mesecu, priprava izletov pa rotira, tako da vsaka družina pride na vrsto vsaj enkrat letno. Dodatno si program popestrimo tudi s poletni-

V družbi je lažje
Arhiv Uroša
Kuzmana

mi tabori in zimovanji, za katera izbiramo družinam prijazne planinske postojanke. Za podobne programe sem slišal tudi v PD Litija, PD Domžale, PD Ljubljana - Matica, PD Fram, v Savinjskem meddruštvenem odboru planinskih društev, nekaj družinskih planinskih taborov pa poteka tudi pod okriljem Mladinske komisije. Skratka, kar nekaj priložnosti za vključitev v katero od primernih skupin že obstaja, čas epidemije in omejitve pri prevozih ter izvajanju gorniških dejavnosti pa so morda še dodaten razlog za nastanek novih. Če ste torej vodnik ali vodnica z mlajšimi otroki, vas spodbujam, da razmislite o ustanovitvi družinske planinske skupine v svojem društvu, če niste, pa v gore poskusite iti vsaj s svojimi sosedi, družinskimi prijatelji ali sorodniki. Morda bo izbrana družba zadosten motiv, da bodo vaši otroci z manj slabe volje zagrizli v hrib. Če ne, pa – saj veste, se v hribih srečamo čez dvajset let ... ko se otroci odselijo od doma. ●

Stari fotri

Oprema

V alpinističnem žargonu smo jim v osemdesetih rekli *stari fotri*. Seveda niso bili niti stari in po navadi tudi *fotri* ne. *Stari fotri* so bili izkušeni alpinisti in to je bilo častno ime zanje. Bili so mojstri improvizacije. V širše pa tudi ožje počli so za varovanje in napredovanje nameščali lesene kajle, ki so jih izdelali doma. Nobenega ušesa v skali niso spregledali. Vanje so nameščali *prusike*, tako so imenovali pomožne vrvice, ki so včasih že čisto izprane služile za varovanje prihodnje generacije.

"*Prusik* moraš vsakič zavrteti, preden ga vpiješ, da vidiš, če je na drugi strani še cel," me je podučil Janez.¹

Tisti kavelj, pritrjen na *lojtrco*, ki je služil temu, da ga zahakljaš v klin, so imenovali *fifi*. Potem ko si s pomočjo *lojtrce* preplezal detalj in si potegnili za tanko vrstico, pritrjeno na kavelj (*fifi*), je priden *fifi* skupaj z *lojtrco* prišel do tebe.

Plezali so z gojzarji. Odlični so bili tisti od Alpine, ki so bili malo mehkejši in so se na steni pod pritiskom ukrivili. Tako ukrivljeni so omogočali dobro plezanje na trenje. Rekli so jim *banane*.

Moderno opremo so kupovali v tujini, po navadi mimogrede v Chamonixu. Vsa oprema je takoj dobila svoje ime. Bajla in cepin sta bila *stroja*. Rekli so na primer: "Stroja sta dobro prijela v led."

Zatiči so bili *jebice*. Da si jih lažje dobil iz počli, je obstajal kovinski kavelj, ki so mu dali ime *jebowitzikač*. Glede *frendov* oziroma metuljev pa je bila pozneje itak cela polemika, kako jih poimenovati, da slovenski jezik ne bo oskrunjen.

Jebice, stroji, fifi, frendi ... stara alpinistična garda to primarno poimenovanje opreme še vedno uporablja. Je kot nekakšen identifikacijski kazalnik, ki sporoča tvoje alpinistično desetletje.

¹ Janez Marinčič.

Risba je bila objavljena
na naslovnici 2. številke
Alpinističnih razgledov
decembra 1979 z željo za
čim bolj varno leto 1980.
Risba Lidija Honzak in
Janez Marinčič

V osemdesetih sem risala zabavne ilustracije iz življenja alpinistov, velikokrat v tandemu z Janezom, ki je poskrbel za tehnično bolj dovršeno izvedbo. Ilustracije so bile objavljene na naslovnica *Alpinističnih razgledov*, kar nekaj pa jih je obtičalo v mapi, narisanih na prosto stran zavrženih listov moje diplomske naloge. Vsaka ilustracija ima svojo alpinistično zgodbo, ki me je navdihnila. Skupaj z ilustracijami vam razkrivam te zgodbe, ki jih posvečam *starim fotrom*, od katerih sem se veliko naučila.

Pozen nasvet

Priplezam do mojega zatiča, ki ga je Meta² namestila za varovanje, iz njega izpnem vponko in ga *porukam*, da bi ga lažje dobila iz počí. Z občutkom ga potisnem navzgor – in nič, sploh se ne premakne. Potem ga potisnem bolj na silo in potem še bolj. Potiskam ga malo bolj v levo in malo bolj v desno, pa spet navzgor. Potem se ozrem za pas in pogledam, če imam kakšen primeren kos kovine, da ga *ruknem* ven. Ne, nimam. Klinov že zdavnaj ne uporabljam več. Aha, kamen. Najdem enega, pa je preširok. Drugih ni, ker je stena preveč kompaktna. Poslovim se od zatiča in nadaljujem. Ko priplezam do varovališča, žalostno pripomnim:

"*Jebico* sem morala pustiti v steni, ni šla ven. Pa samo še dve sem imela in zdaj imam samo še eno."

"Ja, a nimaš *jeboiztikača*?" reče Meta začudeno.

"*Js brez jeboiztikača jebic nea vzemem sabo*," reče Mira³ v slovenskobistriškem narečju.

"*Men so jeboiztikač spizdl in zdej jebic ne uporabljam več*," razloži Meta.

Ja, hvala, dragi prijateljci, za ta sicer malo pozen nasvet.

Lagazuoi, Dolomiti, avgust 2018

Odveč kajla

Bigota⁴ srečamo na parkirišču. Pravkar je preplezal Diagonalko v Debelem Kuku. Splezal jo je na *frej*⁵ in je zelo zadovoljen sam s sabo. V vodničku namreč piše: "Ta smer je pomenila strah in trepet plezalcev zaradi zgodb o široki počí v tretjem raztežaju."

"*Ej, sm jo na frej zlezu. Tisto leseno kajlo sm razbou in jo dol fuknu, ker je bil spod' en grif*," reče Bigo, kot da je to samoumevno.

"*Joj, a tisto leseno kajlo si dol fuknu, ta je bla še od Ščetinina*,⁶ *k je prvenstveno zlezu Diagonalko*," reče Beš.⁷

Janez pojasni, da se je Ščetinin na tem mestu v počí ustavil in ker ni mogel namestiti varovanja, je vzel mero počí in potem doma izdelal primerno kajlo. Ko je prišel naslednjič, jo je zabil in splezal do vrha.

"Jaz sem jo vpela, pa še gor sem stopila, lahko bi se še usedla nanjo," sem pripomnila še sama.

"*Eh, ta kajla je bla brez veze, zdej se itak na frej leze*," je rekel Bigo, nič več tako zadovoljen in prepričan, da je naredil prav.

Smer je takrat, ko jo je zlezel Ščetinin s pomočjo legendarne kajle, dobila oceno 6 A1. Če jo preplezaš prosto, pa je ocena 6+.

Paklenica, maj 1983

² Meta Meh.

³ Mira Zorič.

⁴ Igor Jamnikar.

⁵ Prosto, brez uporabe varoval za napredovanje.

⁶ Peter Ščetinin.

⁷ Zoran Bešlin.

Viki Grošelj

Križ čez Nepal

Zaradi kar osmih vrhov, ki v tem predelu Himalaje segajo več kot 8000 metrov visoko, med njimi je tudi najvišji – Everest, je Nepal ena bolj prepoznavnih držav na svetu. V smeri vzhod–zahod meri približno devetsto kilometrov zračne črte, v smeri jug–sever pa v povprečju dvesto kilometrov. Leži na istem vzporedniku kot zgornji deli Afrike, a za nas Evropejce, nekaj tisoč kilometrov bolj proti vzhodu.

Leta 1975 mi je prvič uspelo priti v to čudežno deželo. Danes, po več kot petdesetih potovanjih tja, ostaja zame enako čudežna. Tu sem doživel največje uspehe svoje gorniške kariere, pa tudi največje tragedije. To me še dodatno močno povezuje z Nepalom, njegovo naravo in ljudmi. Leta 2011 sem si zamislil, da bi vse svoje odprave in potovanja, vse svoje poti po Nepal, povezal v smiselno celoto. Tako je nastal načrt prehoditi in preplezati to himalajsko deželo od juga do severa in od vzhoda do zahoda.

Najsevernejšo točko zamišljenega prečenja sem dosegel 10. oktobra leta 1975 na vrhu 8481 metrov visokega Makaluja, ki meji na Tibet oziroma Kitajsko. Najvzhodnejšo točko pa 1. maja 1991 na vrhu 8586 metrov visoke Kangčendzenge, ki meji na

Indijo. Med potjo od vzhoda proti zahodu se mi je uspelo povzpeti na osemtisočake Lotse, Everest, Čo Oju in Manaslu ter še na nekaj lepih nižjih vrhov. Na nadaljnjih poteh proti jugu in zahodu so mi tako ostajali manj zahtevni, a zato nič manj zanimivi predeli poti. Verjel sem, da bom to zamisel nekoč le izpeljal do konca.

Takrat ko sem ženi prvič omenil, da bom naredil križ čez Nepal, sem spoznal, da jo še lahko presenetim. Na njenem obrazu sem zaznal celo paletu čustev. Najprej presenečenje in osuplost, hip zatem veselje, da bom zdaj več doma, na koncu pa že skoraj žalost, zakaj se naenkrat odpovedujem Nepal, ki ga imam tako rad. Z leti se je tudi ona navezala na to očarljivo deželo pod Himalajo in na njene prebivalce. Hitel

Na sedlu Nara La,
4560 metrov
Foto Viki Grošelj

sem ji pojasnjevali, za kakšne vrste križ gre in paleta občutij na njenem obrazu je zamenjala resignirana sprjaznjenost, da se moj odnos do Nepala ni prav nič spremenil. V prihodnje bo morala zaradi tega križa računati še na kakšno mojo odsotnost več.

Leta 2017 sem dosegel najbolj južno točko mojega prečenja, obmejno mesto Jogbani na indijski meji, ki leži le 90 metrov nad morjem. S tem sem dokončal prečenje sever–jug. V smeri vzhod–zahod mi je ostalo še za tristo kilometrov zračne črte nezahtevnih, a privlačnih poti, ki sem jih razdelil v tri etape. Pravzaprav se mi ni nikamor mudilo, pa tudi želel sem si, da bi ta lepa zamisel trajala čim dlje. Aprila leta 2018 sem s prijatelji v šestnajstih dneh prehodil etapo od naselja Jumla do naselja Muna pod Daulagirijem. Oktobra in novembra leta 2019 pa v štirinajstih dneh še predzadnjo etapo od Jumle, mimo jezera Rara, do Simikota. Ostalo mi je le še pet dni hoje do naselja Hilsa, ki leži na meji s Tibetom. Takrat bi križ zlahka dokončal. A bili smo na tesnem s časom in zdelo se mi je, kako lepo bi bilo še enkrat priti v ta očarljivi zahodni del Nepala, ki je turistično skoraj povsem nerazvit.

Teh zadnjih pet dni hoje mojega Križa sem si zamislil za pomlad 2020. Potem ko bi dosegel Hilsa, bi prestopil mejo in odpotoval do mističnih tibetanskih jezer Manasarovar in Rakas, obkrožil legendarni Kailaš in se čez Kijrong, kjer sta Harrer in Aufschnaiter na

*Križ čez Nepal
Oblikovanje Vanja Dolhar*

njunem slavnem potovanju v Lhaso prežvela zimo, spet vrnil v Nepal. Za načrt sem povedal nekaterim prijateljem in znancem. Pridružilo se mi je še šestnajst sopotnikov. Uredili smo si letalske karte. Videti je bilo, da mi zdaj res nič več ne more preprečiti dokončanja tega mojega časovno daleč najbolj velikopoteznega gorniškega načrta. A kot že tolikokrat doslej v zvezi s Himalajo, se ne bi mogel bolj motiti ...

*Zadnji metri do obmejnega naselja Hilsa. Na drugi strani reke Karnali so kitajske obmejne zgradbe.
Foto Viki Grošelj*

*Nepalski del Tibeta nad naseljem Hilsa
Foto Viki Grošelj*

*Tudi berači nosijo maske.
Foto Viki Grošelj*

Pandemija covid-19 je v začetku leta 2020 najprej zamajala svet, potem pa ga je vrgla s tečajev. Devedega marca sem se sestal z večino prijavljenih za potovanje in se odločil, da ga prestavimo na jesen. Vsi so se strinjali, čeprav se je bolj optimističnim zdela morda pretirana. Še vedno smo upali, da bo morda s toplejšim vremenom vse skupaj potihnilo in se umirilo. A se tudi čez poletje stanje v svetu ni prav

nič izboljšalo. Indija in Kitajska, neposredni sosedi Nepala, sta bili na rdečem seznamu, kar bi ob morebitnem odhodu na pot po vrnitvi pomenilo štirinajst dni osamitve v karanteni. Kitajci so za nameček zaprli mejo z Nepalom, a poti se vseeno še nisem povsem odpovedal. Mikalo me je, da bi odšel v Katmandu in poletel do Simikota, opravil zadnjih pet dni hoje do Hilsa in se po krožni poti po dolini Limi vrnil nazaj v izhodišče.

Toda tudi ta načrt je postajal vse bolj vprašljiv. Letalske družbe so začetek prvih poletov v Katmandu vse bolj prestavljale. Najprej na 15. september, potem na začetek oktobra. V Nepal so se ljudje in oblast vse bolj začeli zavedati resnosti in razsežnosti pandemije. Kar nekaj mesecev so jim statistike kazale, da ima Nepal le enega okuženega. Ko so končno vzpostavili sistem testiranja, se je izkazalo, da jih covid-19 seveda ni obšel. Nekaj tisoč okuženih in nekaj deset mrtvih je v deželi, ki je že brez pandemije rahlo kaotična, sprožilo dodaten preplah in zmedenost. Jasno je postajalo, da tudi jesenske sezone ni mogoče varno izpeljati. Priporočili so nam, naj svoje načrte prestavimo na pomlad 2021. S tem sem se povsem strinjal. V Nepal sem se vselej počutil kot zaželen gost. Za nič na svetu ne bi hotel biti nekdo, ki bi s svojim prihodom v teh negotovih časih povzročal še dodatne težave.

Iznajdba cepiv proti covidu je prinesla novo upanje. V začetku maja 2021 sem bil na tem, da odpotujem, a je silovit ponovni izbruh pandemije v Indiji in tudi v sosednjem Nepalju zadeve drastično poslabšal. Zaradi povsem odprte meje in številnih delavcev migrantov so v Katmanduju razglasili *lock down* in prizemljili ves notranji letalski promet. Dan kasneje so ukinili vse mednarodne polete v prestolnico Nepala. Odhod sem moral tako že tretjič prestaviti. Tokrat na jesen 2021. Če česa, me je himalajizem veliko naučil o potrpežljivosti.

Septembra 2021 so iz Katmanduja končno začele prihajati bolj pozitivne vesti. Za cepljene obiskovalce z negativnim testom PCR je bila odpravljena karantena. Le Kitajci niso odprli meje s Tibetom, zato sem se preusmeril na trekking po dolini Limi. V začetku oktobra smo odšli na pot. Zdravnik Dada Kastelic, Stojan Burnik, Ivč Kotnik in jaz. Uigrana ekipa, saj smo pred tremi leti v enaki sestavi že opravili zahtevni del prečenja od Jumle do Daulagirija.

Po dveh letih zapletov je tokrat vse potekalo brez težav. Poleteli smo v Katmandu in prek Nepalgunja naprej do Simikota. Še isti dan smo opravili prvo etapo hoje, se v naslednjih treh dneh spoznali z odlično spremljevalno ekipo domačinov, peti dan pa se čez 4560 metrov visokega sedla Nara La začeli spuščati proti naselju Hilsa na meji s Tibetom. Dosegli smo ga v zgodnjem popoldnevu. Dvanajstega oktobra 2021, šestinštirideset let po mojem prvem obisku Nepala, mi je bilo dano stopiti tudi na najbolj zahodno točko zamišljene poti. Dodatno vesel, da sem jo dosegel v družbi zanesljivih sopotnikov in prijateljev. Z Ivčem

sva pred dobrimi šestinštiridesetimi leti kot prava himalajska zelenca po prvenstveni smeri dosegla vrh Makaluja. To je bil prvi slovenski osemtisočak in je prva, najsevernejša točka mojega Križa. Zdaj sva bila skupaj tudi na zadnji, najzahodnejši. Dokončal sem potovanje, ki najbolj osmišlja vsa moja soočanja in čustvovanja s to himalajsko deželo.

Zame je prav vsak v Nepalju preživeti dan pomemben delček bogatega mozaika, ki me je na tej dolgi poti tudi osebnostno močno zaznamoval. Me skoraj neopazno in nevsiljivo začel preoblikovati iz nekoč "adrenalinskega zanesenjaka" in sanjača do – morda kdaj v prihodnosti – "modreca", spravljenega s seboj in svetom. Tudi zato si želim in verjamem, da se moje poti v Nepal še dolgo ne bodo končale.

Vzporedno s križem čez Nepal je od leta 2015 potekala tudi moja akcija pomoči nepalskim prebivalcem po katastrofalnem potresu, ki je tega leta prizadel državo in zahteval več kot 9000 žrtev. Doživel in preživel sem ga na enem od najhuje prizadetih območij, v Langtangu, ko sem začel eno od etap prečenja. Več dni sem se takrat s prijatelji reševal s prizadetega predela in dodobra spoznal razsežnosti, grozo in obup te tragedije. Ko smo se srečno izvlekli, sem si obljubil, da bom tem ljudem skušal pomagati po najboljših močeh. Po potresu sem se še devetkrat vrnil na prizadeta območja in v Sloveniji zbrana sredstva pomoči izročil neposredno v roke tistim, ki so jo najbolj potrebovali. Pomoči ni bilo malo. A niti zdaleč ne dovolj, da bi se vsaj delno približal tistemu, kar je ta očarljiva dežela v nedrih Himalaje v vseh teh letih podarila meni. ●

*Katmandu
oktobra 2021.
Vsi nosijo maske ...
Foto Viki Grošelj*

Anka Rudolf

Zimski pogled
z grebena med
Tolminskim Kukom
in Mahavščkom proti
Bogatinu in Lanževici
Foto Anka Rudolf

Romantika v divjini

Mlajša je tega dne imela s seboj dva nova cepina v kovinsko zeleni barvi. S kljunčkom obrnjena drug proti drugemu, kakor bi se poljubljala, sta se bleščala pritrjena na nahrbtnik. Znamke se ne spomnim več, bila je zagotovo "ta prava".

Preizkusiti sva želeli prehod iz doline Tolminke do Dobrenjščice skozi Žlebč. Par mesecev pred tem me je na to stezo spomnil kolega, s katerim smo pretolkli dan v Tolminki ob nam ljubih zadolžitvah z našo hraniteljico Naravo. Zelo sem zastrigla z ušesi ob njegovih besedah, saj se mi je stena nad planino v Prodeh najprej zdela neprehodna. Že na melišču pa se je kazala sled steze, višje so jo čevlji že prav zanesljivo zagrabili. Krasno se je vila iz enega žleba v drugega, z enega roglja na drugega, s police na polico, višje in višje. Imenitna pot je to, pot, ki pripoveduje zgodbe. Na planini Dobrenjščici naju je kljub sopihanju v strmini zazebljo. Pihalo je, kar se da. Običajno imam zimsko krilo le za podlogo *tazadnji* ob malici, a tistega dne mi je služilo, kot mora. Že na planini se je pričel sneg. Hitro sva našli pravo drčo med rušjem, ki tudi brez pretepanja z vejami pripelje v svet pod grebenom, ki Tolminski Kuk čez vrh Škrila povezuje z Bogatinom. Ta prehod sem "gia fatto"¹ neke res meglene nedelje, ki je bila namenjena samotarjenju. Kako

lepa tura je bila to. Ko sem ravno pričela razmišljati o tem, ali bom sploh zaznala, kdaj bom na grebenu, sem trčila v kaverno, ki je prilepljena v strmo pobočje. O moj bog, kaj vse morajo nositi te gore, česa vsega še niso doživele! Italijanski objekt sem poznala, saj smo ga nekoč pri raziskovanju ostalin ob nekdanji meji že obiskali z vrha. No, tokrat sem ga obiskala še v snegu, da se ne bodo pritoževali graditelji, češ da nihče ne opazi njihovih gradbenih presezkov v nemogočih razmerah.

Nova prijateljčka cepina sta prijateljici v strmini prijemala, kot je treba, a tudi moj stari prijatelj je povsem zadostoval. Razmere so bile idealne, midve pa še kar turistično razpoloženi, a vseeno ne toliko, da se ne bi odgovorno odločili, da vrh Mahavščaka danes za naju ni dovolj lep,² da nama povsem zadostuje greben z vsemi prelestnimi pogledi. V takih razmerah ni časa za strasti, kot je obvezna dosega vrha, užitek medpovsodnih slik je povsem dovolj.

¹ Že naredila.

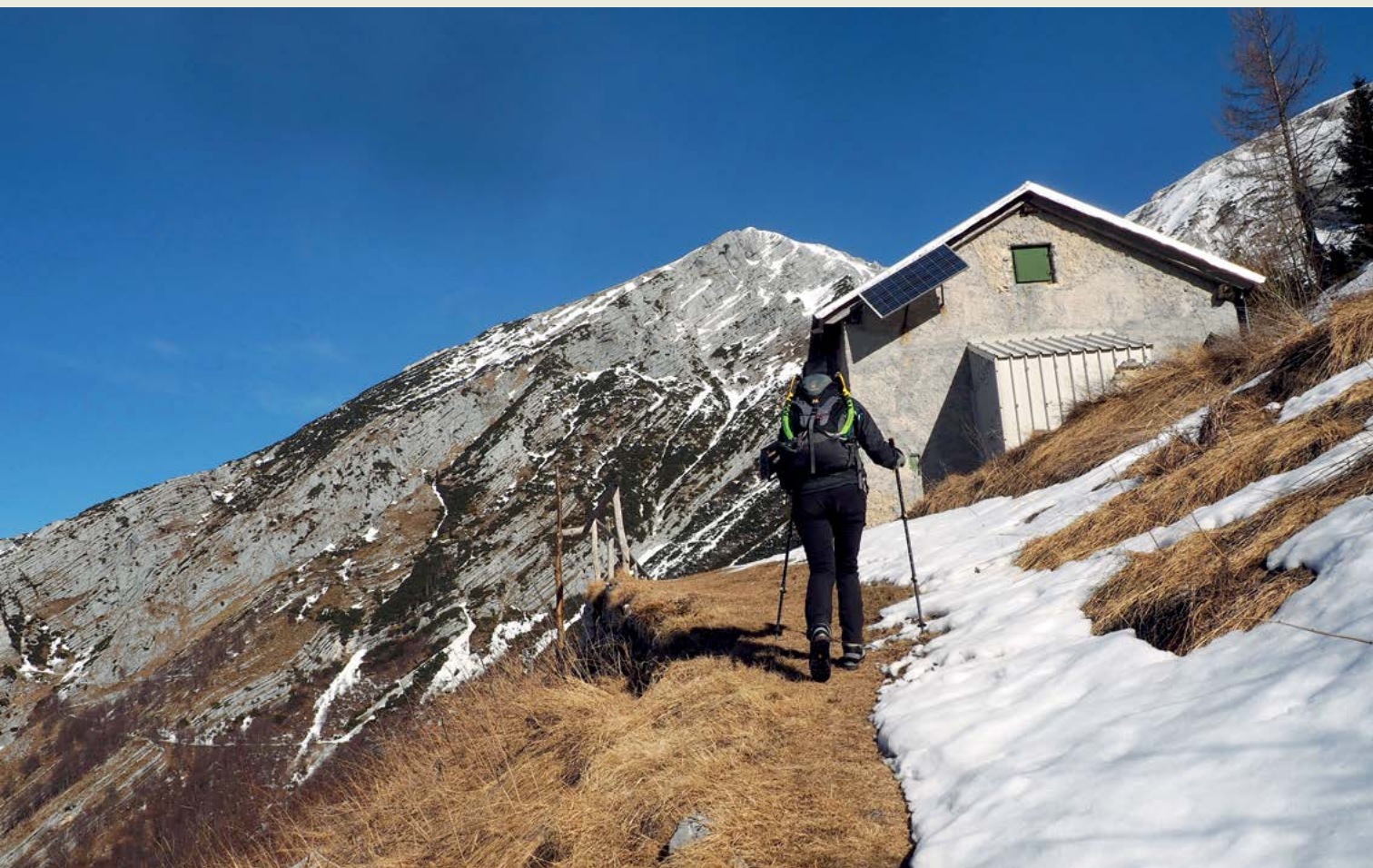
² Da ni dovolj lepo zame, v šali rečem, kadar česar ne zmorem.

Mračilo se je že, ko sva se spuščali k izviru Tolminke. Zavohala sem dim in ob drobljenju korakov sva premlevali, da so čez dan lovsko kočo obiskali lastniki in malo podkurili. Noč naju ni skrbela, zato

sva na klopici pred kočo naredili pavzo. Koča je bila spokojna in tiha, a ogenj v notranjosti ni pojema, kajti iz dimnika se je kadilo bolj in bolj. Da so lovci pred lovom morda dobro naložili, da se kasneje vrnejo v toplo kočo, sva ugibali. Prav potrudila sem se do okna in pokukala v temno notranjost. Videla sem razbeljen štedilnik, no, štedilnika nisem, le iskre, ki so sikale izpod rinka in špranj. Revežu so naložili resno delo. Zaskrbel naju je tak ogenj brez nadzora, nemalokrat so zublji že pokončali marsikatero hišico ali celo kočo. Celo malo sva potrkali in poukali, da bi zbudili morebitne obiskovalce. Nič! Kaj nama je ukreniti? Vse skupaj se nama je zdelo res nevarno. Seveda sva o vsem tem na glas premišljevali, naj javiva gasilcem, naj poskušava najti kontakt tolminskih lovcev, naj malo bolj pritisneva na vrata, morda bodo popustila in pogasiva ogenj ... Do doline sva imeli še uro hoda in uro časa, da se odločiva za najpametnejši korak. Nikoli si ne bi odpustila, če bi naslednjega dne v novicah brala, da je pogorelo še eno, s trdim delom zgrajeno zatočišče. Še zadnjič tega dne sva zavihтели nahrbtnika na svoja ramena. Kdor je že kdaj obiskal lovsko kočo pri izviru Tolminke, ve, da se pot proti dolini od nje še malenkost vzpne. Na prehodu, ki je oddaljen morda dobrih dvajset metrov, sem se še zadnjič ozrla. Pocukala sem prijateljico in jo molče obrnila. Ne boste verjeli, okno kočice je bilo razsvetljeno. Midve pa rešeni skrbi, vse je bilo pod nadzorom. Z najinim glasnim načrtovanjem reševanja sva očitno zgolj zmotili parček v koči. Še v taki divjini dandanes ni več miru. ●

*Na planini Dobrenjščica,
zadaj Mahavšček
Foto Anka Rudolf*

Jurij Ravnik

Treba je biti tam

Moderni svet je vse bolj povezan, odprt in dostopen. Včasih smo na kakšen dober plezalski film na videokaseti čakali mesece in leta in si ga kot kultni izdelek podajali, dokler ni bil uničen. Danes težko izberem med vsemi posnetki, ki so na voljo po spletu: bom gledal Adama Ondro med treningom, Nica Favreseja v živem prenosu iz neke divje stene na Grenlandiji ali kakšnega Red Bull atleta, ki si je zamislil nov prvič-na-svetu-rekorden podvig? Algoritem mojih zanimanj in prijateljev mi na Facebooku ali Instagramu servira čudovite fotografije iz plezališč in hribov. Ni daleč dan, ko bomo z Google Earth lahko šli virtualno tudi v hribe.

Seveda s tem ni nič narobe, prej nasprotno. Informacije so čudovita reč, prav tako kot deljenje motivacijskih trenutkov ali zgolj estetike, ki je sam z omejeno opremo in znanjem ne zmorem zajeti v en kader. Pa čeprav gre včasih skoraj več časa, da se prekopljem skozi grmado povprečne, zgrešene in tudi

slabe vsebine, da najdem tiste prave. Ne gre za to. Ob zmerni in pametni uporabi je globalizacija informacij in povezanost ter dostopnost ljudi koristna in izpopolnjujoča. Vseeno pa se mi včasih zdi, da ljudje pozabljajo, da je kdaj preprosto treba vstati s kavča, odložiti telefon in kaj doživeti tudi sam.

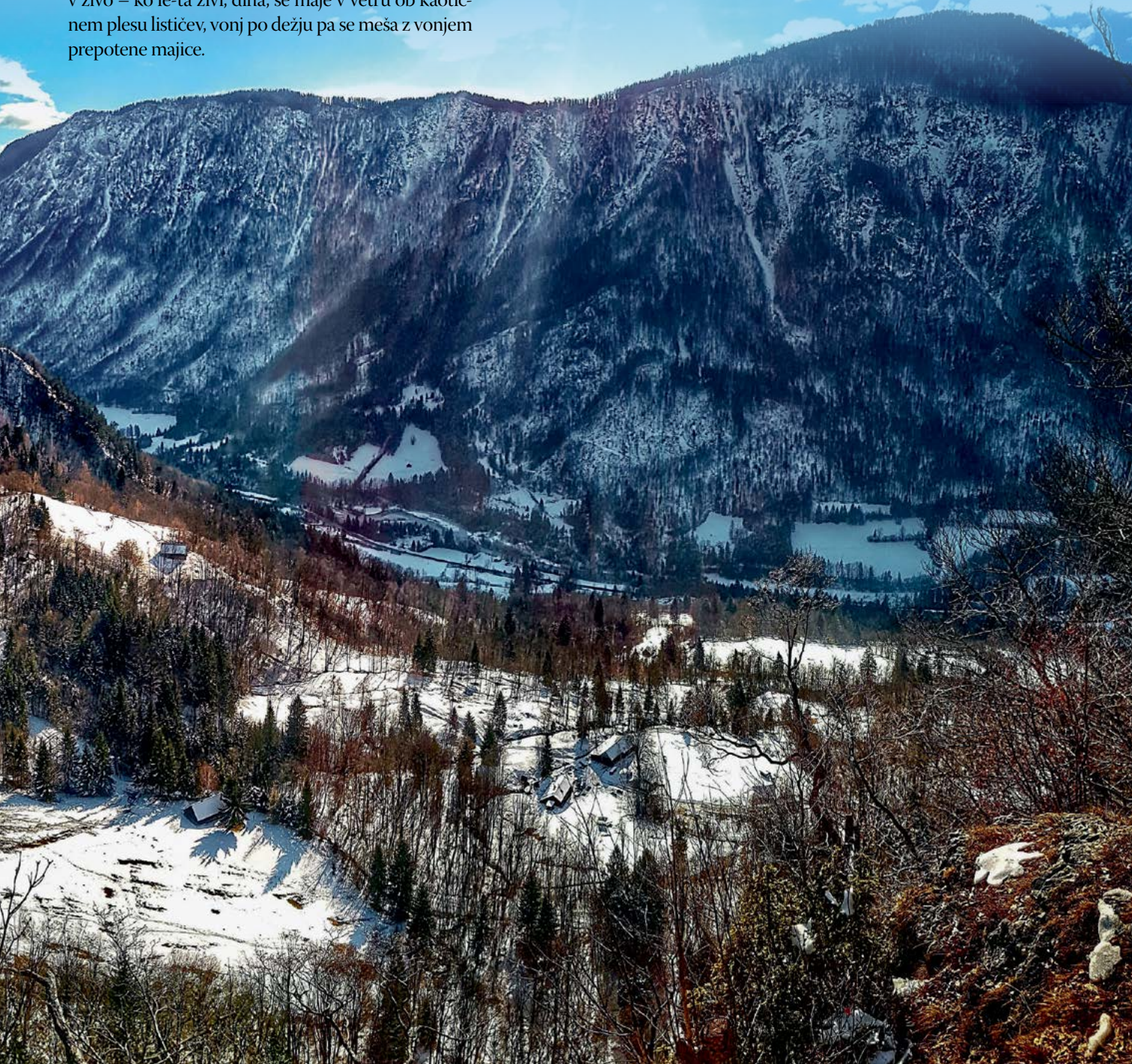
Sem in tja se najdem na kakšnem odmaknjem kraju, kjer se zdi, da je vse okrog popolno, zanimivo, na svojem mestu, povezano v neločljiv sistem živega in neživega, na videz statičnega in vedno spreminjajočega se dinamičnega, splet edinstvenih okoliščin, ujet v en trenutek. Pogosto je prva reakcija in misel – vzeti v roke telefon ali fotoaparatus, ujeti prizor za pozneje, za spomin, za prijatelje, ki jih ni zraven. Pa ne gre. Včasih ti uspe ujeti kakšen detajl ali posebnost, a tistega posebnega občutka nikoli. Treba je biti tam.

Ker video ali fotografija ne more nadomestiti izkušnje, ker na njej ni vonjev in zvokov, ni sapic ali tropske vročine. Na njej ni družbe in ljudi, ki so zraven, vsak v svojem trenutku v času, niti ni poti, ki te je pripeljala do tja. Obstaja na tisoče boljših fotografij katerega koli kraja, kjer sem bil, a pravi pomen dobi, ko ga doživiš v realnosti, v času, brez HDR-filtrov. Nobena slika gozda se ne more primerjati z njegovim doživljanjem v živo – ko le-ta živi, diha, se maje v vetru ob kaotičnem plesu lističev, vonj po dežju pa se meša z vonjem prepotene majice.

Ker tudi ni vedno vse v dosežkih, številu vrhov ali obiskanih držav, obkljukanih znamenitosti ali težavnosti smeri. Včasih je dovolj le trenutek, v katerem se počutiš, da si tam, kjer moraš biti, z ljudmi, ki ga znajo deliti s teboj, v okoliščinah, ki jih je po naključnem žrebu serviralo veselje. Ko se počutiš velik v svoji majhnosti. Včasih je poanta v detajlih. To pa je težko fotografirati in objaviti, celo razložiti. Včasih je treba stopiti iz svoje urejene, poznane in predvidljive domače baze, celo iz cone udobja, brez velikih ciljev ali ambicij, brez velikih pričakovanj. Stopiti v manj znano z odprtimi očmi in čuti. Manj iskati kar koli in se bolj prepustiti trenutku okoli nas. Ni treba, da ujamete ali najdete enak moment, kot ste ga videli na spletu. Ni treba, da ga delite s celotnim medmrežjem. Verjetno vam niti ne bo uspelo. Včasih je preprosto treba le biti tam. ●

Najboljših stvari fotografija ne more ujeti.

Foto Eva Prezelj

Po sledih 80 let starega članka

Goteniški Snežnik

V *Planinskem vestniku* je bil leta 1941 v številki 5–6 objavljen prispevek Arnošta Brileja o pohodu na Goteniški Snežnik. Dr. Arnošt Brilej (1891–1953) je bil v letih 1941–1949 urednik *Planinskega vestnika*. V začetku leta 1941 je na tem mestu nasledil Josipa Tominška, in tako postal urednik treh političnih obdobj. Mnogi mu pripisujejo zasluge, da je revija v tistem občutljivem času izhajala in ni postala trobilno takratnih italijanskih in po drugi svetovni vojni jugoslovanskih oblasti.

Članek me je najprej pritegnil kot botanika zaradi natančnega opisa nekaterih redkih rastlinskih vrst, ki jih je pisec prepoznal na Goteniški gori ob planinski poti na Goteniški Snežnik. Kasneje, ko sem članek prebral podrobneje, sem spoznal, da je Brilejevo pisanje svojevrsten zgodovinski dokument z začetka druge svetovne vojne. Posebno zanimivi so opisi življenja kočevskih Nemcev ali Kočevarjev na tem območju. Po napadu sil osi na Jugoslavijo so Kočevsko zasedli Italijani, kar je bilo za tamkajšnje prebivalce veliko razočaranje. Koncem leta 1941, po sporazumu med Mussolinijem in Hitlerjem, so se Kočevarji izselili v Posavje, ki so ga okupirali Nemci, in iz teh krajev predhodno izgnali več tisoč Slovencev v Nemčijo in Srbijo.

Lepi čeveljc
(*Cypripedium calceolus*)
Foto Amadej Trnkoczy

Po italijanski okupaciji maja 1941 in ustanovitvi Ljubljanske pokrajine (Provincia di Lubiana) je najvišji vrh te upravne enote postal Goteniški Snežnik (1289 m). Avtor prispevka navaja, "da si je ta vrh s strani planincev prislужil nekaj več pozornosti, poleg tega pa je bil v tistem času tako neznan in nedostopen na robu Slovenije, da so se odločili, da ga osvojijo".

Dvodnevni pristop od Ljubljane do Goteniškega Snežnika je bil v tem času povezan s številnimi logističnimi problemi, ki pa so jih udeleženci uspešno premostili. Najprej so se iz Ljubljane z vlakom peljali do Ribnice, nato s kolesi čez ribniška naselja do Rakitnice, kjer so se v popoldanski vročini okopali v hladnem potoku. Dalje jih je prašna cesta vodila skozi senčne gozdove in do tedaj še kočevarske vasi Masern (sedaj Grčarice) in Gotenice, nato do Mrzlega studenca, kjer so v logarski hiši prenočili. Naslednje jutro so se v spremstvu vodnika po tako imenovani "študentski stezi" povzpeli na Kameni zid (kočevarsko Steinwadel).

Kot opisuje avtor, so planinsko stezo baje nadelali nemški študenti, ki so hodili v te kraje na počitnice. Ko so pohodniki dosegli rob grebena, so stopili na dobro gozdno cesto, hodili po njej dalj časa, nato hodili skozi velikih sestoje divjega česna (čemaž – *Allium ursinum*) in dospeli do ograjenega brezna "globoka luknja". Dalje jih je steza vodila proti jugu pod vrhom Barnika (1234 m) in čez Hudičeve stene na vrh Snežnika, kamor so prispeli po treh urah in pol. Tam jih je pričakala kamnita piramida in omejen razgled, saj se je skozi redko bukovje le proti vzhodu odpiral pogled v dolino. Avtor je bil nad razgledom razočaran, saj je bil vajen lepih panoram, ki jih ponujajo naše Alpe in zasavsko hribovje. Napisal je, "da bi se izsekalo nekaj dreves, ki rastejo nad vzhodno prepadno steno in napravilo razgledni stolp nad smrekami, ki zapirajo pogled proti zapadu. Tako bi se odprl zanimiv razgled, ki bi segal daleč po dolenski in hrvaški zemlji ter do gorenjskih gora".

Po kratkem odmoru so med visokim praprotjem sestopili do gozdarske kočje sredi gozda, kjer so se na bližnjem izviru odžejali, in nato čez malinovo grmičje (malinjak – *Rubus idaeus*) sredi dopoldneva dosegli Gotenico. V gostilno so sestopili v času kosila, bila je polna domačinov (Kočevarjev), ki so ob hladnem pivu pozorno poslušali vesti o velikih dogodkih na vzhodu (napad Nemčije na Sovjetsko zvezo). Ob tem pisec

navaja, da je bil "iz plemenite odmaknjenosti in čudovite samote gozdov naenkrat ponovno prestavljen v oni svet, ki so mu za eno noč in pol dneva ubežali". S kolesi so se iz Gotenice odpeljali proti Kočevski Reki. Avtor jo opisuje kot eno najslikovitejših kočevskih vasi. Pod vasjo so se okopali v mlačni in nizki vodi pod mostom, nad njimi pa so "bobneli koraki kočevskoreške mladine, ki so v črno-belih krojih korakali po cesti, prepevajoč bojne pesmi svojega naroda", navaja Brilej. Po kratkem oddihu so popoldne, očarani nad prelepo naravo in vasm, skozi Štalcarje, Mozelj, Črni Potok in Livold prikolesarili do Kočevja in se z večernim vlakom odpeljali v Ljubljano.

Vsekakor je bil Brilej dober poznavalec rastlin, saj ob poti opisuje nekatere zanimive in redke rastlinske vrste, kot so: kranjska lilija (*Lilium carniolicum*), repuš (*Phyteuma* sp.), orlica (*Aquilegia* sp.), gorski glavinec (*Centaurea montana*) in našo samoniklo orhidejo rdečo naglavko (*Cephalanthera rubra*). Za slednjo navaja, da jo v okolici Brežic imenujejo tudi gozdno kraljico, kar je za poznavalce naših divjerastih orhidej zanimiv podatek.

Vsekakor je najzanimivejši opis nahajališča naše in evropske največje orhideje, lepega čevljevca (*Cypripedium calceolus*). Opazili so ga ob gozdni poti na mestu, kjer je v preteklosti telefonska napeljava čez Goteniško goro vodila v Čabar. Sredi gozda so se zasvetili rumeni šolnčki v okviru temnorjavih vzhajajočih listov marijinega čevljevca, piše Brilej. Vodnik je povedal, da jih je v teh gozdovih že večkrat videl, česar zdaj ne bi mogli potrditi, saj smo to nahajališče orhideje zaman iskali. Vsekakor bo morda tudi ta članek pripomogel, da bo gozdar ali drug poznavalec Goteniške gore potrdil najdbo Brileja. S tem bi pojavljanje lepega čevljevca, ki je zavarovana vrsta in tudi

kvalifikacijska vrsta Nature 2000, ponovno potrdili tudi v tem delu Slovenije. V Rdečem seznamu ogroženih rastlinskih vrst je lepi čevljec opredeljen kot ranljiva vrsta naše flore.

Dostop do Goteniškega Snežnika je danes iz Ljubljane dokaj enostaven. Z avtom se peljemo skozi Ribnico do Dolenje vasi, kjer bomo opazili oznake za vasi Grčarice, Gotenica in Kočevska Reka, ki nas z glavne ceste usmerijo v desno. Pred vasjo Gotenica, po kateri je sicer omejeno gibanje, saj vas zaseda Slovenska vojska, se nahaja parkirni prostor, od koder vodi planinska pot čez Kameni zid (1077 m) proti vrhu.

Na južni strani Goteniške gore je dobro označena planinska steza od spominskega parka nad Taborsko steno, po kateri dosežemo vrh v slabi uri. Kočevski planinci so v sodelovanju z gozdarji vrh gore očistili in podrli nekaj dreves ob prepadni vzhodni steni, tako da so danes odprti razgledi proti Mali gori, Me-stnemu vrhu nad Kočevjem in v Goteniško dolino. Gora je po številnih vpisih sodeč dobro obiskana, saj je Goteniški Snežnik kontrolna točka Razširjene slovenske planinske poti in Kočevske planinske poti. Ob 30. obletnici Slovenije je Urad vlade RS za komuniciranje v sodelovanju s PZS izdal knjižico z naborom tridesetih planinskih vrhov, med njimi je tudi Goteniški Snežnik. ●

Uporabljena literatura:

- Brilej A., 1941: Goteniški Snežnik (1289 m), *Planinski vestnik*, Ljubljana, 5–6, 107–112 str.
Raztresen M., 2001: Urednik treh obdobji Arnošt Brilej, *Planinski vestnik*, Ljubljana, 7–8, 302–307 str.
Rehar A., 2005: *Planinski vestnik* in razlogi za njegovih že 110 let. Ustvarjalci naše gorniške revije. *Planinski vestnik*, Ljubljana, 2, 12–27 str.
Dolinar B., 2015: *Kukavičevke v Sloveniji*, Pipinova knjiga, Podsmreka, 183 str.

Razgled z Notranjskega Snežnika proti jugu
Foto Zlato Jaklin

Fidžijska pokrajina
Foto Vid Legradić

Skrivnostni otoček

Planinarjenje na Fidžiju

Začel bom ravno obratno, kot se običajno začenjajo opisi te države: Fidži je hribovito otočje v jugovzhodnem delu Tihega oceana. Na največjem otoku z imenom Viti Levu, ki ga domačini imenujejo Celina, je eden od osmih ugaslih vulkanov, ki nosi ime Mount Tomanivi. S svojo višino 1324 metrov predstavlja najvišjo točko te dežele. Kaj pa rajске plaže? Seveda, tudi te so tam! Čudoviti turkizni zalivi z rumenim peskom, koralami in kokosovimi palmami.

Na vsakem potovanju si vzamem vsaj en dan za osvojitve enega od lokalnih vrhov. Strast do gora je pač treba redno tešiti. Fidži ni bil nobena izjema. Njegovi ugasli vulkani so skriti za neprehodnim gozdom, blatnimi makadamskimi potmi in plemenskimi vasmimi. Ker je dostop do njih zelo divji, sem za pohodništvo raje izbral vulkansko otočje Yasava. To je ogrlica dvajsetih otokov, ki so štiri-deset kilometrov od celinskega otoka. Izbrani vrh Waya s svojimi 571 metri predstavlja najvišjo točko omenjenega arhipelaga.

Wayasawa ni velik otok, saj njegov premer znaša le dva kilometra. Tam ni ne cest ne betona. Brez turistov bi bil osamljen. Na njem živi plemenska skupnost domačinov, ki za svojega voditelja še zmeraj priznava poglavarja. Ta je tako pomemben, da sva ga z ženo morala vprašati za dovoljenje, če lahko nekaj noči prespiva v njegovi vasi z imenom Nalauwaki. Na srečo je najin obisk odobril in naju namestil v enega od dvanajstih bungalovov, ki so jih vaščani zgradili za turiste oziroma boljše rečeno za popotnike. Medtem ko so nam vaščani za večerjo lovili ribe, smo se mi kopali in raziskovali vasico.

Pod palmami se je hitro razvedelo, da je med prišleki nekdo, ki se želi povzpeti na Goro. Za spremstvo so se kar tepli. Na koncu mi je bila dodeljena vodnica: mlado dekle z imenom Emy-Aleks. Njeni lasje so bili gosti in trdi kot žica, njen nasmeh bel kot sneg. Ob dogovorjeni uri me je pričakala z oguljeno steklenico vode, ki jo je zajela iz bližnjega vodnega zbiralnika. Po prerekanju, kdo bo nosil vodo, je končno popustila moji *gentlemanski* vztrajnosti. Za razliko od nje sem bil opremljen z nahrbtnikom. "Ena ura je do vrha, gospod," je zažgolela v polomljeni angleščini. "Greva?" Za družbo sta se nama pridružila še dva vaška psa.

Najprej sva zagrizla v čisto pravo melišče nad vasjo. To je bil ostanek zemeljskega plazua, ki je pred nekaj desetletji povzročil pravo lokalno katastrofo, ki so jo domačini rešili tako, da so celotno vas prestavili na novo lokacijo. Skale so bile temne, metamorfne, brez razpok. Zaradi vlage in tropskih temperatur sem sopihal, mlada vodnica pa je pred menoj skakljala kot gazelica. Med oddaljevanjem od morja je bilo zanimivo opazovati spremembe pokrajine. Na višini dvesto metrov so palme in rastje izginili. Nadomesti-

Stene so kmalu postale prestrme za vaška psa. Poiskala sta si senco in zehajoče užila zaslužen počitek. Midva pa sva se splazila navzgor po žlebu, ki ga je stoletja v granit zarezoval vsakodnevni dež. Oprimke so v trdo kamnino vklesali domačini. Lepo je bilo poplezavati. Še nekajkrat sem se potegnil kvišku in že sem stal na najvišjem vrhu izven Viti Levuja. Zelena pokrajina, polna barvnih ptic, se je sončila pod mojimi nogami. Sosednji otok, obkrožen z brezkončnostjo Pacifika, je deloval osamljeno in srečno hkrati. Emy-Aleks je od nekod pobrala majhno školjko, v kateri se je nekaj premikalo.

"Rak? Tako visoko in daleč od morja!?" sem se začudil in skomignil z rameni. Bo že moralo biti tako. Z žvižganjem in travico ga je zvalila iz hišice ter mi ga nasmejana pokazala. Med razmislekom o ljudeh, ki znajo ceniti male stvari, sem na kratko ogovoril majhnega raka in občudoval prelep razgled, ki je bil tako drugačen od domačega. Pod mojimi nogami so se zlatile peščene plaže in me mamljivo vabile na snorkljanje. Nisem jih poslušal. Bolj mi je odgovarjalo biti tam gori. ◉

Vrh Waya, Fidži
Foto Vid Legradič

la jih je stepla iz trav, ki so bile krepko višje od človeka. Kot gozd, ki je bil namesto dreves poln bilk. Trava, trava, vsepovsod trava. Emy-Aleks mi je povedala, da so prvotno raste za namen plantaž sladkornega trsa izsekali Angleži. Ta je kot napol divja rastlina še vedno raste vsenaokrog. Odlomila sva si enega od stebel in z užitkom posesala sladko tekočino.

Malo više sva se zaradi vročine odpočila v senci ogromne skale, ki se je znašla sredi najine stezice. Kako je ogromen, več desettonski granitni monolit prišel tja, mi še danes ni jasno. Domnevam, da gre za zapletene geološke procese.

"Zdaj pa pozorno glej," mi je pomežiknila, ko sva sedela in se ohlajala. Pozorno sem spremljal njen prst, ki se je nežno dotaknil velikanskega kamna in odskočil, saj se je ta nenadoma prevrnil na drugo stran. Mlada vodnica mi je smeje razložila, da se da skalo, ob kateri sva se ustavila, zibati sem in tja. Na neravno podlago je od nekod po nekem naključju priletela natančno tako, da se jo je dalo gugati s prstom.

Skalni monolit je predstavljal uvod v bolj resen del poti. Med napredovanjem sem presenečeno ugotovil, da postaja teren skorajda visokogorski. Rastlinstvo je izginilo in stene so postajale zmeraj višje. Zaradi globokih razpok v tleh je bilo treba paziti na prav vsak korak.

"Si žejen?" me je vprašala. "Ne, saj imam vodo," sem ji odgovoril, premočen od sopare v zraku. "Poskusi tole," je segla po majhnem sadežu na bližnji drevesni veji. "Divja guava. Osvežila te bo, voda iz steklenice pa odžejala." Z navdušenjem sem pojedel svež kiselkast sadež ter ji sledil naprej proti eksotičnemu vrhu. Najin pohod po raji bi se lahko z malo domišljije dotikal pravljičnih tem.

Skalni templji Foto Vid Legradič

Poklon predanim prostovoljcem

Najvišja priznanja PZS za leto 2021

Planinska zveza Slovenije (PZS) je po letu dni premora zaradi koronavirusa podelitev najvišjih priznanj ponovno pripravila v živo. PZS tako vsako leto z najvišjimi priznanji nagradi posameznike za njihovo dolgoletno neutrudno in predano prostovoljno delo v planinstvu, ki jim je skozi leta postalo način življenja.

*Prejemniki svečanih listin PZS, najvišjih priznanj PZS, za leto 2021 s podpredsednikoma PZS Martinom Šolarjem in Romanom Ponebškom, predsednikom Nadzornega odbora PZS Francijem Ekarjem in predsednikom PZS Jožetom Rovanom
Foto Manca Ogrin*

Za leto 2021 je PZS na svečani podelitvi v Medvodah 4. decembra izrazila spoštovanje in podelila svečane listine PZS desetim zaslužnim posameznikom, spominske plakete PZS petnajstim planincem ob življenjskih jubilejih in tri priznanja vodstva PZS za posebne dosežke. Podelitev je PZS organizirala skupaj s PD Medvode in Občino Medvode. Kulturni dogodek je s planinsko pesmijo obogatil Lovski pevski zbor Medvode, v imenu vseh prejemnikov priznanj pa se je ponosno zahvalil domačin Dušan Brekič, prejemnik svečane listine PZS.

Predsedstvo PZS je v knjižici, ki je izšla ob tej priložnosti, poudarilo: "Dragi prejemniki najvišjih priznanj, gradimo na temeljih, v katerih je vgrajeno obilo vašega prostovoljnega dela, mnogih smelih načrtov in uspešnih izvedb. Dosegli ste jih skupaj, v številnih uspešnih navezah, v tovariškem vzdušju, ki je pogosto preraslo v trajna prijateljstva. Današnja priznanja naj bodo zahvala za doseženo, prihajajo iz rok tistih, ki cenijo vaše delo. Smo prostovoljci, toda za svoje delo smo bogato nagrajeni – z osebnim zadovoljstvom ob dobro opravljenem delu, pa tudi

z vezmi, ki so se ob tem spletele med nami. Iskrene čestitke in hvala za vse."

Prejemniki najvišjih priznanj

Svečane listine, najvišja priznanja PZS za leto 2021, so za dolgoletno neutrudno delo v domačih planinskih društvih in krajih ter na dodatnih posameznih področjih planinskega dela prejeli Alojzij Pristavnik (PD Ravne na Koroškem) za dolgoletno delo v domačem PD, predvsem za delo z mladimi na področju planinstva in orientacije, Marija Erlih (PD Križe), ki je predvsem veliko pripomogla pri delovanju obeh planinskih koč, s katerima društvo upravlja, in pri delu z mladimi, Vladimir Ivan Hlede (PD Jesenice) za dolgoletno vodstveno delo v PD in za delo v GRS Jesenice, Dušan Brekič (PD Medvode) za dolgoletno delo na področju vodništva in za veliko dobro opravljenega dela v PD, Peter Kolenc (PD Rečica ob Savinji) za vsestransko delo na različnih področjih v domačem PD in za delo z mladimi, Martin Pšeničnik (PD Slovenske Konjice) za dolgoletno prostovoljno delo v PD in na širšem Savinjskem, predvsem na področju markiranja poti, Jožef Dajnko (PD Ptuj) za dolgoletno delo v PD, predvsem na področju vodništva, orientacije in pri nastajanju Haloške in Slovenjgoriške poti, Ivan Kosi (PD Maribor-Matica) za obsežno delo v PD, za delo na področju vodništva in delo z mladimi, Peter Suhadolc (SPD Trst) za dolgoletno vsestransko delo v SPD Trst, za delo na podro-

čju markiranja poti, vodništva, alpinizma in orientacije, in Danica Padjan (PD Vrelec Rogaska Slatina) za dolgoletno delo predvsem na naravovarstvenem področju ter za delo v sekciji Polžki.

Spominske plakete PZS, ki jih podeljuje PZS ob življenjskih jubilejih svojim najzaslužnejšim članom za dolgoletno zvesto in izjemno uspešno delo, so prejeli: za petinsedemdeset let Franc Janež (PD Kočevje), za sedemdeset let Peter Zupanc (PD Mislinja), Ivan Hartman (PD Slovenj Gradec), Boris Pervanja (PD Jesenice), Stane Sova (PD Križe), Franci Maršnjak (PD Velenje), Miroslav Jegrišnik (PD Polzela), Nikola Guid (PD Ruše), za petinšestdeset let Marjan Kregar (PD Kamnik), Anica Tavčar (PD Cerkno), Janko Kovačič (PD Poljčane), Bogomil Polavder (PD Zabukovica), Silva Čulk (PD Zabukovica), Dušan Vedenik (PD Prebold) in Jožica Podkrajnik (PD Luče).

Na slovesnosti so podelili tudi priznanja vodstva PZS za posebne dosežke v letu 2021. Zlati častni znak sta prejela Gorazd Hren (ŠAO Velenje) za izredno dobro trenersko delo v športnem plezanju, tako da je Slovenija postala ena izmed vodilnih držav na svetu v tem športu, in Gregor Milčinski za dolgoletno vzdrževanje in nadgrajevanje sistema o planinskih poteh Geopedia. Jure Tičar je prejel pohvalo PZS za doktorsko nalogo z naslovom *One-snaženost kraških jam v izbranih slovenskih pokrajinah: preučitev vplivnih prostorskih dejavnikov ter načrt prednostne sanacije*. ●

*Prejemniki spominskih plaket PZS 2021 ob življenjskih jubilejih s podpredsednikoma PZS Martinom Šolarjem in Romanom Panebškom ter predsednikom PZS Jožetom Rovanom
Foto Manca Ogrin*

Miss Slovenije

Priletela v vas novica, da se 'zbira lepotica!
Ena ljudskih src kraljica, v jutru najbolj zala ptica.
Kandidatke so izbrane, res samo visoke dame.
Videl takih ni že svet, slabih sto milijonov let.
Ne, to trik ni, ni ukana, tu je vsa elita zbrana,
'z Maribora karavana sega tja do Ankarana.
Gorske cvetke in očaki, združeni s hribov veljaki
zbrani so za prireditev, danes pade odločitev.

Kdo najlepšo ve izbrati, tu v tej deželi zlati,
za devetimi gorami, krona gre le eni dami.
Naj preproga se pripravi, naj za hip se svet ustavi,
stav je za veliko žlizo, alpski svet dobi kraljico.

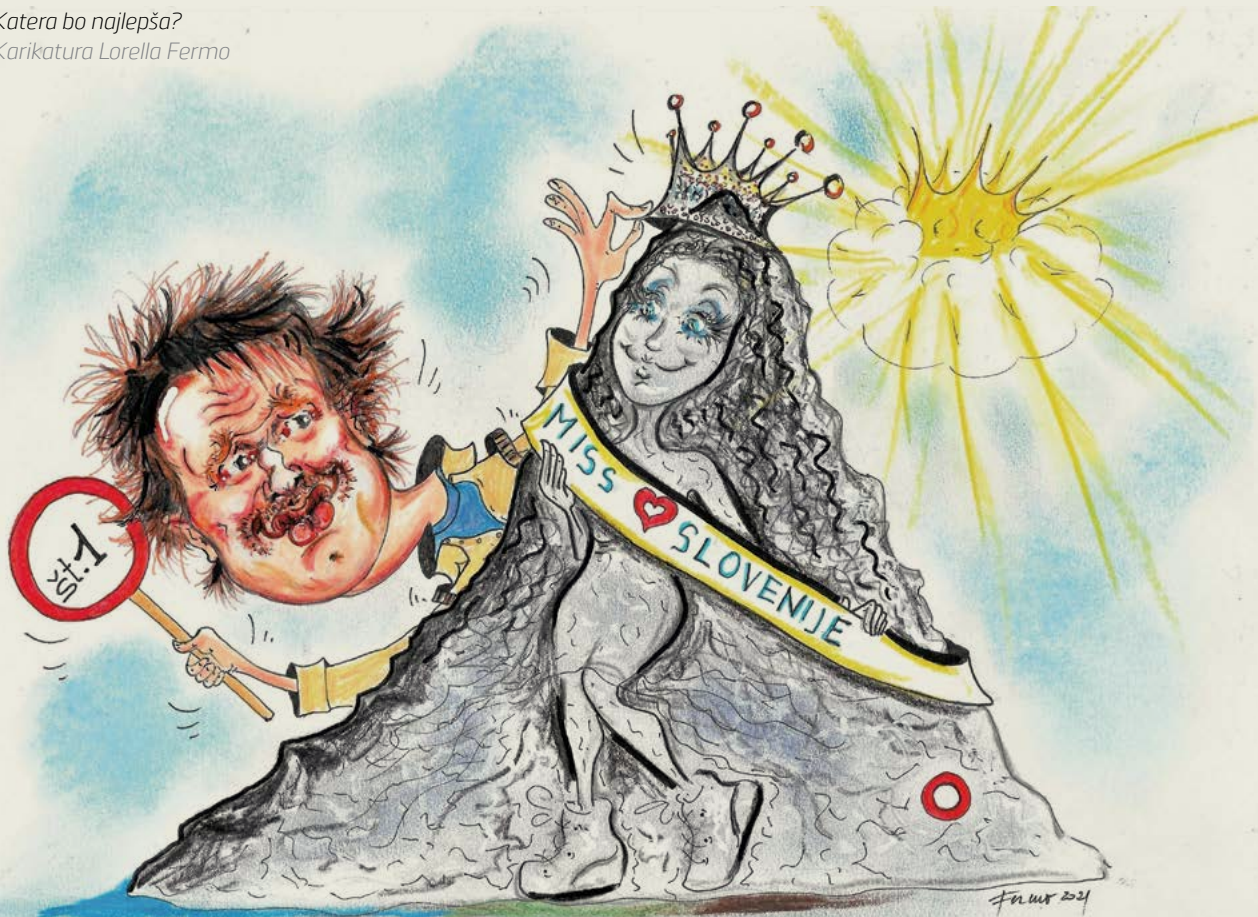
Glej jo, Peco, miss Koroške, kak' v objeme vabi moške,
z njo pa prva spremljevalka Urška, lepša kot rusalka.
Mrzlica, ta cvet Zasavja, spet se kameram nastavlja,
to so ti prevzetne ptičke, ne omenjajmo Grofičke.
A glej, zdaj vsem zardijo lica, skoraj naga je Golica,
zgraža Brana se, Ojstrica, zviška gleda Škrlatica.
Mirna gora nemo čaka, ko Kokoš prikokodaka,
in da v cirkus skoči žaba, prileti še stara Baba.

Paf, vse čenče so obstale, prav nikomur ni do šale.
V silni molk se vse zavija, zbrana je že komisija.
Travnik mrko izpod Čela jezno gleda "top modela"
Jalovca, ki potepinko, z lic si briše žensko šminko.
Tu sta Boč in Kum sanjavi, Triglav vzal seboj je glavi,
da bo vse kot mora bit', nadzoruje jih Snežnik.
Skupaj staknejo betice, kar zmegli se prek Rašice,
vse obmolkne, dih zastane – Triglav stopi pred vse zbrane:

"Strokovna komisija je po daljšem premisleku, z upoštevanjem
27. člena častnega kodeksa statutarnih določil v okviru alpske
konvencije soglasno sprejela sklep ...

... naj presodijo obiskovalci gorskih sten, vrhov plezalci,
mladi naši ti planinci, sami, v dvoje al' v skupin'ci.
Naj pove zdaj vam zrcalo, kje najlepšo je izbralo,
kam srce si poželi, kje naj gozjer obstoji."
A glasov, ne, dragi gosti, moč oddati ni po pošti,
in da tu ne bo pardona, ne velja prek telefona.
Le štampljke, vaši žigi, štejejo v nagradni igri.
"Mi pa starci čez sto let, morda zberemo se spet."

*Katera bo najlepša?
Karikatura Lorella Fermo*

NOVICE IZ VERTIKALE

Taghia

Soteska Taghia v Maroku je svetovno znan plezalski cilj. Plezalce privablja visoke strme stene s čvrsto skalo in konstantno težavnostjo. Sotesko so lani v prvi polovici decembra obiskali mladi alpinisti Črt Šuštar (AO Rašica), Matevž Fale (ZSAK), Gregor Šegel (AO Ljubljana - Matica) in Gašper Kresnik (AO Grmada Celje). Mladi, toda aktivni alpinisti so bili do tedaj udeleženci več taborov Komisije za alpinizem. Vsi dosegajo visoko plezalno raven in njihov namen je bil preizkusiti se v modernih smereh, kjer je poudarek na težavnosti plezanja, in ne toliko na psihični komponenti. Nastanjeni so bili v preprosti hišici iz blata v vasi Taghia, ki leži blizu vhoda v sotesko na višini 1900 metrov. Do nje sta potrebni dve uri hoda od konca ceste. V skalo so se zagnali takoj po prihodu in preplezali več smeri. Med temi sta bili **Classe Montagne Epinal** (6c+, 200 m), ki sta jo preplezala Črt in Matevž, ter **Belle et Berbere** (6b+, 300 m), ki sta jo preplezala Gregor in Gašper. Stene so strme in polne oprimkov, ki se z naraščanjem težavnosti manjšajo. Skala s težavo sprejema kline, za varovanje pridejo prav metulji in svedrovci, ki navadno niso na gosto postavljeni. Sestopi potekajo po pastirskih stezicah, ki jih je dobro poznati, saj se novembra naveza hitro znajde v temi na vrhu visokih sten soteske.

Prvi dan počitka so spoznava-li soteske in poti v okolici. Počitku je sledilo še nekaj plezanja nato pa sneg, ki je pobelil pokrajino. Pred snegom sta Črt in Matevž preplezala smeri **Canyon Apache** (280 m, 6c) in **Trompetenkaefer** (320 m, 7a+), Gregor in Gašper pa **L'allumeur de Reves Berberes** (6 c, 320 m) in prav tako Canyon Apache. S prihodom snega so se pojavile še druge težave. Črt in Matevž sta dobila povišano temperaturo, ki je bila najverjetneje posledica mraza – tako zunaj kot znotraj bivališča. Gregorju

mraz ni prišel do kosti, je pa kmalu za prijateljem utrpel zastrupitev. Zatem je enaka usoda kot Gregorja doletela vse. Naštetim tegobam so se pridružile še stenice in položaj je postal nič kaj rožnat. Fantje so kmalu poskušali spet plezati, a z dela ekipe so tegobe oklestile vso energijo. Gregor in Gašper sta se nekako izvlekla. Kljub želodčnim težavam sta najprej preplezala smer **A Boire ou Je Tue le Chien** (6c, 250 m) v južni steni Taoujdade. Naslednji dan sta se skupaj s Črtom neuspešno odpravila v steno Ifrige. Dan zatem sta povezala spodnjo in zgornjo steno Ifrige po smereh **La reve d'Aicha** (250 m, 6a+) in **Princess Msmrir** (250 m, 7a). Črtu in Matevžu se po nekaj dneh še vedno ni uspelo pobrati, zato sta zapustila vas. Nastanila sta se v mestu ter tako bila bližje bolnišnici in lekarni. Gregorju in Gašperju je uspelo za ključek preplezati zahtevno smer **Baraka** (7b, 6b/AO, 680 m) v vrhu Ujudad. Smer ponuja konstantne težave z ocenami med 6a in 6c, kar ob zahtevnem detajlu in veliki višini pomeni, da čas hitro odteka. Smer je bila dobra preizkušnja *uplezanosti*, sploh po bolezni, saj sta morala Gašper in Gregor plezati hitro, če sta hotela pred temo doseči vrh. To jima je uspelo, vrh stene sta stala ob štirih popoldne.

Pogled nazaj

V letu 2021 je alpinizem ponovno vzplamtel. Čeprav tudi leto prej ni minilo brez dobrih vzponov in spustov, je bila slika našega alpinizma lani precej bolj izpopolnjena. Predvsem so ponovno oživel plezanje v tujini, tabori, odprave in alpinistične šole. Zima je bila pri nas snežna. Odlična je bila za smučanje, manj dobra za plezanje v velikih stenah. V naših gorah je bilo opravljenih nekaj markantnih zimskih vzponov, toda več zanimivih smeri je bilo preplezanih v Zahodnih Alpah. A kdor išče, ta najde in tudi v še tako neugodni zimi je bilo mogoče najti primeren plezalni cilj. Nekaj velikopoteznih tur je bilo opravljenih v marcu in aprilu. Zanimiv je vzpon Luke Stražarja in Bora Levičnika v **Švicarski smeri** (VII-/VI, 550 m) v Rakovi špici, kjer sta goloroka in brez

Člani odprave Taghia Foto Gregor Šegel

derez opravila tretjo zimsko ponovitev. V snegu je bilo opravljenih manj vzponov, pa vendar so se našle lepe linije, kot na primer **Bele sanje** v Vrhu polic in **Bela grapa** v Planjavi. Prvenstvenih smeri je bilo malo. Med velikopoteznimi je bil vzpon

Dostop do vasi Taghia Foto Gregor Šegel

Sestopne in dostopne steze
Foto Gašper Kresnik

Strma monolitna skala v soteski Taghia
Foto Gašper Kresnik

Za Taghijo značilne strme
opremljene smeri
Foto Gašper Kresnik

Iztoka Tomazina in Martina Belharja v Košuti, po smeri, ki zdaj nosi ime MIT (M5, 40–85°, 420 m). Več dogajanja je bilo v slapovih. Zmrznile so smeri, kot so **Centralni Brezovški slap** (WI6, 70 m), **Skušnjava** (WI5+, 80 m), **Čaša** (WI6, 100 m) in **Game over** (WI6, M8+, 60 m) v Logarski dolini, **Sveča za Fula** (III, 6 210 m) in **Zadnji slap** (WI5+, 90 m) v Krnici. Prvič je bila ponovljena smer **Bataljon Simona Gregorčiča** (M5, WI5+, 130 m) nad Drežnico, ponovljeni so bili še nekateri drugi slapovi v okolici, kar ni vsakoleten pojav. Preplezane so bile tudi prvenstvene linije. V Logarski dolini so Janez Marolt, Samo Supin in Marko Volk preplezali prvenstveno **Sašotovo svečo** (WI4+, M, 60–90°, 200 m), pod Jerebico sta Gregor Kristan in Jure Šuligoj preplezala **Tolažilno nagrado** (WI5, 55 m + 60 m 45° sneg). Preplezanih je bilo še nekaj drugih krajših in lažjih linij z neznano zgodovino vzponov, ki ne zamrznejo vsako leto.

V tujih lednih in kombiniranih smereh sta dobra vzpona opravila Ines Papert in Luka Lindič, ki sta na pogled preplezala kombinacijo smeri

Godzilla in **Zauberflöte** (M9+, WI5+, 190 m) ter **Jedi master** (M11, 5 raztežajev).

Ves čas je prednjačilo smučanje. Razmere za alpinistično smučanje so se našle čez celotno zimo, vrhunec pa je prišel spomladi. Najmarkantnejši spusti so bili opravljeni kot navadno v aprilu, maju in juniju. Med najzahtevnejše spada smer **Hangover** (VI+, 300 m + V, 400 m) v severni steni Skute, pri kateri gre za prvi neprekinjeni spust čez celotno severno steno. Presmučala sta jo Klemen Šafar in Primož Vrhovnik. Ista dvojica je opravila tudi ponovitev smeri **Berginčevi turni** (VI, 450 m) v Travniku v skupini Špičje, kar je edina znana (zabeležena) ponovitev smeri, v kateri so ugodni pogoji le vsakih nekaj let. Prvič je bila prosto ponovljena **Kranjska smer** (V–, S5, 900 m) v Kalškem grebenu; smer je bila prvič presmučana s pomočjo vrvi leta 2018. Dobra zalitost sten je botrovala kar nekaj prvenstvenim smerem. Nastale so **Asjina sestra** (IV+, S5, 400 m) in **Solis** (V, 400 m) v Kokrski Kočni, **Grapa izza Kupa** (S6/S4, 1200 m) z Velikega Kupa nad Jezerskim, z Brda nad Krmo je bila presmučana prvenstvena **Odpiralka** (V, S6–, 1000 m), v severni steni Krna je bila presmučana dolgo ogledova-

na stena v območju smeri **Poberaj-Podgornik** (IV+, S5, 150 m). Ponovljena je bila cela vrsta petic, kot so **Z vrha ob severnem grebenu** (V+) v Triglavu, smer **Skozi prednje Prisojnikovo okno** (V+, S6) in **Z vrha mimo Prednjega okna** (V-, S5+) v Prisojniku, **Grapa ob Gamsovem robu** (V-) med Mangartom in Malim Koritniškim Mangartom, **Zapiralka** (V, S6) v Brdih nad Krmo, **SZ-greben** (V, S6) v Begunjščici in še cela vrsta podobno ter manj zahtevnih smeri v vseh predelih naših gora. Junija je vročina počasi talila sneg in konec junija je zaživel skalno plezanje. Mesec dni pozneje, kot je običajno, so bile preplezane spomladanske klasike in kmalu so prišle na vrsto zahtevnejše smeri, precej je bilo tudi prvenstvenih. Raznolikost pri ustvarjanju novih smeri je bila precejšnja. Preplezane so bile popolnoma klasične smeri brez svedrovcev, zahtevne smeri z njihovo zmerno uporabo in zmerno zahtevne smeri, opremljene v športnoplezalni maniri. Delež slednjih znaša skoraj polovico vseh letos preplezanih prvenstvenih smeri. Večina tovrstnih smeri je nastala v jugovzhodni steni Nad Šitom glave.

Sicer so zahtevne ponovitve in prvenstvene nastajale vse povsod. Med najzahtevnejšimi ponovitvami in prvenstvenimi v Steni najdemo ponovitev **Planinskega grabeža** (VIII-, 1000 m), ki sta jo ponovila Tadej Krišelj in Žiga Oražem ter **Uline smeri** (IX/VII-VIII, 1000 m), ki sta jo preplezala Luka Stražar in Jernej Kruder. Avstrijski plezalci so v Steno dodali **Spominsko smer Grege Lačna** (IX-, 500 m). V spomin na Grego je bila preplezana tudi smer v Peci, ki se ravno tako imenuje **Spominska smer Grege Lačna** (VIII, A1, 250 m) in še čaka na prosto ponovitev.

V skalnih smereh je bil ponovno zelo uspešen Luka Krajnc. V Rjavčkem vrhu je prvi prosto ponovil **Divjo zver** (VIII+, 250 m), v predostenju Križevnika pa je prosto preplezal svoj dolgoletni projekt **Metulj** (7c+, 250 m). Smer je ocenil kot svojo najlepšo prvenstveno smer. Skupaj z Luko Lindičem in Andrejem Grmovškom je bil aktiven tudi v Dolomitih, kjer

so preplezali prvenstveno smer **Rumena mrzlca** (VIII-, 600 m).

Različne naveze so preplezale še prvenstvene smeri **Utrip** (VII+/IV-, VI+, 135 m) v J-steni Planjave, **Asistolija** (VII, A1, 150 m) v SZ-steni Vrščičev, **Dodatek za rekreacijo** (VII-/V, 350 m) v severovzhodni steni Jerebice in **Kmečka pamet** (VII-/V-VI, 280 m) v Planji. Zadnjo sta preplezala Silvo Karo in Anja Petek. Anja je lani spadala med najbolj aktivne alpinistke. Preplezala je zahtevne smeri v zimskih in kopnih razmerah, na visoki ravni tudi v Zahodnih Alpah. Na splošno so se lani ženske plezalke pogosto povezale na taborih in napravile dobro podlago za naprej. Aktivni so bili tudi mladi plezalci, ki sodelujejo v programu Komisije za alpinizem PZS **Mladi alpinisti**. Na taborih je bilo opravljenih kar nekaj lepih vzponov, ki kažejo na velik potencial udeležencev. Program je Komisija za alpinizem zagnala septembra leta 2020. Po sprejemnih izpitih je zaradi ukrepov za preprečevanje širjenja koronavirusa program za nekaj časa zastal. Letos marca se je program nadaljeval, mladi plezalci so se preizkusili in orodjarjenju za Savo. Maja so spoznavali turno smučanje na klasičnem spomladanskem turnem smuku s Kotovega sedla. Poleti so prišle na vrsto velike stene. Najprej so obiskali Dolomite, kjer so plezali na območju Marmolade in Civette. Plezalna raven je bila visoka. Prosto so bile preplezane smeri med zgornjo šesto in osmo težavnostno stopnjo. Naslednji tabor je bil v dolini Valle dell'Orco v Italiji, kjer so se udeleženci spoznavali plezanjem počti v granitu, kar je bila dobra predpriprava na letos načrtovano odpravo v Patagonijo.

V Zahodnih Alpah je bil lani v primerjavi z letom prej viden velik poskok števila obiskov. Kar nekaj je bilo zelo kakovostnih vzponov. Marca je izstopal vzpon Luke Kranjca v navezi z angleškim alpinistom v smeri **No Siesta** (VI+, M8, A15 1100 m) v Grandes Jorasses, ki po več desetletjih od nastanka še vedno velja za trd oreh, namenjen le najbolj izkušenim. Smer je preplezal prosto. Uspešen obisk Zahodnih Alp so marca opravili tudi člani Slovenske mladinske

alpinistične reprezentance Žiga Rozman, Matija Volontar, Matevž Štular, Bor Levičnik in novo pridruženi Blaž Karner z mentorjem Alešem Česnom. Preplezali so **Direktno smer** (TD, V+, 60°, 800 m) in **Z smer** v La Meije ter smer **Cambon-Franco** (TD+/6a, 500 m) v severni steni Le Rateau. Tabor je bil dobra popotnica za reprezentančno odpravo v Ande, ki je sledila julija in je bila uspešna. Udeleženci odprave in člani SMAR-a Matija Volontar, Krištof Frelih, Blaž Karner, Bor Levičnik, Žiga Rozman in Matevž Štular so tam poleg ostalega preplezali prvenstveni smeri **Virtual Insanity** (70-90°+, M5, 1500 m) in **Knights and days** (70-90°, VII, M5, 1000 m) v Hualcanu (6122 m). Aprila je Luka Lindič z Ines Papert plezal in potoval po Aljaski. Preplezala sta prvenstveno smer **Heart of Stone** (M7, 50-90°, 1050 m) na goro Mt. Huntington. Julija sta odličen vzpon v Mont Blancu opravila Luka Stražar in Nejc Marčič, ki sta v Grand pillier d'Angle preplezala kulturno smer **Divine providence** (ED+, 7b+, 900 m). Ta skozi leta ne izgublja veljave.

Naslednji višek dobrih razmer na zahodu je bil oktobra in začetku novembra, ko je kar lepo število navez odšlo na pot in nekaj tudi preplezalo. Preplezane so bile **Cechinel-Nominee** in **Boivin-Vallençant** v severni steni Grand Pillier d'Angle, **Desmaison-Gousseault** (VI, 6c, M5/M6, 1200 m) v Walkerjevem stebru. V prvi polovici novembra je Komisija za alpinizem organizirala tabor za perspektivne alpiniste v Chamonixu in plezalni izkupiček je bil dober: **Rebuffat-Terray** (V/5, M, 550 m) in **Beyond Good and Evil** (V/5+, M6, 600 m) v Aiguille des Pellerins, **Vent du Dragon** (III/4, M5, 250 m) v Aiguille du Midi ter **Vivagel** (IV, 4, 1000 m) in **Late to Say I'm Sorry** (V, 6, M7, 1000 m) v Aiguille Verte. V jeseni je prišla na vrsto tudi Himalaja in uspešen vzpon Luke Stražarja in Nejca Marčiča v severozahodni steni gore Tsoboje (6680 m). Zadnja odprava na tujo celino pa je bila na začetku tokratnih novic opisana odprava v Taghio. Prišla je zima in počasi prvi lažji zimski vzponi in smučarski spusti.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

PISMA BRALCEU

UTK in tek okoli kola sta bili dve prireditvi!

V *Planinskem vestniku* 11/2021 je v intervjuju z Janijem Beletom v sprotni opombi na strani 23 razloženo, kaj je bil memorial VTK. Očitno je minulo že toliko let, da je spomin zbledel in ste napačno zapisali, da sta bila memorial VTK in tek okoli kola ena in ista prireditve. Pa sta bili dve. VTK smo člani Akademskega alpinističnega odseka organizirali zadnjo majsko nedeljo v spodnjih strminah pod stenami Travnika in Šit. To je bil resen veleslalom s postavljenimi vratci in z merjenjem časa, na katerem so tekmovali alpinisti iz celotne Slovenije. Tek okoli kola pa je bil bolj interni dogodek našega odseka, ki smo ga organizirali en teden prej. Dan pred tekmo je eden med nami na Kotovo sedlo odnesel en kol in ga tam zapičil. Na dan tekmovalja so se vsi tekmovalci hkrati pognali iz Tamarja na Kotovo sedlo, kjer je bilo treba iti okoli tistega kola. Kdor je prvi prismočal nazaj v Tamar, je zmagal in za nagrado dobil veliko (najcenejšo) klobaso. Takrat smo

takim klobasam rekli pasja radost. Temu tekmovalju pa smo poleg "tek okoli kola" rekli tudi "tek za klobaso". Naj ostane zapisano, da nam popolnoma ne uide iz zgodovinskega spominal

Andrej Stritar

LITERATURA

Rafael Terpin: Klanec do doma 2. Založba Bogataj, Idrija, 2021. 464 str., 39 EUR.

Dolg je klanec. Posebej so dolgi tisti v "govcih", v svetu Rafaela (Rafka) Terpina, nad obema bregovoma njegove reke Idrijce. In ko je klanec dolg, na poti postaneš. Tako je Rafael Terpin po prvi knjigi *Klanec do doma*,

ki je izšla leta 2007, nekoliko postal in glej, tu je zdaj *Klanec do doma 2*. Vsekakor je avtor postanek izkoristil, da bi še plodovitejše ustvarjal, risal in pisal, in tako vse tisto, kar je videl ter doživel, znova zlil v izjemno knjigo, obsežno in lepo! Kar šeststo risb z mehkim svinčnikom in več kot tristo zgodb čaka bralca – in ljubitelja slikarstva, stavbarstva, krajinarstva, dediščine kmečkih domov. V svetu, ki se razteza od južnih obronkov Trnovskega gozda do Baške grape, od Soče do gozdnih slemen nad Žirni.

"Mnogo bolje se mi vidi, da gredo podobe starih domov med ljudi. Tja vendar sodijo." Tako pravi avtor v uvodniku. Da, tja sodijo in k sreči vse te podobe niso ostale na policah ali v mapah. K sreči jih tudi ni vzela zgodovina, saj je Rafka Terpin v pol stoletja pohajanja po slemenih in grapah, po klancih in planjavah svojega sveta gledal, skiciral, fotografiral, si zapisoval, predvsem pa razmišljal, spraševal – in ohranil. Ohranil podobo pokrajine, ki izginja. Hude udarce ji je zadal žled pred leti, saj je prekinil številne stezice, ki so še vodile od hiše do hiše. Ki so še vabile soseda na obisk, kjer je pač še bila kakšna živa duša. Veliko domov (kajti dom je več kot le hiša) je izginilo že prej in Rafka jih je s tenkočutnim študijem ostankov

Dragi naročniki in naročnice Planinskega vestnika

Položnice za letno naročnino na *Planinski vestnik* bomo poslali februarja 2022. Do konca januarja 2022 pa lahko izkoristite možnost za cenejšo naročnino na revijo, kajti tudi naslednje leto bo za člane PZS veljal 25-odstotni popust. Kako do tega popusta?

Do konca januarja 2022 sklenite ali podaljšajte svoje članstvo v izbranem planinskem društvu in na položnici bo upoštevan 25-odstotni članski popust.

Ob včlanitvi boste upravičeni tudi do drugih ugodnosti, ki vam jih prinaša članstvo v eni največjih in najbolj množičnih organizacij v Sloveniji.

Planinsko članarino lahko uredite v izbranem PD, na sedežu PZS ali na spletu (<https://clanarina.pzs.si>). Več informacij dobite na 01 43 45 690, pv@pzs.si, www.pzs.si. V prijetno družbo, ki jo združuje ljubezen do hribov, pa lahko povabite tudi svojega najboljšega prijatelja, sorodnika ali simpatijo: podarite mu celoletno (ali polletno) naročnino na *Planinski vestnik* in mu na izviren način zaželite srečno in zdravo novo leto 2022 ter varen korak na vseh njegovih in vajinih skupnih poteh.

Prvim dvajsetim novim naročnikom bomo podarili večnamenski trak PZS.

tlorisov "obnovil", postavil na novo (pri risbah je oznaka R za rekonstrukcijo). Kdor pozna arhitekturo idrijsko-cerkljanskih hiš, tistih nekdanjih, mu ni težko ponovno "zgraditi" že porušene stavbe. Rafko to zna. Ne le s svinčnikom, tudi z besedo vdihuje življenje temu, kar je izginilo, in ohranja pri življenju tisto, kar je. Njegove zgodbe pri približno polovici risb so eno samo svetlo gledanje na življenje, četudi je bilo mnogokrat trpko. Tudi zato, ker vse skupaj – hišo dom, življenje – umešča v pokrajino, ki je sijajna, neskončno lepa, ki nima konca, saj izginja tja za obzorje. Izginja v plavinah, sinjinah, najčudovitejših barvah neba, pa čeprav so risbe črno bele. A kljub vsemu doživljamo skoznje svetlobo in sence, še letne čase je mogoče uganiti, sivino zime, obet pomladi, razkošje poletja ali umirjanje jeseni.

Knjiga *Klanec do doma* je neprecenljiv zgodovinski dokument, četudi se ta stavek ob vsem lepem, kar je v njej, sliši malce suhoparno. Pri vsaki risbi je podatek o domačem imenu hiše in letnici, ko je bila podoba zajeta v večni spomin. In kdo drug kot le Rafael Terpin zna biti tako dosleden, tako navdušen, da tisočkrat prekolovrati vse klance in vestno zabeleži, kar je bilo, je in ostaja. Pa čeprav le na papirju. A gotovo v srcu vseh, ki imajo radi tisti svet, ki imajo radi dediščino tradicionalne kmečke kulture "rovatarske krajine", ki so morda sami tam živeli ali še živijo.

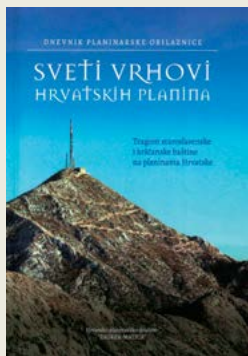
Predvsem pa bralca, recimo kar občudovalca celotne podobe, tj. risbe in besedila, najbolj navduši zlitost vsega v nekaj, kar je težko opisati. Morda to najbolje izrazijo kar avtorjeve besede, ko pri enem od domov v Gorenji Trebuši vzklikne: "Kaj bi Trebuša brez svojih Govcev? Kaj bi Trebuša brez svojih grap?" Ali pa, ko ga v Mrzli Rupi pri eni od hiš najde prvo sonce: "V tisti lebdeči rdečkasto-zlati luči nisem vedel ne kam z rokami, ne kam z besedami, še misel se mi je zaletavala v nevidne plotove komaj verjetnega. A šla je v skicirko! Seveda." Lahko bi rekli, še dobro. Kajti tako so te hiše, ti domovi počasi lezli skozi skice v risbe in v knjigo. Z izbranimi besedami. Mnoge so Rafku Terpinu položili na ušesa, še več, v dušo, kar ljudje, ki jih

je srečeval. Saj oni so bili tam doma! Oni so poznali, vedeli. Čutili. Čudovito je brati o avtorjevem srečanju z Rojčkovo materjo v Lazni. Pokazal ji je nekaj fotografij, seveda, zanimalo ga je, kako jih bo sprejela. In je brez besed tehtala tiste posnetke. Takole zapiše: "Potem pa mi je še vedno redkih, a zanesljivih besed vse razložila. Gladko, razumljivo, brez nepotrebnih okrasov ali ponavljanj. Občudoval sem jo. Še in še."

Da, občudovanje in spoštovanje, to je tisto, kar bo vsakogar, ki bo vzel imenitno knjigo *Klanec do doma* v roke, tiho in nevsiljivo prevzelo. Knjiga je večer pomnik ljudem, ki so živeli, se trudili, gradili, vzdrževali, obnavljali, in to z velikim poslušom za svet, krajino, za lepo. Ki so vse počeli z ljubeznijo do svojih domov. Vse to ostaja v knjigi, za vedno. V črki in risbi. Ostaja v ljudeh. Klanci Rafaela Terpina niso bili zaman. Njegova ljubezen do kmečkih domov je rodila delo za zgodovino.

Marjan Bradeško

Ivor Altaras Penda: Sveti vrhovi hrvatskih planina. Tragom staroslovanske i kršćanske baštine na planinama Hrvatske. Hrvatsko planinarsko društvo Zagreb-Matica, Zagreb, 2021. 116 str., 50 kun.

Tridesetega oktobra 2021 so odprli novo planinsko obhodnico HPD Zagreb - Matica z imenom *Sveti vrhovi hrvaških planin*. O njej je izšel tudi vodnik, ki je hkrati tudi dnevnik, delo dr. Ivorja Altarasa Pende, potrjenega planinskega vodnika. V knjižici žepnega formata je predstavljenih 32 svetih vrhov, na vsakem od katerih je kontrolna točka. V vodniku so zajeti sveti vrhovi po vsej Hrvaški, od obmejne Svete Gere, ki mu v Sloveniji pravimo Trdinov vrh, do Svetog brda na južnem Velebitu. Večina se jih nahaja vzdolž obale in njenega

zaledja, pet jih je na otokih in nekaj v drugih delih države.

Avtor v uvodni besedi poudari, da se imena svetih krajev – vrhov, skozi zgodovino sicer lahko spreminjajo zaradi selitev in vpliva različnih kultur, a lokacije ostajajo v glavnem iste. Kratki predstavitvi planinskega društva Zagreb - Matica sledi poglavje s pravili obhodnice, ki obsegajo 12 postavk. Nato sta poglavji o varnosti in seznam pomembnih telefonskih števil, med njimi tudi ICE – mednarodna kratica *In case of emergency*, pod katero v telefon vpišete številko osebe, ki naj jo pristojni pokličejo, če ste doživeli nesrečo. (V meni znanih naših vodnikov tega napotka še nisem zasledil.)

Sledi kratek esej o svetih vrhovih, v katerem pisec poudari, da "čeprav je religija izjemno važen vidik vsake kulture, te obhodnice ni treba razumeti v smislu verske poti, ker to ni". Namenjena je vsem vernikom, pripadnikom različnih veroizpovedi in tudi tistim, ki se imajo za ateiste ali agnostike. Pravzaprav je "namenjena vsem ljudem dobre volje". V poglavju o staroslovanski mitologiji so predstavljeni poglavitni bogovi od Peruna, Morane do Troglava (Triglava); Sveti Troglav, 1658 m, na Biokovem je v dnevniku edina neobvezna točka, ker pot do vrha ni v celoti markirana.

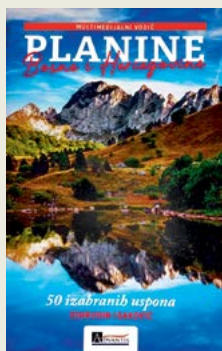
Za reliefnim zemljevidom Hrvaške, na katerem so prikazane oštevilčene kontrolne točke, je tabela z vsemi 32 vrhovi, njihovimi višinami in geografskimi lokacijami. Kontrolna točka številka ena pripada Svetemu brdu, 1751 m, drugemu najvišjemu vrhu Velebita, gori s posebnim karakterjem, ki ga težko opišem. Zato bom to ponazoril z morda nekoliko nenavadno primerjavo: imamo čevlje za vsak dan, za štrpac, in bolj *nobel* čevlje za posebne priložnosti, v katerih se drugače, imenitnejše počutimo. Sveto brdo, njegova okolica, poti do njega prav gotovo niso štrpacni, čeprav se bomo presneto dobro nahodili. Pred desetimi leti sem zlasti v vršnem delu začutil neko posebno energijo. V tem smislu Sveti vrh prekosi celo prvaka Velebita, Vaganski vrh, 1758 m, z njegovima Lipo in Bukovo stazo vred. Kajpak je to samo moje občutenje.

Opis vsakega izleta zasede dve strani. Pod fotografijo vrha z GPS-koordinatami je seznam primernih zemljevidov, v okvirčku pa informacija, kje je mesto žiga, ki ga odtisnemo v vodnik. Nato so navedeni časi hoje in vsa možna izhodišča. Sledijo zanimivosti o kraju, vrhu in njegovem imenu. Da bi poživil suhoparne podatke, Penda vtke mit ali legendo in pove nekaj značilnosti o vrhu. Na dnu strani je okvirček za žig in datum obiska. Kdor na nekem vrhu žiga ne bo našel, naj se fotografira skupaj s prepoznavnim motivom vrha kot dokaz, da je bil res na tem svetem kraju.

Za 32. opisom je statistika obhodnice. Na zadnji strani je sicer seznam literature in spletnih virov, toda pozor – če boste želeli podrobne opise poti, jih boste morali poiskati v katerem izmed planinskih vodnikov, npr. v delu Alana Čapljarja *Planinarski vodič po Hrvatskoj*. Zaradi Svetega brda naj omenim še prilogo *Planinskega vestnika* 6/2011, vodniček *Nacionalni park Paklenica*. Kdor bo predložil izpolnjeni dnevnik celotne poti, bo nagrajen z značko, ki jo je zasnoval avtor vodnika in ki je vključena v ceno. Izpolnjeni dnevnik pošljite ali prinesite na naslov HPD Zagreb - Matica, Petrićeva 4, 10000 Zagreb. Vodnik lahko med uradnimi urami nabavite v prostorih društva, naročite po mailu ivoraltaras@gmail.com ali pokličite dr. Pendo po telefonu +385 91 503-9265. Poština ni vključena v ceno.

Mire Steinbuch

Zehrudin Isaković: Planine Bosne i Hercegovine – 50 izbranih uspona, multimedijski vodič. Advantis Konsalting, Banja Luka, 2020. 280 str., 21,60 EUR.

Avtor dolgo pričakovanega vodnika po gorah Bosne in Hercegovine je Zehrudin Isaković, bosanski alpinist

in ustvarjalec 36 dokumentarcev iz filmske serije *Vrhovi Balkana*. Knjiga, ki je poleg srbohrvaškega oziroma bosanskega originala dostopna tudi v angleškem jeziku, prinaša opise vzponov na 50 bosansko-hercegovskih vrhov. Izbor je narejen po afinitetah avtorja, ki pravi: "Če se vam zdi, da je kakšna lepa tura v tem vodiču izpuščena – imate prav." Ne gre za najvišje, ampak za najprivlačnejše vrhove. Objavljeno nadaljevanje je pravkar zagledalo luč sveta pod naslovom *Planine oko Sarajeva*. V tej nekdanji jugoslovanski republiki je še polno drugih gora, ki čakajo na podobno predstavitev, med njimi kar 78 vrhov, višjih od 2000 metrov.

Knjiga je lepa že na zunaj – ovitek krasí fotografija gora, ki se odsejajo v jezeru; to je vrh Planinica s področja Zelengore. Na notranjih platnicah je zemljevid z oštevilčenimi cilji, kar omogoča hitro orientacijo po vodiču. Na notranjem ovitku zadaj pa je praktičen seznam vseh 50 tur. Na zadnji platnici je predstavljena avtorjeva bogata alpinistična, publicistična in organizacijska kariera.

Gre za multimedijško izdajo. Skoraj vsak opis je opremljen s QR-kodo, ki nas poveže ali z video posnetkom vzpona na dotično goro ali s kakim drugim virom relevantnih informacij, npr. stran planinskega društva s forumskimi novicami o poti, planinska kočica ali restavracija kot nastanitev oz. izhodišče. Opisi so iz naslednjih elementov: višina izhodišča, višina vrha ter višinska razlika, potrebni časi za vzpon in sestop, izhodišče, opis poti, višinski profil ture, slike ter QR-koda. Fotografije je prispevalo več avtorjev; večina slik je poudarjeno estetskih, posebno tiste, ki se raztezajo čez dve strani, in učinkujejo vabljivo. Žal za več slik ne vemo, katero gorovje prikazujejo, ker manjkajo podnapisi.

Na koncu je priloga 50 zemljevidov z vrisanimi sledmi, pod vsakim pa prostor za beležke uporabnika.

Avtorju planinarjenje pomeni potovanje k boljšemu sebi, kot zapiše na zadnji strani knjige. Vzhičenje nad lepoto narave ga mestoma zanese v romantično razčustvovanost.

Knjigo je mogoče naročiti prek spleta www.vbz.si pri založbi VBZ, Rimska 13, Ljubljana, ali prek spleta

libricon@libricon.hr oziroma po telefonu +385911001616 pri založbi Libricon d. o. o., Bleiweisova 18, Zagreb.

Mira Hladnik

Stefano Montanari: Daone. Boulder. Edizioni Versante Sud, Milano, 2021. 448 str., 35 EUR.

Dolina Val di Daone leži na južni strani ledeniške skupine Adamello (3539 m) zahodno od Dolomitov. Zelena dolina s številnimi jezerci, ki se zajeda od juga na sever v visoko gorovje, je znana po balvanskem plezanju. V njej je namreč v desetih sektorjih (granit) več kot 1800 balvanov, ki ležijo med osemsto in dva tisoč metri nadmorske višine v neokrnjeni naravi. Tukajšnji turistični delavci so ta potencial zaslutili in območje dodobra opremlili za obiskovalce. Na voljo imamo vse, od parkirišč do montažnih stranišč, za dostop pa lahko uporabimo mnoge od kolesarskih poti. Balvani so lepo opremljeni in očiščeni. Vodnik je lično opremljen, tako kot vsi založbe Versante Sud, in zelo uporaben. V začetnem delu vodnika izvemo o logistiki (dostopi), o pravilih obnašanja (uporaba različnih orodij, metlic ...), o varnosti, obnašanju v naravi, kje dobimo vodo in še mnogo drugega. V tem delu je še slovarček v treh jezikih: italijanščini, angleščini in nemščini. Oprema vodnika je podobna ostalim športnoplezalnim vodnikom te založbe z mnogimi uporabnimi podatki (simboli): od nadmorske višine, najboljšega obdobja plezanja, lepote balvana, možnosti parkiranja, kje so balvanski problemi, udobju v bazi, nevarnostih, možnosti za družine z otroki. Skratka, že samo simboli nam povedo marsikaj, kar nas zanima. Posamezni sektorji so prikazani na mnogih fotografijah in tudi zemljevidih. Kje bomo plezali, bomo videli iz vrisov na fotografijah,

ob katerih so še podatki o težavnosti. QR-kode nam omogočajo enostaven dostop do parkirišč in balvanov ter ogled videoposnetkov vzponov. Kot je zapisal avtor Stefano Montanari, je današnje stanje na območju plod nenehnega dela nekaj plezalcev, ki so raziskali in očistili na tisoče balvanov, zato je danes dolina Val di Daone ena najbolj priljubljenih evropskih ciljev balvanskega plezanja.

Vladimir Habjan

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Generalna skupščina Združenih narodov je leta 2003 11. december razglasila za mednarodni dan gora, ki ga od tedaj obeležujemo po vsem svetu. Poslanico PZS je ob mednarodnem dnevu gora 2021, tema katerega je bil trajnostni planinski turizem, pripravil podpredsednik PZS Martin Šolar. "V gorah srečamo vse več ljudi, vsaka slovenska vas gradi razvoj turizma na pohodništvu, planinstvu, gorništvu – imenujmo obiskovanje gora, kakor koli že hočemo. So gore pripravljene na tako obleganje, smo obiskovalci gora pripravljene na gore? To sta ključni vprašanji, povezani z letošnjo nadvse aktualno temo mednarodnega dneva gora," je poudaril Šolar ter nam ob prepotrebni vprašanji in naglici današnjega časa zaželel, da si vzamemo čas za doživetje gora: "Zaradi kovida se je obisk gora zelo povečal, kar je po eni strani pozitivno, saj so mnogi nekdanja mesta zbiranja zamenjali z naravo in gorami. /.../ Kaj storiti? Kako vcepiti načela previdnosti, trajnosti in odgovornosti v srce planinskega turizma? Ta cilj je namreč izjemno pomemben in ga moramo zasledovati. Ni lahko, to ima svojo ceno, a naša dejanja za ohranitev gorskega sveta in hkrati za zagotovitev pravih planinskih doživetij so investicija v rajski gorski svet za prihodne generacije. S pravim odnosom do narave v gorskem svetu bomo le-to ohranili, biotska

pestrost pa je vir našega preživetja. S trajnostnim in usmerjenim planinskih turizmom bomo spoštovali tudi kulturne in duhovne vrednote ter vrednote življenja ljudi, ki v gorah živijo. Pravi planinski turizem spodbuja sonaravne verige pridelovanja hrane in lokalnih izdelkov nasploh. Ali pomislite na te stvari, ko pred službo ali po njej hitite v breg, do planinske kočice ali do vrha gore in takoj hitro nazaj? Ali pomislite na vse to, ko negotujete nad ukrepi trajnostne mobilnosti, ker se hočete na poti v gore pripeljati čim dlje? Znete adrenalina hitenja in divjanja po gorah, ki ga vse bolj nadomeščajo telovadnice in štadioni, zamenjati s spokojem pogleda na žuborečo alpsko reko, si spočiti duha in telo ter počakati na ujete trenutke brezčasnosti v naših čudovitih gorah? V gore pojdemo spoštljivo, pripravljene nanje, varno. Vzemimo si čas za doživetje gora!" Ob mednarodnem dnevu gora je Mestna knjižnica in čitalnica Idrija že šesto leto zapored sodelovala na mednarodnem festivalu Brati gore, tokrat je bil njihov gost odgovorni urednik Planinskega vestnika Vladimir Habjan, fotograf, publicist, gorski reševalec in alpinist. Mestna knjižnica Ljubljana – Knjižnica Otona Župančiča pa je ob tem dnevu pripravila dogodek, na katerem je gostila turnokolesarska vodnika, predsednika PZS Jožeta Rovana in načelnika Komisije za turno kolesarstvo PZS Atilo Armentana. Niti pogovora o turnem kolesarstvu danes in jutri je pletla Zdenka Mihelič.

PZS je pozvala planinke in planince na možnost, da do enega odstotka odmerjene dohodnine namenijo planinskim društvom.

PZS je na razpisu za digitalno preobrazbo nevladnih in prostovoljskih organizacij ter povečanje vključenosti njihovih uporabnikov v informacijsko družbo 2021–2023 pridobila sredstva za projekt Planinstvo 4.0, s katerim želi z nadgradnjo aplikacije maPzs ponuditi odgovore na spremljanje množičnosti obiska in posredovanja informacij uporabnikom.

Pri projektu Zgodbe iz Slovenije, plod sodelovanja Google Arts & Culture in Slovenske turistične organizacije, ki omogoča spletni vpogled v bogato

naravno in kulturno dediščino Slovenije, je ponosno sodelovala tudi PZS. Zgodbe iz Slovenije so dostopne na spletni strani g.co/travelslovenia. Pivovarna Laško Union in Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez sta 3. decembra začela projekt Misija: Triglavski ledenik v Peking. Gre za večmesečno okoljevarstveno ozaveščevalno kampanjo, s katero bosta v sodelovanju s partnerji, tudi PZS, javnosti približala problematiko izginjanja alpskih ledenikov in ozaveščala o posledicah globalnega segrevanja ozračja za življenje in zimske športe.

Vodniška komisija je objavila termine tečajev in izpopolnjevanj (licenčnih usposabljanj) v letu 2022.

Gospodarska komisija (GK) je do 5. januarja podaljšala razpis za zbiranje predlogov kandidatov za člane organov GK za mandatno obdobje 2022–2026.

PD Ruše je objavilo razpis za najemnika Ruške kočice na Pohorju. Rok za oddajo ponudb je 31. januar.

Komisija za planinske poti (KPP) je objavljala pogovore s predstavniki različnih delov poti *Alpe Adria*.

Komisija za varstvo gorske narave (KVG) je objavila razpis za zbiranje predlogov za diplomu dr. Angele Piskernik za leto 2021. Rok za oddajo predlogov je 31. januar.

KVG je v soglasju z MK razpisala nagradni likovni natečaj za planinske skupine pri mladinskih odsekih planinskih društev na temo Voda v gorah – varujmo jo! Rok za oddajo izdelkov je 5. marec.

Komisija za alpinizem (KA). V začetku novembra je KA organizirala tabor za perspektivne alpiniste v Chamonixu. Glavni namen tabora je bilo plezanje kombiniranih smeri na omenjenem območju, vodja je bil Martin Žumer, Blaž Navršnik pomočnik vodje, udeleženci pa Anja Petek, Mihael Vajda, Simon Posavec, Miha Habjan in Domen Košir.

KA je razpisala zimski alpinistični tabor Raduha, ki bo potekal od 14. do 16. januarja, ter ženski zimski alpinistični tabor, ki se bo odvijal od 11. do 13. februarja v Julijskih Alpah z izhodiščem v Mihovem domu na Vršiču. Mednarodno združenje planinskih organizacij UIAA in Planinska zveza

Francije FFCAM pripravljata Tabor za mlade plezalce širom Evrope, ki bo v okolici Briançonna (Francija) od 20. do 26. februarja.

Komisija za športno plezanje (KŠP). 27. in 28. novembra so se v športni dvorani Zlato polje odvili 15. plezalni dnevi Kranja, kjer se je s tekmovanjem v težavnostnem plezanju končalo državno prvenstvo 2021 v športnem plezanju. Državna prvakinja 2021 v težavnostnem in balvanskem plezanju je Mia Krامل, državni prvak v težavnosti je Luka Potočar, v balvanih pa Anže Peharc. Društvo športnih novinarjev Slovenije je 14. decembra v Cankarjevem domu za najboljša športnika leta 2021 okronalo športno plezalko Janjo Garnbret in kolesarja Tadeja Pogarčarja, za najboljšo ekipo pa košarkarsko reprezentanco.

Olimpijska prvakinja v športnem plezanju Janja Garnbret je med deveterico kandidatki za Slovenko leta 2021, ki jo izbira revija *Jana*. Zanj lahko s kuponom ali v spletnem glasovanju glasujete do konca januarja.

Prejemnica finančnih sredstev iz razpisa Mladi upi 2021 po izboru javnosti je športna plezalka Sara Čopar.

Komisija za gorske športe (KGŠ). V Žilini na Slovaškem sta na drugi tekmi UIAA evropskega pokala v tekmovalnem lednem plezanju v težavnosti Slovenijo zastopala Gregor Šegel in Miha Habjan.

V Brnu na Češkem se je 4. decembra odvila tretja tekma evropskega pokala v tekmovalnem lednem

plezanju. Maja Šuštar Habjan je bila odlična peta.

19. decembra je na Golteh potekalo 2. državno turnosmučarsko prvenstvo v šprintih, najmlajši disciplini, ki postaja vse bolj priljubljena. Organizatorji iz TSK LiMa z Robertom Pritržnikom na čelu so se ponovno izkazali z odlično izpeljanim dogodkom. Državna prvaka v šprintih sta postala Karmen Klančnik Pobežin in Tine Habjan.

Med 16. in 19. decembrom sta se člana slovenske turnosmučarske reprezentance Klemen Španring in Luka Kovačič udeležila prvih treh tekem svetovnega pokala v turnem smučanju. Italijanski Ponte di Legno sta zapustila z dobrimi uvrstitvami. Ker je turno smučanje postalo olimpijska disciplina, je konkurenca zelo velika, v naslednjih letih pa bo še močnejša. Na zimskih olimpijskih igrah Milano Cortina 2026 se bodo tekmovalci pomerili v treh različnih preizkušnjah – na daljši posamični tekmi, v šprintih in v mešani štafeti.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je objavila kolesarski potopis *Juliana e-bike v treh dneh*. "Juliana Bike ima vse možnosti, da se razvije v eno najprestižnejših evropskih turnokolesarskih tras," pravi avtor potopisa Atila Armentano, načelnik KTK.

Planinska založba (PZ) je izdala nov vodnik *Julijske Alpe, Vzhodno od Soče in Pišnice* avtorjev Romana Tra-

Prizor iz nagrajenega domačega filma Divja Slovenija

tarja in Andraža Poljanca. V vodniku je zbranih 45 planinskih tur različnih zahtevnosti, podlaga zanj pa so enciklopedični planinski vodniki PZ.

Preventiva. PZS je opozarjala na previdnost pri izbiri tur, na upoštevanje vremena, stopnje nevarnosti proženja snežnih plazov, na potrebno znanje uporabe zimske tehnične in zaščitne opreme ter na podobne vsebine zimskega gorništvaja.

V Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani so 3. decembra, na ta veseli dan kulture, odprli fotografsko razstavo #LjubimGore. Nagrajene fotografije fotonatečaja PZS, Planinskega vestnika in podjetja Cewe bodo na ogled do 2. februarja 2022. Vabljeni na ogled razstave – v živo ali virtualno.

Zdenka Mihelič

FILM

14. Bovec Outdoor Film Festival končan

Izmed 36 filmov bovškega mednarodnega festivala filmov o športu in naravi je zaradi pandemijskih omejitev in ukrepov prepolovljeno občinstvo za najboljša filma izbralo *Divjo Slovenijo* in *Smaragdni raj*. Publika je za najboljši tuji film je izbrala 55-minutni *Smaragdni raj* (Emerald Paradise) avtorja Laurensa Bubenborferja z avstrijske Tirolske. V njem igrata glavno vlogo naša "bistra hči planin", reka Soča in boj za ohranitev avtohtone vrste soške postrvi. Naslov najboljšega domačega filma je pripadel filmu *Divja Slovenija* avtorja Mateja Vraniča. 83-minutni film je kolaž prebivalcev petih različnih slovenskih ekosistemov. Na prepričljiv in privlačen način predstavi vsakdanje prizore iz živalskega sveta, ki pa jih bo marsikateri gledalec videl prvič v življenju. Matej Vranič, sicer fotograf, ki objavlja tudi v reviji *National Geographic*, je ustvaril film, ki je s prizori iz živalskega sveta več kot vreden prikazovanja tudi na televizijskem programu National Geographic.

Po sporočilu za medije priredil
Mire Steinbuch.

Janez Rupar

(1940–2021)

Na svojo zadnjo samotno pot je odšel Janči – Janez Rupar. Rad je imel nove poti, nove, še neraziskane stene. Vanje je zahajal s prijatelji malo *pošnofat*, kot so rekli. Ker so bili alpinisti, so ob tem seveda tudi kaj splezali. Veliko "novih" sten in smeri je našel. Bil je med prvimi alpinisti, ki so "odkrivali" primorske stene, Osp, Paklenico, ... Rad je zahajal v Martuljkovo skupino, plezal v stenah nad Krmo, domač je bil tudi v Kamniških Alpah. Vse stene so mu bile zanimive in za nobeno ni hotel reči, da mu je najljubša. V letih od 1957 do 2013 je preplezal 630 plezalnih smeri, od tega celo vrsto prvenstvenih ali pa je bil med prvimi ponavljalci. Značilno zanj je bilo, da je plezalsko pot začel s Slovensko smerjo v Triglavu in z njo tudi sklenil svoje plezalsko raziskovanje. Bil je na petih odpravah, ki so Slovincem odkrivala Ande, Pamir, Hogar, Lofote in tudi Kavkaz. V Himalajo je šel, kot se je pošalil iz svojega sodelovanja na tečaju za nepalske gorske vodnike v Manangu, le gledat vreme. Vremenske razmere so jim preprečile, da bi opravili kakšen vidnejši vzpon. Bil je med prvimi našimi uradnimi gorskimi vodniki, bil pa je tudi gorski reševalec.

Med svojimi plezarijami se je dokaj pogosto srečeval z drugimi adrenalinskimi preizkušnjami in s smrtjo. Bil je priča celi vrsti tragičnih nesreč. V njih je izgubljal prijatelje, znanca, a se stenam ni odpovedal, čeprav so ga iz njih preganjale strele, potres, v Pa-

klenici celo mati jastrebovka. Veliko zanimivih dogodivščin je bilo za njim. Bil je predstavnik druge ali tretje povojne generacije naših alpinistov, tiste generacije, ki je tlakovala pot alpinistom, ki so slovenski alpinizem izstrelili v kakovostni vrh svetovnega alpinizma. V njegovih časih so alpinisti plezali z zelo nekakovostno opremo, ki je tudi niso imeli dovolj. Imeli pa so voljo in odločenost, da se s tistim, kar imajo in kar znajo, spopadajo z izzivi pokončnih sten. Čeprav je bil med prijatelji priljubljen zaradi odločnosti, preudarnosti in nalezljive hudomušnosti, je rad zahajal tudi po samotnih brezpotjih in poteh, ki jih drugi niso poznali. Rad je imel naravo, njeno veličastnost in mir.

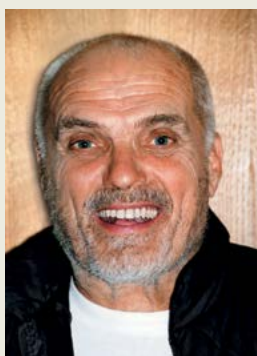
Plezati je začel pri Planinskem društvu Univerza, kasneje je bil zaprisežen član Akademskega alpinističnega odseka, ko se je preselil v Trzin, pa je postal tudi član Planinskega društva Onger, kjer je bil vrsto let član upravnega in tudi nadzornega odbora. V okviru vodniškega odseka je Trzinca večkrat odpeljal na samotne martuljske ali bohinske brezpotne vrhove. Radi smo ga imeli v svoji družbi, čeprav ni nikoli silil v ospredje. O njem so govorila njegova dejanja.

Pravijo, da človek umre šele, ko drugi nanj pozabijo. Janči bo živel z nami in v naših spominih še dolgo, zgotovo vsaj še, dokler se ne bomo spet srečali na poteh za črto življenja, in tudi njegova dejanja bodo še dolgo zapisana v zgodovino našega planinstva in alpinizma.

PD Onger Trzin

Janez Gril

(1940–2021)

V prvih vojnih časih druge svetovne vojne je Janez Gril privekal na svet v Krakovem, ki je bilo takrat še pred-

mestje Ljubljane. Odraščal je v Kladezni ulici s pritličnimi hišicami, sredi zelenjavnih vrtov. Tu je že kot otrok spoznaval, da brez dela ni jela, kot pravi pregovor. Njegovi družini življenje ni bilo poslano z cvetjem. Oče je bil bolehen, zato je morala mati cele noči garati za šivalnim strojem, da so se Janez, njegova sestra in brat lahko redno šolali. K sreči je živel v okolju, kjer so imele športne aktivnosti težo in bile pozitiven navdih za mladino.

Diplomiral je na Gozdarski fakulteti, na oddelku za gozdarstvo in lesarstvo. Prosti čas je zapolnil z igranjem na kitaro, predvsem pa s fizikalnimi aktivnostmi. Bil je dolgoletni direktor zunanje trgovine pri Lesnini – delo, ki ga je prav tako opravljal s srcem. Najbolj ga je prizadevalo nesmotrno gospodarjenje z gozdovi. Propad pohištvene industrije. Kampanjska sečnja. Prodaja hlodovine v tujino, čeprav bi se visoko cenovni lesni izdelki lahko naredili v Sloveniji. Športno se je udeleževal predvsem pri Kaveljcih in Koreninah Mita Trefalta. Udeleževal se je vseh prireditiv ob žici okupirane Ljubljane (ob Poti spominov in prijateljstva). Velika ljubezen sta mu bila smučanje in kajak. Najbolj pa se je posvečal gorništvu, izhajajoč iz svojega poklica in ljubezni do narave.

Njegovo bogato življenje je prekinila zelo huda prometna nesreča, po kateri je čudežno ostal pri življenju. To ga je za dalj časa priklenilo na posteljo. Posledice nesreče je hotel potem odpraviti z še bolj intenzivnim športnim udejstvom in zdravim življenjem, kar pa mu ni uspelo, kot si je želel, toda še vedno je bil najbolj predan pohodništvu. Ob tem se je seveda srečal z alpinizmom in alpinisti. Začutil je, da je ta intelektualni šport prava stvar zanj in posvetil se mu je z vsem žarom in ljubeznijo. Redko bi se našel kdo, ki bi tako dobro poznal orografsko razčlenitev Alp in drugih gorstev. Vedel je vse o zgodovini prvopristopnikov, zgodovini alpinističnih odprav, opise smeri ... Izobraževal se je v plezalnih tehnikah in drugih alpinističnih veščinah, da bi nadoknadil zamujeno. Posledice nesreče in tudi leta pa mu žal niso več dovoljevala plezanja v najtežjih smereh. To ga je bolelo.

Zaradi občutka pripadnosti je za organizacijo alpinističnih veteranov in alpinistične odprave priskrbel donacije od firm, s katerimi je posloval. Med alpinisti je našel prijatelje s podobnimi nazori, svoje ljudi, katerim je lahko zaupal in potožil svoje intimnosti. Prijateljstva je še poglobljal s svojo neposredno resnicoljubnostjo. V gorah je bil kot pravi tovariš pripravljen tudi marsikaj žrtvovati.

Veterani smo obstali šokirani in prizadeti ob nenadni in mnogo prezgodnji izgubi Janeza, dragega člana Alpinistov veteranov. Zdaj ne bo več debatnih srečanj ob zvokih harmonike in kitare na terasi Janezovega doma na Katarini. Pogrešali te bomo, Janez. Pogrešali te bodo naši gozdovi in naše gore.

Peter Muck

Peter Rožič

(1954–2021)

Žal je 10. decembra 2021 tragično preminul reševalec, alpinist, planinec in prijatelj Peter Rožič iz Trziča. Nenadejano nas je presunilo sporočilo, da ga ni več! Odšel je na njegov najznačilnejši način – ko je pomagal drugim. Obnemeli sprejemamo kruto resnico, da prijatelja ni več! Ostajajo iskreno lepi spomini na skupne dni in doživetja v gorah.

Njegova življenjska pot je morala biti povezana z gorami. Kot najmlajši med šestimi brati se je sledeč njihovim zgledom goram zapisal že v otroških letih. Kot član domačega Planinskega društva Trzič je bil kmalu zelo aktiven v mladinskem odseku. V prvih navezah s starejšimi brati se je navezal na alpinizem. Od alpinizma ni bilo daleč do članstva v tržiški postaji Gorske reševalne službe. Po pripravništvu je Peter ob aktivnem reševalskem delu postal pomemben člen pri skrbi za skupno

reševalno opremo. S prijateljem Marčijem sta bila nenadomestljiv par kot oskrbnika in voznika prvega terenskega vozila naše postaje GRS. Proti koncu osemdesetih let se je zelo hitro začel razvijati sistem radijskih zvez GRS. Petru je bilo to področje tudi poklicno blizu, zato je pri razvoju sistema zvez, ne le v tržiškem gorskem okolju, ampak tudi na območju celotnih slovenskih gora, zelo aktivno sodeloval. Tudi z njegovo pomočjo so se začele na novo in močnejše oglašati radijske postaje v Triglavskem pogorju, Karavankah, v Kamniških Alpah, vse do Pohorja. Med radijskimi vezisti GRS je slovel kot eden najboljših poznavalcev sličnosti s posameznih območij, kar je bilo pri izvedbi reševalnih akcij včasih ključno. Svoje tržiško območje, posebej odročen svet pod Košuto, pa je v tem pogledu obvladal do najtočnejših podrobnosti.

Dolga leta je bil Peter oskrbnik naše brunarice na Šiji, ki mu je bila kot drugi dom. Ostali člani smo bili zadovoljni, da je bila kočica vedno in v vseh pogledih zgledno vzdrževana in oskrbovana. Tudi ko se je reševalsko že "upokojil", je ostal še naprej dejaven, predvsem pa kadar koli pripravljen nesebično pomagati na katerem koli reševalskem področju. Ne gre prezreti njegove iskrene predanosti planinstvu, planinski dejavnosti in organizaciji. Posebej aktivno in z veseljem je sodeloval na planinskem gospodarskem področju, tudi s svojimi poklicnimi znanji in sposobnostmi. Tudi zdaj, pred slovesom, je bil Peter član Upravnega odbora PD Trzič. Ne sme se pozabiti njegovo zagnano delo v skupini zanesenjakov, ki so se leta 2001 lotili obnove ostankov pogorelega planinskega doma na Zelenici. V obnovljenem začasem objektu, ki je prerastel v sedanje priljubljeno zbirališče planincev in turnih smučarjev, v gorniški učni center, je vtkanih veliko ur Petrovega prostovoljnega dela.

Svojo navezanost in ljubezen do gora je izkazoval tudi na drugih področjih gorništvu. Že od malega ga je močno zaznamoval in pritegnil alpinizem. Vsa leta do zdaj je veliko

plezal. Svoje alpinistične izkušnje je pogosto delil z mlajšimi, ki jih je navezal na svojo vrvo. Del plezališča v Dovžanovi soteski je poimenoval "Penzion sektor", kjer je veliko smeri njegovih, a vsi vemo, da gre pravzaprav za "Petrov sektor". Ob klasičnem plezanju ga je navduševalo tudi vse bolj razširjeno in priljubljeno feratarstvo. Peter je veljal za enega boljših poznavalcev te veje plezalno-gorniške dejavnosti. Aktivno je sodeloval pri trasiranju in opremljanju nekaterih zavarovanih plezalnih poti, tudi takšnih z najvišjo stopnjo zahtevnosti. Svoje feratarske izkušnje je rad delil z drugimi, zlasti mlajšimi. Mnogoterim je bil skrben in nesebičen vodnik, soplezalec pri njihovih prvih, tako feratarskih kot tudi alpinističnih vzponih.

Med mnogimi vrzelmi, ki so nastale ob Petrovem slovesu, bo predvsem v lokalnem, a tudi širšem pogledu izstopalo področje poznavanja zgodovine in dokumentiranja gorskega sveta. Leta njegovega vnetega raziskovanja, zbiranja in arhiviranja ledinskega poimenovanja in zgodovinskih drobcev vsega, kar je povezano z gorništvom, so ustvarila neprecenljiv zaklad za rodove, ki prihajajo. Vedno je rad priskočil na pomoč s podrobnostmi, gradivom ali argumentiranimi nasveti komur koli, ki ga je za to prosil. Njemu gredo zasluge, da so se ohranila nekatera prvobitna ledinska imena v tržiških gorah in jih niso prekrila novodobna populistična preimenovanja.

V njegovem nahrbtniku sta bili pogosto tudi žaga in sekira. Ni bilo pomembno, da je to delo markacistov. Preprosto je popravil in očistil veliko poti okoli Trziča, zamenjal in postavil vpisne skrinjice, ali namestil novo usmerjevalno tablo. Vse to je bilo Petru samoumevno.

Peter, težko je slovo. Slovo od vrstnika, prijatelja, reševalca, alpinista, s katerim smo delili enake vrednote, misli, zanimanja in načrte. Ostajajo nam spomini. Hvala ti za vse, v imenu tržiških gorskih reševalcev, alpinistov in planincev. Nekoč, nekje bomo spet skupaj!

Reševalci GRS Trzič

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Požarna varnost v kočah, planinstvo za ljudi z različnimi zmožnostmi, reke v Alpah, etika v gorah, 110 let GRS

INTERJUJ

Matjaž Jeran

Z NAMI NA POT

Po gorah Prenja, Nockbergi

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore-ljudje

SMUČARSKI NAHRBTNIKI **KRESTA**

www.factorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan, Amfibija

